תלמוד בבלי · אחרונים · רש״ש · סדר נשים

רש"ש על קידושין

רבי שמואל שטראשון [הרש"ש]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רש"ש על קידושין

רבי שמואל שטראשון [הרש"ש]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רשש-על-קידושין/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 6
דף ב: 7
דף ג. 7
דף ג: 9
דף ד. 9
דף ד: 9
דף ה. 11
דף ה: 11
דף ו. 12
דף ו: 12
דף ז. 13
דף ז: 13
דף ח. 14
דף ח: 14
דף ט. 15
דף ט: 15
דף י. 16
דף י: 17
דף יא: 17
דף יב. 18
דף יב: 18
דף יג. 19
דף יג: 19
דף יד. 20
דף יד: 20
דף טו. 21
דף טו: 22
דף טז. 22
דף טז: 23
דף יז. 23
דף יז: 25
דף יח. 26
דף יח: 27
דף יט. 27
דף יט: 28
דף כ. 28
דף כ: 29
דף כא. 30
דף כא: 31
דף כב. 31
דף כב: 32
דף כג. 32
דף כג: 33
דף כד. 33
דף כד: 33
דף כה. 34
דף כה: 35
דף כו. 36
דף כו: 37
דף כז. 38
דף כז: 38
דף כח. 39
דף כח: 39
דף כט. 39
דף כט: 40
דף ל. 40
דף ל: 41
דף לא. 41
דף לא: 42
דף לב. 42
דף לב: 42
דף לג. 43

דף לג: 43
דף לד. 43
דף לד: 44
דף לה. 44
דף לה: 45
דף לו. 45
דף לו: 46
דף לז. 47
דף לז: 48
דף לח. 48
דף לח: 49
דף לט. 50
דף לט: 50
דף מ. 50
דף מ: 51
דף מא. 51
דף מא: 51
דף מב. 52
דף מב: 52
דף מג. 53
דף מג: 53
דף מד. 54
דף מד: 54
דף מה. 55
דף מה: 56
דף מו. 56
דף מו: 56
דף מז. 57
דף מז: 57
דף מח. 57
דף מח: 58
דף מט. 59
דף מט: 59
דף נ. 60
דף נ: 61
דף נא. 62
דף נא: 62
דף נב. 63
דף נב: 63
דף נג. 65
דף נג: 65
דף נד. 66
דף נד: 66
דף נה. 67
דף נה: 68
דף נו. 69
דף נו: 69
דף נז. 71
דף נז: 71
דף נח. 72
דף נח: 72
דף נט. 73
דף נט: 73
דף ס. 74
דף ס: 74
דף סא. 74
דף סא: 75
דף סב. 75
דף סב: 76
דף סג. 77
דף סג: 78
דף סד. 78
דף סד: 79
דף סה. 79

דף סה: 80
דף סו. 81
דף סו: 82
דף סז. 83
דף סז: 83
דף סח. 84
דף סח: 85
דף סט. 85
דף סט: 86
דף ע. 86
דף ע: 86
דף עא. 87
דף עא: 87
דף עב. 88
דף עב: 88
דף עג. 88
דף עג: 89
דף עד. 89
דף עד: 89
דף עה. 90
דף עה: 90
דף עו. 90
דף עו: 91
דף עז. 92
דף עז: 93
דף עח. 94
דף עח: 95
דף עט. 95
דף עט: 96
דף פ. 97
דף פ: 97
דף פא. 98
דף פא: 98
דף פב. 99
דף פב: 99

דף ב.

במשנה וקונה א"ע בחליצה כו'. היינו מהזיקה לבדה קודם שנקנית לו בביאה. ולא הוה כקונה א"ע דאשה דהוא אחר שנקנית לו בא' מהג"ד:

רש"י ד"ה פרוטה. של נחושת. **וד"ה איסר. של כסף**. נראה דרצה בזה ליישב דקדוק התוס' בד"ה וכמה. וכוונתו משום דפרוטה היא נחשת לכן משערה באיסר דהוא כסף דמטבע הוא לגבי נחשת כדאיתא ר"פ הזהב:

רש"י ד"ה בביאה. אבל אינו גומר בה להיות יורשה ומטמא לה. אף דגם אשה דעלמא דניקנית מה"ת בכסף ושטר ג"כ אין גומרין בה לדברים הללו. מ"מ ביבמה אילו הוו קנינם מה"ת היו גומרין בה כמו ביאה דאפי' את"ל דאירוסין עושה ביבמה הוות בה כנשואה: ומה שסיים אלא לפוסלה כו'. הל"ל ג"כ להצריכה גט:

בתוי"ט ד"ה בביאה ועי' בפי' הרע"ב כו' דדריש יבא עליה מ"מ ולא מויבמה. ול"נ דתרוייהו צריכי (וכ"מ מהתניא אידך דשם דנקיט לתרוייהו דרשי) דהרי חזינן דיש חילוק בינו לבינה בישן הוא דלא קנה ובהיא ישנה קנה (אף דלענין שוגג ומזיד כו' דילפינן מיבא עליה כהדדי נינהו) וע"כ משום דרשה דויבמה הוא:

תד"ה בפרוטה. וא"ת כו' דהא לקמן מיבעי' ליה קרא גבי ע"ע ישיב כו'. לכאורה יש לומר דהתם נצרך קרא דאפי' קנהו האדון בכסף יוכל להפדות בע"כ אף בש"כ. ונראה דכוונתם להא דלקמן (רד"ח) דמייתי הגמרא האי קרא על תחלת קנינו ולא כהמציין לדף י"ו. אבל ק"ל אימא דילפינן מהיקשא דאחרת וכמו דהקשו בעצמם לקמן (ד ב) בד"ה מעיקרא. וי"ל דא"כ הל"ל דון מינה ומינה דליבעי בש"כ ב' פרוטות:

בא"ד וי"ל דילפינן מע"ע. עי' מהרש"א. ומש"כ דפסיקא להו בערכין דאיתא בשטר ובקרקע. הן קרקע מצאנו להדיא בסנהדרין (טו) באוקימתא דר' אבהו ע"ש. גם מה שהביא לענין קידושין בקרקע מהר"ן. התוס' עצמן פסיקא להו כן לקמן (ה) בד"ה שכן פודין. ומש"כ דלתירוץ שני צ"ל דנילף מנזיקין. קשה דא"כ נימא דבקרקע בעי מיטב:

תד"ה וכמה. אבל פרוטה איכא פלוגתא כו' זמנין דזיילי כו'. נראה דצ"ל וזימנין דהוא טעם נוסף. אבל קשה דהא איסרין ג"כ זיילי כדאמרי' בגמרא והביאו התוס' בדבור הסמוך וא"כ ה"ל לתנא לשערה בדינר וליתני אחד מקצ"ב בו וכן הקשו התוס' בב"מ (מד ב) ותירוצם דשם אינו עולה לכאן. ולפמש"כ במהדורות לס' נת"ע (דף קיא) דהמשנה בהרבה מקומות אינה מזכרת אלא ראש הענין ובתשלומו סמכה על הגירסא המקובלת בע"פ ע"ש (וכמו שאמרו בריש עירובין והתנן כו' ולא פליג ר"י אמר אביי פליג בברייתא) א"ש:

תד"ה היבמה. ומנינא דסיפא למעוטי גט דלא נילף כו'. כצ"ל:
תד"ה וכתיב. ותנן נמי כו' הכל נקח בכסף מעשר. רצו בזה דאשכחן דשמשו חז"ל בשרש זה גם בבנין נפעל. והרש"א השיאם לכוונה רחוקה:
בא"ד וי"ל דלא שייך כו' ולוקחת עצמה כו'. אלמה לא עי' פרש"י בר"פ קרח בשם התנחומא. ואולי ר"ל דלשון לקיחה אינו נופל אלא על תחלת לקיחה אבל לא על חזרה. ולכן הוסיף הכתוב מלת לשוב גבי לא יוכל בעלה הראשון כו' (בפ' תצא). ובסוטה (יב) פריך ויקח ויחזיר מבע"ל. אולם מצאנו אתן לך מלך באפי ואקח בעברתי (הושע י"ג:י"א) ועוד כיוצא בו וי"ל ואכמ"ל:

דף ב:

גמרא בז' דרכים בודקין את הזב. עפרש"י והנה מדלא תני במאכל ובמשקה. נראה שיפה פי' הרע"ב בנזיר במאכל אם אכל דברים המביאים לידי זיבה כגון בשר כו' חלב כו' יין ישן. דמאכל משמע איכות המאכל ומשקה ג"כ בכלל כדאמרי' שתייה בכלל אכילה ומשתה משמע בכמות. ששתה או אכל הרבה כי כל הסעודה נקראת בשם משתה בקרא אבל קצת עומד לנגדי לשון הגמרא לקמן דדרכא דמיכלא יתירא כו':
תד"ה אי תנא. ולא קתני היבם קונה כו'. לי י"ל משום דגם דעת היבם א"צ כ"כ כדאיתא בר"פ הבא ע"י [אחר זה ראיתי שקדמני בזה הר"ן] :
תד"ה ליתני שלשה. פי' כו'. כאן הנל"פ דקס"ד דדרך הוא לשון זכר משום דהקבוץ הוא דרכים ולמאי דמשני דדרך ל"נ ל"ק מזה דאשכחן כה"ג נשים פילגשים. ודבריהם נאותים על קושיא דלקמן ניתני דברים וליתני שלשה. אך גבי זב דתני שבעה ל"ז ואעפ"כ פריך ליתני דברים ע"כ משום דדברים הוה אורחא טפי למיתני:
תד"ה קשו. מיהו היכא דאיכא לשנויי משנינן. ר"ל דלא פריך רק היכא דמצי לשנויי עמש"כ במו"ק (י) ד"ה ממתוחי. וכה"ג לקמן (ד) מתקיף לה מר בר"א ולאו ק"ו הוא כו' ואע"ג דגבי תושב ושכיר ע"כ צ"ל מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא:
תד"ה אתרוג. א"כ קשה מהכא למאן דתני כרם רבעי. כצ"ל:
בא"ד (בד"ג) אסור מדרבנן בכדי שיעשו כיוצא בהן. כצ"ל:
בסה"ד דאי הוה כירק הוה אזלינן בתר רוב גידול. ק"ל מסוכה (רד"מ) הוא דאמר כהאי תנא כו' אתרוג בתר לקיטה כו' בין לשביעית ע"ש. הא מ"מ רוב גידולו בששית:

דף ג.

גמרא ותו הא דתנן זו אחת כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה מפני שדרכו. מה גורן ויקב כו' דאזלינן בתר שנה שהביאו שליש. משמע דאף גפן בתר שליש. ועי' ר"ה (יב ב) תד"ה התבואה:

רש"י ד"ה יש בו דרכים. כצ"ל:

רש"י ד"ה דאיכא פלוגתא. ודזב הני הוא דהוי אונס. כצ"ל:

בא"ד ודגיטין כו' ולא באומר תן גט כו'. כצ"ל. עי' גיטין (יג) במשנה ובפרש"י:

רש"י ד"ה למעוטי חופה. שאם מסרה לו כו'. כצ"ל:

תד"ה מה. ושמא י"ל דהא דאזלינן ביה בתר חנטה לשביעית כו' לחומרא כו'. ק"ל מהא דא"ר בר"ה (טו) אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית כו' ופטורה מן הביעור כו'. ובסוכה (לט ב) פריך א"ה אתרוג נמי בת ששית הנכנס לשביעית היא דתנן כו'. ועוד מאי איריא דתני שוה לאילן בזה יותר מלירק וצע"ג:

בא"ד וא"ת אמאי לא חשיב ששוה לירק לענין פאה כו'. לעד"נ כיון שאינו מטעם אחד לא שייך להשוותם וכה"ג תירצו בעצמם ביבמות (לא ב) בד"ה והא עבדא. וגם בלא"ה לפי מה שתירצו בסמוך דלא תני אלא כו' ולירק בתר לקיטה ל"ק ג"כ מפאה ועי' מהרש"א:

בא"ד וי"ל כיון כו' שא"ח בפאה כגון האוג כו'. ר"ל שא"ח כאשר חייבין האוג כו' דשם מבואר דהם חייבין:

תד"ה לא לחיה. מאי איריא משום דמספקא לן כו'. ר"ל דתני אינו שוה לא לחיה כו' אפי' אם שוה לחיה ג"כ לא מרביעין כו'. והרש"א האריך בזה לל"צ:

תד"ה ואשה. ועוד כו' בשטר מנלן כו' ליגמור משדה. לכאורה התם מוכר כותב והכא בעל כותב עי' לקמן (טז) אלא למ"ד אב כותב מא"ל וכה"ג כתבו בעצמן לקמן (רד"ה) בתירוץ ועוד:

בא"ד בשטר וחזקה לא הקשה דהא פשיטא כו'. כצ"ל:

בא"ד ש"מ דשא"ד נקנין בחליפין לעובד כוכבים. ונ"ל דהיינו דוקא מישראל אבל מעובד כוכבים לעובד כוכבים לא דהא כתיב וזאת התעודה בישראל. והא דקאמר בגיטין (לח) עובד כוכבים ישראל קונה עובד כוכבים בעובד כוכבים לא כש"כ. התם מיירי בקנין גופו אבל בקנין ממונם איכא לאפלוגי. תדע דישראל מישראל קונה במשיכה ומעובד כוכבים לא עי' רפ"ב דבכורות. ועי"ל דדוקא בעיקר הקנין אמרי' הקל וחומר אבל לא באיכותו. וראיה לזה מבכורות שם דעל קושיית ואימא מיד עובד כוכבים כלל כלל לא אמרת ק"ו אם גופו קונה ממונו לא כש"כ. וגופו נקנה בשטר וחזקה וממונו לא ע"ש ובזה יתורץ קושיית התוס' בגיטין שם בד"ה דכתיב:

דף ג:

רש"י ד"ה לא מקניא. עד דיהיב לה בתורת כו' או קדושין. הלשון אינו מכוון דאטו אי יהיב לה בתורת חליפין לא יוכל לומר לשון קידושין. ולשון הר"ן בזה מתוקן יותר ע"ש:
רש"י ד"ה מה יבמה שא"י בגט. דילפינן לקמן כו' לה ולא ליבמה. ע"ש דלא קאי הכי במסקנא. אבל גם דרך הגמרא כ"ה כמש"כ התוס' בשבת (קכח) בד"ה ונתן ובדוכתי טובא:
רש"י ד"ה וכ"ת נילף ממון מנדרים. משמע דמפרש דנילף נמי מעשה ידיה. ובדבור הסמוך מפרש נילף כסף קידושיה. ונ"ל משום דאי יליף מנדרים אף דל"ד כלל לממון נוכל ללמוד מע"י ג"כ אבל אי יליף מקנסא י"ל דלא נילף מע"י משום דקא טרחה בהו כדלקמן:

דף ד.

גמרא והאי ויצאה חנם וגו' להכי הוא דאתא. כצ"ל. דהא דרשה דלעיל הוא מאין כסף:
שם זרע זרעה לא איצטריך קרא דב"ב ה"ה כבנים. עפרש"י. לכאורה מוכח מכמה קראי דבזרע נכלל דורות עולם כמו ואיבה אשית כו' ובין זרעך ובין זרעה. ושמתי את זרעך כעפר הארץ כו' גם זרעך ימנה וצ"ע:
רש"י ד"ה בא זה ולימד ע"ז. לתלות יציאתה בו. כצ"ל:
רש"י ד"ה דכי נמי כתב רחמנא. לפיכך כשכתבו סתם י"ל כו'. כצ"ל:
תד"ה בגרות. עי' לקמן (טז) בסוגיא דר"ל אמה העבריה קונה א"ע במיתת האב וכו':

דף ד:

גמרא כ"ר וכו' ולא כי תקח. לכאורה לפי' התוס' בד"ה היכא נראה לנקוד כי תקח בשורק מבנין הפעל. אבל ממש"כ בד"ה כתב ולא כי תקח אשה את איש ל"מ כן:
תד"ה מעיקרא. ה"ה כו'. מה שהניח המהרש"א בצ"ע מהא דל"פ מה ליבמה שכן יוצאה בחליצה. נ"ל דלק"מ דהא לאחר שקנאה א"י בחליצה ועי' לקמן (ה) בדבריו ד"ה גמרא בשם ת"י:
בא"ד וי"ל דאי מהיקש כו' עד שיהא ב' פרוטות כו' כדמוכח לקמן. כוונתם להא דאמרי' שם (יב) כל היכא דלא מצי מיגרעא לא הוי זבינא. אך לכאורה תימה דהא אמרי' שם כיון דאפיקתי' מפרוטה אוקמה אדינר ולמה כתבו ב' פרוטות. וכבר תמה כן המהרש"א שם. ונראה דס"ל להתוס' דע"כ ל"א שם כן אלא לב"ש דילפי מינה ג"כ לקידושי אשה (ולא

מהקישא דאחרת דלא זכרה הגמרא שם) וע"כ דס"ל דהא דהצריך הכתוב יותר מפרוטה הוא משום קדושי יעוד עי' פרש"י שם לכן אמרינן כיון דאפיקתי' כו'. אבל לב"ה אינו אלא כדי שיקויים בה גרעון ודיו בב' פרוטות ודון מינה ומינה לקידושי אשה והוא כעין שכ' המל"מ בפ"ד מהל' עבדים ה"ג לדעת הרמב"ם ע"ש ועמש"כ לקמן (יא ב):

והנה דעת הרמב"ם שם דסגי ביותר מפרוטה קצת. ונ"ל ראיה לדעת התוס' מדפריך שם ואימא פלגא דדינר ואימא ב' פרוטות ול"א ואימא יותר מפרוטה (ואגב ראיתי במל"מ שם בסופו שהבין דהא דקאמרה הגמרא שם דומיא דיעוד כו' היינו דילפינן מיעוד בהיקשא וכ"נ שהבין מהר"ם לקמן (יד ב) בתד"ה מוכר עצמו. ושגו במחכ"ת דפשוט דהכוונה להביא ראיה דדרשינן כה"ג דהיכא דל"מ מיגרעא לא הוי זבינא מהא דאשכחן לת"ק דר"א לקמן (יח ב) דאין מוכרה לקרובים משום דדריש היכא דל"מ מיעד לא הוי זבינא):

ודע דפסיקא ליה להכ"מ שם (ומוכרח הוא בדעת הרמב"ם) דבע"ע הנמכר לעובד כוכבים לא בעינן יותר מפרוטה. ולכאורה יקשה דהתם כתיב ג"כ גרעון. ונ"ל דמשום דב"נ נהרג על פחות מש"פ לכן שייך גם עלה חשבון. מה שהקשה המהרש"א דהשתא נמי נימא דיו. נ"ל משום דק"ו זה מצינו למילף נמי משפחה כנענית כמש"כ התוס' לעיל ובה די פרוטה א'. אבל ק"ל הא איכא למימר מה לשפחה כנענית שכן ניקנית בחזקה וי"ל ואכמ"ל. ומש"כ מהרש"א בתירוץ הר"נ דרש"י שכ' מכסף מקנתו דאינו כן כו'. אישתמיטתי' דברי התוס' לקמן (יד ב) ד"ה מוכר עצמו דמשכיר שכיר יוכל למילף הכל ועי' ג"כ במל"מ שם:

תד"ה כתב. תימה כו' וי"ל כו'. ועי' מהרש"א. ולעד"נ דתנא אילו לא נאמר קאמר וכה"ג משני הש"ס בב"מ (סא) ובסנהדרין (מג) ואולי כוון לזה גם המהרש"א:

תד"ה ובעלה. ואשה אל אחותה לא תקח. לקמן (סז ב) דרשינן לה לענין קידושין וכן בר"פ נושאין על האנוסה משמע דמפרש לענין דדרך ליקוחין אסרה תורה:

תד"ה מה ליבמה. מק"ו דשן ורגל כו' ברשות הניזק נזק שלם קרן שחייב ברה"ר כו'. כצ"ל:

בסה"ד ומשום דאשכחן ביאה גומרת ל"נ שתקנה תחלת קנין. לכאורה זה דלא כר"ה דיליף לקמן דחופה קונה מהא דגומרת. אולם התוס' שם כתבו דר"ה כר"ט דל"א דיו היכא דמיפרך ק"ו והכא י"ל דאתיא כרבנן. ועוד כאן לא מיפרך ק"ו דמהני לענין שתגמור אחר קדושי כסף ושטר:

דף ה.

גמרא ולריה"ג כו' ספר כורתה ואין ד"א כורתה. לענין דהכא לא הל"ל אלא ואין כסף כורתה כדלעיל גבי מיעוטא דוכתב אלא שיגרת לישנא דלעיל (ג ב) דבא למעט גם חליצה נקיט הכא. ועי' תוס' עירובין (טו ב) ד"ה בכתיבה:

שם וכ"ת כסף נמי בע"כ באמה העבריה. רש"י ותוס' נדחקו. ולעד"נ דר"ל דיוצאה בגרעון כסף בע"כ דאדון כדמשמע לקמן (ס"ד טז יח) ועי' (יח) בתד"ה אמר:

רש"י ד"ה שאינו גומר. למעשה ידיה כו'. ולקמן בסמוך הוסיף להפרת נדריה והשמיט מע"י. וי"ל דהכא מיירי לענין הוצאה מרשות אביה כסף נמי מהני לענין שא"י להפר לבדו. ובסמוך דמיירי לענין קניית הבעל חופה נמי אינה קונה אלא מדרבנן למעשה ידיה שתקנו תחת מזונות:

תד"ה ומנין. איכא למיפרך כו'. לכאורה איכא למיפרך הא דאין אה"ע ניקנית בביאה הוא משום דאין קנינה לשום אישות וכן רב אשי לעיל ה"ל לדחויי הק"ו בזה וכמ"ש הרש"א על ק"ו מה ביאה שאינה מוציאה כו'. וצ"ע בספרי' המדברים בעניני המדות:

תד"ה שכן פודין. וא"ת ונימא ק"ו מקרקעות כו' וי"ל כו' שכן קונין מטלטלין אגבן. ק"ל נימא ק"ו מעבדים דאין מטלטלין נקנין אגבן לכ"ע לשנוייא דרב איקא להא"ד בב"ק (יב). וי"ל דאתיא כר"מ בב"מ (ק ב) דא"ל דנשבעין על עבדים וע"ש בתד"ה דלמא ולדידי' י"ל דה"ה שפודין בהם הקדשות. אך ק"ל דנילף משט"ח שיש לו על אחרים דמיקדשא ביה ואין פודין בו הקדש לכ"ע. ולשטת הסוברים דמכירת שטרות דרבנן ניחא:

תד"ה שכן ישנו בע"כ (בסופו). אבל קידושי קטנה לאו חוב הוא לה כו'. לכאורה מנוול ומוכה שחין מא"ל. ומצאתי בחדושי רשב"א שהרגיש בזה:

דף ה:

תד"ה הא נתן. משום דלא פסיקא ליה כו'. משמע אבל בנתנה היא ואמרה היא דקתני א"מ פסיקא ליה דגם באדם חשוב א"מ ואפי' למאי דמסיק דבנתן הוא ואמרה היא ספיקא. ולא כן כתב הח"מ בסי' כ"ז ס"ק כ"ב ע"ש. אך ק"ל לפ"ז מש"כ התוס' לעיל (ד ב) ד"ה היכא דיהבה לדידיה ל"ד כו'. הא י"ל דדוקא נקיט דלא רצה הש"ס למיחת לספיקא כדמסיק הכא. אבל ביהבה איהי פסיקא ליה דאפי' באדם חשוב א"מ. וי"ל דס"ל להתוס' כמש"כ הר"ן בדעת הרי"ף דספיקא זו אינה אלא מדרבנן אבל מדאורייתא לית בה מיחוש כלל:

תד"ה הב"ע. ומדקאמר שמואל מוקי כו' מכלל דאיהו לא ס"ל כוותי' כו'. ולע"ד יל"פ כוונת הש"ס שם לימא דסבר שמואל כו' דר"ל דיהא מוכח מכאן ג"כ דסבר ידים שא"מ לא הוויין ידים ויהי' סייעתא לר"פ ולאביי דשמעתין. ואע"ג דכבר הוכיחו כן מהך דנזיר י"ל שהוא ע"ד דאמרי' בפסחים (קב) ולאו מי אותביניה כו' נימא מהא נמי תיהוי תיובתא. ובפרט דהא דנזיר איכא לדחויי וכפי הגי' שהביאו בסה"ד. ודחי דמכאן לא איריא דשמואל מוקי מתניתין כר"י כו':

בא"ד (בד"ו) וכן ההוא דכותב טופסי גיטין כו'. כוונתם להא דמייתי הרש"א דמשם מוכח דס"ל לשמואל דא"צ לכתוב ודן כו':

דף ו.

גמרא תפושתי מהו. לכאורה לשון זה לא מצינו בקרא אלא על תפישה לביאה אבל לא לשם אישות ולא עדיף מחרופה דמשמע לקמן דלא מהני אלא ביהודה ועי' בר"ן ויתיישב לך:

שם ואי לאו דעסוקין בא"ע מנא ידעה מאי קא"ל. ג"ת אחרונות נראה מפרש"י דל"ג להו. ואולי דשיגרת לישן דלעיל הוא:

רש"י ד"ה במאי עסקינן. וכן בהנך לישני דגירושין. צ"ע על איזו לישני דגירושין קאי. דהרי את משולחת כו' שבדברי שמואל הם לישני דברירי טובא (ולעיל פריך עלייהו מאי קמ"ל) וגם לישני דאיני אישך כו' ברירי נינהו אלא דלא מהני מטעם אחר (ועי' שו"ע סי' קל"ו ס"ג ויש מי שאומר כו'. מ"מ לשון מנא ידעה מאי קא"ל אינו נופל עלייהו). ונ"ל להגיה דצ"ל בגירושין ור"ל אם א"ל אין את מיוחדת לי וכן בכולהו. ולשון על עסקי גיטה דחקהו. אבל יותר נראה דאשיגרת לישנא דמתניתין דמייתי נקיט:

תד"ה לא. מיהו לישנא דעמהן ל"מ הכי כו' אלא לאשתו. ע"כ הי' לפניהם הגי' עמהן בנו"ן כמו שהעתיקו וכ"ה ברש"י ולקמן בגמרא (יג) וברא"ש. ולכן פי' הרר"ע דר"ל עם הנשים דאי הוה קאי על גיטין וקידושין הל"ל בהם. ודקדוקם עליו אינו חזק כ"כ דאטו לא מ"ל ביש לו נשים הרבה:

דף ו:

גמרא הרי את לעצמך מהו כו'. לכאורה לשון זה הוא ההפך מן הרי את ברשותי דתני לעיל דמקודשת ול"א דלמלאכה קאמר. וי"ל דלעיל ע"כ בנערה מיירי דיש לה יד לקדש

א"ע. ולשון ברשותי אם נאמר דלמלאכה קאמר היינו לאמה. והא נערה א"י למכור א"ע לאמה כמש"כ התוס' בב"מ (יב ב):

שם א"ל ר"נ לרב אשי. בגיטין הגי' א"ל רב חנין לר"א:

רש"י ברה"ע אם כתב לשון זה בגט. ל"י מה דחקו לפרש כן דהרי לשון גרוע גריע מאם לא אמר לה כלום כדלעיל:

תד"ה דארווח. לא נהירא כיון שהיה נותן לה כו'. כצ"ל:

תד"ה לא. וגדולה מזאת אמרו כו' משמע כו' אבל אם פירש כו' וה"נ איתא במי שמת כו'. לע"ד אין משני אלו ראיה. והוא דדוקא בתנאי שהדבר שקול אם יקויים התנאי או לא אמרי' מדלא כפלי' מסתמא אינו מקפיד כ"כ על קיומו. אבל דבר שהוא סובר דודאי כן הוא כמו שמדמה היינו שאשתו אינה מעוברת ושיסע לא"י מה לו לכופלו:

דף ז.

גמרא א"כ ה"ל נכסים שיש להם אחריות נקנין עם נכסים כו'. כה"ג בב"מ (מז):

שם ה"מ היכא דמקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו. כצ"ל:

שם מי דמי התם בהמה הכא דעת אחרת. ופרש"י וזו לא נתרצה אלא לחציה. תימה א"כ על ידה תתפשט הקידושין בכולה כי מי מעכב עליה. אח"ז מצאתי בחדושי הרשב"א שעמד בזה וע"ש ישובו:

תד"ה א"כ. אבל בן חורין לא איתקש כו'. אבל עבד אפילו עברי נמי כקרקע כדמוכח לקמן (כח):

תד"ה וחזר. דלא שייך כו'. לכאורה מ"ל כגון שהקדישו להתכפר בה אחר עי' תמורה (י) ובתוס' שם ד"ה אמר רבא:

דף ז:

גמרא כיון דא"ל בפרוטה ופרוטה כו'. לכאורה נראה למחוק תיבת ופרוטה וכן ליתא ברש"י ורא"ש. ואולי דוקא נקיט בשאמר על חצייה השניה ג"כ פרוטה אבל אמר חצי פרוטה כיון דלאו בר תפיסה הוא ע"כ סיפא דמילתא אירשא קאי והוה בכלל בעייתו הראשונה:

בסה"ע א"ד בכל דהו נמי פליגי. עי' מהרש"א לקמן אדברי תד"ה מנא אמינא לה:

רש"י ד"ה אי דאמר. בדמיהם. הס"ד ומה"ד **ושוו**:

תד"ה ש"מ. ליפרוך מר"א דמתניתין כו' גבי מפריש נקבה לעולה כו'. כצ"ל:

בסה"ד משום דהוה יחידאה. עי' מהרש"א. ואולי יכוונו דלהכי מייתי מר"ש דהשתא לא הוי ר"א יחידאה כיון דגם ר"ש סבר כוותיה. ודר"א ל"צ לאתויי הואיל דבמתניתין הוא ומשניות היו שגורות בפי כולם כמש"כ התוס' במגילה (י) בד"ה ומ"ט:

תד"ה שתי. דאי בגדולות כו' פשיטא כו'. לכאורה י"ל דמיירי שאמרו שיהא שייך כסף הקידושין לאב דמקודשות מדין ערב. ודאתינון להכי י"ל דהאב דבנים נמי מיירי שהוא נותן משלו בעדם דמקודשות מדין עבד כנעני ויהי' בתר נותן דוקא ועי' בב"ש סי' ל"א סקט"ז:

דף ח.

גמרא א"ר אלעזר התקדשי לי במנה. כצ"ל בל"י:

שם ואר"ה אמר רבי כל האומר ע"מ כו'. כצ"ל וכ"ה לקמן (ס ב) ומוכרח שם:

שם הכא במ"ע דאמר במנה זו. כצ"ל והו' הוא ציון להע"מ:

שם ל"צ דיהבי' ניהלי' בליליא כו'. מדלא מוקי בדיהביה צרור וקבלתו ולאח"ז כשהתירתו מצאה דינר של נחושת משמע לי דכה"ג כיון דהיתה יכולה להתירו מיד ולבדקו ולא עשתה כן מסתמא סברה וקבלה אפי' אם ימצא בו נחשת הואיל דאמר זו דמשמע כמות שהיא עי' ב"ב (צה) גבי מרתף זה של יין. אולם לישנא אי דידעה ביה הא סברה וקבלה למ"ה וצ"ע לדינא:

תד"ה ומאי. דמה שהוא קונה ונקנה בכסף נ"ל כו' אבל עבד כנעני נקנה וקונה א"ע בחליפין כדאמרי' כו'. כצ"ל (ועי' הגהת הגר"א ז"ל) ומייתו מהא דהשולח דקונה א"ע בחליפין. ולענין דנקנה מפורש להדיא לקמן (כב ב):

דף ח:

גמרא לסוף אייקר אמתא אתו לקמיה דר"א. כצ"ל:

שם התם הוא דכי אמרה ע"מ שיקבלום. כצ"ל:

רש"י ד"ה אינה מקודשת. דהתם איהי קאמרה לי' כו'. כצ"ל:

תד"ה מנה. איתיבי' רבא לר"נ עד מ' כו'. כצ"ל:

תד"ה תנם לפלוני. משום דס"ד כו' כשאמרה ע"מ לפלוני מכשאמרה ע"מ לאביך. כ"נ דצ"ל:

דף ט.

גמרא ואב"א התם נמי כתיב ואקח כו'. נ"ל דהלשון הפוך ושיעורו התם כתיב נמי (ועמש"כ במגילה (ד) בס"ד) ור"ל דמלבד ומכר מאחוזתו דכתיב בתורה כתיב ג"כ ואקח כו' דמפורש דהמוכר כותבו:

שם כתב לה כו' הרי את מאורסת לי הרי את לי לאינתו. כ"ה הגי' בריף ורא"ש כברישא ונכון:

רש"י ד"ה מדעתה. והא דבעינן כו' והוא שבגרה. משמע דלענין הלשון אין נפקותא דאפי' לא בגרה יכול לכתוב הרי את ועי' בר"ן:

תד"ה והלכתא. כדאמר הלכה כר' אלעזר. כצ"ל בל"י:

תד"ה כתב. אתיא כר' אלעזר דאמר ע"מ כרתי. כצ"ל:

תד"ה אע"פ. אבל לקמן כו' יש לתמוה כו'. לכאורה גם במכר נקנה אם הקונה אדם חשוב כדלעיל (ז) ע"ש בר"ן וי"ל:

בא"ד וי"ל כו' נתינה אחרי תתי את ספר כו'. כצ"ל. וק"ק מדוע לא הביאו מן ואתן את הספר המקנה דקדים:

תד"ה הא לא דמי. דמה גט הבעל כותבו. (תיבת בב"ד נראה למחוק ותיקון הב"ח לא מחוור). והנה הרש"א הביא בשם רש"ל להוסיף כאן ודמי למוכר ע"ש. ונ"ל דר"ל דתיבות ודמי למכר הכתוב בדבור הסמוך לקמן אחרי דבעל כותבו צ"ל כאן (ומשם למחוק כי אין להם ענין בשם) וכוונתם בזה לתרץ דלא תקשה לפ"ז מאי פריך הא לא דמי כו' (ור"ל ומנלן כו' כפרש"י) הא כיון דקידושי שטר ילפינן מגט ושם ג"כ הבעל כותב. לזה כתבו דגם גט דמי למכר דהמקנה כותבו וכטעמא דר"פ ורב שרביא לקמן (ע"ב) דהל' כוותייהו לדעת הריף והרמב"ם:

תד"ה הלכתא. ודמי למכר. עמש"כ לעיל בסמוך:

בא"ד כיון כו' מדברי קבלה אין להקפיד בכך. ר"ל כדאמרי' בתענית (יז ב) אלא גמרא גמ"ל ואתי יחזקאל ואסמכה אקרא:

דף ט:

גמרא אי מהתם ה"א עד דמקדש והדר בעיל. וק"ל מדוע לא נילף מקרא דיפ"ת דכתיב ואח"כ תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה דמשמע דע"י בעילה הות ליה לאשה. וי"ל דהתם נמי איכא לפרושי עד דבעיל והדר קדיש כדכתיב והיתה דהיינו הוייה דקדושין. והא דלקמן (ר"ד יד) נפ"ל דיבמה נקנית בביאה מדכתיב יבמה יבא עליה ולקחה לו

לאשה. ול"א דתרתי בעינן. הוא משום דכתיב ג"כ ויבמה דמשמע דביאה גומרת בה כדאיתא התם:

שם מ"ל כגון שקדשה בשטר. וא"כ מיפרך הא דרבי והש"ס לא משני עלה מידי. ולכאורה ה"נ דרבי ס"ל כריו"נ בב"מ (צד ב) דמשמע גם אחד בפ"ע. וריו"ח סבר כר' יאשי' שם. ואח"כ מצאתי זה בחדושי הרשב"א. אך לפ"ז יקשה קצת ללישנא דא"ל ר"ל לריו"ח דמשמע דס"ל לר"ל כרבי וכריו"נ. ורבא לא פסיק כוותיה אלא בתלת. ובב"מ (צה ב) ס"ל לרבא כריו"נ. ואולי י"ל דר"ל קבל תשובת ריו"ח. ועי' חולין (כט ב) תד"ה אר"ל:

רש"י ד"ה הדר פשטה. שהרי עיקר כו'. רצה בזה דלא תקשי מאי אולמא האי היקשא מהאי דהרי מהיקשא דהוויות להדדי נמי ילפינן כמה דברים:

תד"ה הן. ור"ת פי' כו' וכן היה אומר ר"ת. דברים הללו הביאו הרי"ף והרא"ש בפ' הנושא בשם הירושלמי וכן התוס' עצמם בפ' שני דייני גזירות:

דף י.

תד"ה עד. ובעי התם לר"מ האי ומתו גם שניהם מאי עביד ליה כו'. כצ"ל ור"מ שני למחוק. אבל ק"ל דמשמע דר' יאשי' ור' יונתן פליגי גם בנשואה וכ"כ המהרש"א שם בסנהדרין. ושם בעי לריו"נ האי ומתו גם שניהם מע"ל:

בסה"ד וי"ל דניחא ליה לדחוק כו'. כצ"ל ומלת לתנא למחוק:

בסה"ד מתניתין דיוצא דופן כו'. תמיהני על מהר"ם שם בסנהדרין שכ' דברייתא היא והלא משנה ערוכה היא וכדכתבו התוס' כאן ושם:

תד"ה כל. ור"ת תירץ כו' וה"ק תחלת הבראה קונה כו' ולמ"ד הבראה זו הכנסת עטרה. ק"ל דהא מסקינן ביבמות (ר"ד נו) לריו"ח דאמר כן דמכאן ואילך אינו אלא נשיקה ופטור. ופשיטא דקידושין דילפי מעריות לא עדיפא מינייהו:

תד"ה ומקבל. ומביא ראיה מהא דאיתא בירושלמי כו'. כצ"ל:

תד"ה וחייבין. הל"ל אדעתא דהכי לא ייבם. ק"ל דהא קי"ל בר"פ הבא ע"י דבלא כוונה ג"כ קנאה וע"ש בגמ' וא"כ מאי הוה דלא כוון אדעתא דהכי ולכן שפיר קאמר אדעתא דהכי לא קדיש ונכללו שניהם בזה דכיון דהראשון לא קדיש אדעתא דהכי א"כ נכרית היא אצל השני ונופל גם עליו לשון קדושין וגם הוא לא כוון אדעתא דהכי:

בא"ד והר"ר דוד תירץ דאיצטרך כו'. ביבמות וסנהדרין הביאו זה בשם הריב"א:

דף י:

רש"י ד"ה ה"ד. א"נ ביאה שלאחר חופה כו'. עי' בהגמ"ר סי' תקמ"ו שהביא בשם רש"י דחופה שקודם קדושין ג"כ מהני. אבל לכאורה אינו מובן מה דחקו שלא לפרש דר"ל ביאה שלאחריה היתה החופה דומיא דכסף שע"י חופה ועי' בסמוך ישוב לזה:

תד"ה זו שביאתה מאכילתה ע"י חופה א"ד כו' (כצ"ל) וא"ת ונימא דיו אסוף דינא כו'. לכאורה תמוה דכיון דיליף הק"ו מביאה וחופה יחד מאי שייך לומר דיו. וא"ת דיו כזה תיבטל כל דיני ק"ו למשל אם היה יליף אף מביאה לחודא נימא ג"כ דיו מה התם ביאה אף כאן ביאה. ואולי משום דלא הזכיר בהק"ו אלא ביאה לבדה משמע דעיקר הק"ו ממנה וחופה איננה בה אלא תנאי וס"ל דחופה הקודמת לקדושין לאו כלום הוא. ובזה יובן פרש"י שפי' דביאה מאכלת אף לאחר חופה ודו"ק:

תד"ה רבינא. פי' רבינא בא כו'. כצ"ל:

דף יא:

גמרא והרי מעשר דכ' וצרת הכסף כו'. וכן איתא בבכורות. ולכאורה קשה מדוע לא הביא קרא דונתת בכסף המוקדם ומיירי בהפדיון וכן הביאו רש"י שם. ואולי מההוא לא הוה קשה די"ל דה"ה שוה כסף וכמו בקדושי אשה דאמרי ב"ש ובשוה דינר ופרוטה לא גריעא משוה כסף ולא קפיד קרא אלא על הכמות אבל וצרת דרשינן כסף שיש עליו צורה א"כ מוכח דקפיד ג"כ על האיכות דהיינו צורה דכסף צורי דהוא דינר או מעה ומיושב בזה גם קושיית מהריב"ל שהביא המהרש"א. ועי"ל משום דהאי קרא הי' שגור בפיהם לדרשת כסף צורה. ולדרשת אע"פ שצרורין יהיו בידך (דבב"מ מ ב) לכן מייתי לי' וע"ד שכתבתי בס"ד בר"פ במה מדליקין ע"ש:

שם כסף הכסף ריבה. בבכורות הגי' כסף כסף ריבה וע"ש בפרש"י ועי' בב"מ (מה) ודלא כהרש"א שהבין דהמכוון הוא מהה"א (וגם ר"י דריש הה' למעוטי כסף שני בספרי הובא בתוס' ב"מ נג ב). ומעתה פרש"י בד"ה כסף כסף שכ' ועוד דהכא כספים יתירא כתיבא תמוה וכמו שהעיר הרש"א. ונ"ל דרש"י לא היה גורס כאן ב"ת אלו יליף ממעשר. ומש"כ גמר כו' מפדיון מעשר הוא פי' מדידי'. ומש"כ ועוד דהכא כו' הוא פי' אחר. ור"ל דכוונת הש"ס דה"נ כתיב כסף יתירא כמו במעשר. ודע דבבכורות הגי' יליף קדש קדש ממעשר. וצ"ל דהוה כמו איכא דאמרי כמ"ש התוס' בנדה (ס"ד כג) ומעתה גם דברי הרש"א מיושבין:

שם והרי הקדש כו' ואמר שמואל כו'. לכאורה הו"ל להביא ממשנה דרפ"ח דערכין דפודין באיסר ולר' יוסי דשם אפי' בכביצה שהיא ש"פ וכמש"כ התוס' שם. ויש ליישב עפ"י מש"כ התוס' בערכין (ג) ד"ה ערל ע"ש:

שם א"ק והפדה מלמד שמגרעת כו'. פשוט דר"ל והפדה דפ' משפטים והמציין לויקרא י"ט השתבש ושנה עוד בשגגתו לקמן (יד ב):

רש"י ד"ה והרי טענה (בסופו). נהי דמעה היא המטבע הפחותה כו'. לכאורה קשה דהא פי' לעיל כיון דאפיקתי' מפרוטה כו' אוקמוה אדינר. ולפמש"כ לעיל (ד ב) בתד"ה מעיקרא. דל"א סברא זו אלא בקדושי אשה א"ש:

רש"י ד"ה קצוב. שנאמר בהן שקלים. אולי כוון למש"כ התוס' בבכורות שם בד"ה כל כסף קצוב ע"ש:

תד"ה והרי. דבשלמא לקמן כו' לגבי אמה העבריה כיון דאפיקתי' כו'. כצ"ל בלא ו':

דף יב.

גמרא רבא אמר ה"ט דב"ש שלא יהו בנ"י כהפקר. זה הלשון מצינו לב"ש עצמן ביבמות בר"פ ב"ש במשנה לענין אחר:

שם דתניא פרוטה שא"ח אחד מח' כו' שש מעה כסף דינר כו'. והא דלא מפרש נמי שיעור דינר שהוא א' מכ"ה בדינר זהב כמו דמפרש בברייתא דר"פ הזהב ע"ש בתד"ה אחד משמונה. הוא משום דהאי תנא ס"ל דכספא טיבעא ודהבא פירא:

שם א"ל בין דידי ובין רבין אליבא דת"ק כו'. מוכח דרשב"ג ות"ק פליגי בשיעור פרוטה. ולכן תמיהני על לשון התוס' שם שכ' הא דתניא פרוטה אחד מו' באיסר דזול איסרי כו':

רש"י ד"ה דומיא דיעוד. הרי את מיועדת לי במה שיש לי עליך. הוא כריב"י לקמן (יט) וא"כ אינו מקדשה בדינר. וע"כ הכא אזלא אליבא דחכמים דמעות הראשונות לקידושין ניתנו:

רש"י ד"ה יותר מאלפים. משנה זו כו'. עמש"כ בשבת (פג ב):

רש"י ד"ה הא בקידושי ודאי. שמאחר שקידש בש"פ במקומם כו'. כצ"ל:

דף יב:

גמרא אביי ורבא לא סבירא ליה להא דר"ח. (בבא בתרא לג):

תד"ה אם. שהוא חלל ויעבוד כו' בשבת ובזה יש חיוב מיתה. עי' לקמן (סו ב) דאם אח"כ נודע שהוא חלל עבודתו כשרה ודעת הרמב"ם בפ"ו מהל' ביאת ביהמ"ק ה"י דאפי' עבודתו שאחר שהוא נודע שנתחלל לא נתחללה וא"כ לכאורה אין בו חיוב מיתה.

ולפמש"כ יבמות (לג ב) בדעת רש"י דאף דשחיטה כשרה בזר לכתחלה מ"מ שבת לא נדחה אצלו ע"ש. י"ל דה"ה בחלל או אפי' כש"כ. ועמש"כ בס"ד בחולין (צו). ומה שהקשה בתור"ע בכתובות אות כ"ב על הי"מ אלו. עמש"כ ביומא (נה ב):

תד"ה בשעת. כדאמר לקמן כו' כי התם. ר"ל דכוונת כי התם הוא על ברייתא זו וכדפרש"י שם וא"כ מוכח להדיא דגרסי' בה מקודשת סתם. ודברי מהרש"א בזה תמוהים:

דף יג.

גמרא סברה אי שדינא להו ומיתבדי. כ"ה בד"י בד' וכן בסמוך:

שם אילימא רצתה דאמרה אין כו'. מש"כ המהרש"א דרצתה לא משמע דאישתיקה. נעלם מכ"ת הסוגיא דלקמן (סג ע"ב) ע"ש:

שם מאי משמע כדמתרגם כו'. עפרש"י ועי' רש"א לקמן. ול"נ דלמסקנא קאי ע"כ תאבל וגו' על אלה לחודא וכן על פרצו לחוד. וכל הני דחשיב ביניהם לא קאי אלא על כולם יחד. והחילוק בין נאפו לפרצו הוא כיון דהולידו ממזרים חמיר טפי כדאיתא בחגיגה (ט) במשנה:

רש"י ד"ה הדר יתבי. בשמעתי' דר"א הא דאר"י כו'. כצ"ל:

תד"ה כשם. תימה דהל"ל איפכא כו'. בעניי לא הבנתי תמיהתם דכיון דבקדושי אשה תנן בהדיא דא"מ בפחות מש"פ ובקרקע לא תנן אשמעינן דאף בקרקע הדין כן. ואיך יאמר איפכא לתלות תניא בדלא תניא:

בא"ד דאורחיה דגמרא למינקט שאינו פשוט תחלה כו'. כ"נ דצ"ל:

דף יג:

גמרא אמר רב אסי אמר ר' יוחנן אע"ג כו'. מפרש"י משמע דל"ג אמר קמא:

שם אלמה לא אפיקתיה ממיתה ואוקימתי' על עשה מידי דהוה אפהמו"ק כו'. לכאורה טפי הול"ל מחמותו לאחר מיתת אשתו דדמי לה דלר"ע בסנהדרין (עו ב) אפיקתה משריפה ואוקמה באיסורא. לדעת רש"י ודעימיה איסור דארור שוכב עם חותנתו. ולדעת התוס' ורמב"ם איסור כרת ולאו. וי"ל דניחא ליה לאתויי מהא דאליבא דכ"ע. משא"כ הא דחמותו לרי"ש באיסורה קיימא. וכן לאביי דאמר משמעות דורשין א"ב ליתא לכ"ע:

תד"ה לכ"ע. תימה כו' אפי' אין לו בנים. כצ"ל וכן לקמן. וק"ל נימא מה לגט שכן מתיר לעלמא אף במקום שאין לו בן תאמר במיתה שאין מתירה באין לו בן. וי"ל דגם שם מתירה מאיסור אשת איש שהיה עליה מחמת המת רק דאסירא לעלמא מחמת היבם

באיסור לאו בעלמא וזהו שכתבו א"ד שתתיר לעלמא בכל ענין דר"ל בין אין לו בנים בין יש לו:

תד"ה מדאמר. וי"ל א"כ ה"ל למכתב כו' בפ' יבמין. וא"ת א"כ אחות אשה דדרשינן עליה אפי' במקום יבום ה"ל למיכתב בפ' יבמין. וי"ל משום דמ"מ מישתעי נמי בעלמא בשלא במקום יבום משא"כ אלמנה דאינה אלא במקום יבום. ועוד דאחות אשה איצטריכא למיכתבא התם משום הקישא דר' יונה עי' תוס' יבמות (ג ב) ד"ה מה:

דף יד.

גמרא לה ולא לה ולחברתה. כהאי דרשא לקמן (ר"ד כב):

רש"י ד"ה ה"ג האי מיבעי ליה ויבמה בע"כ. נראה טעמו דלא שייך לישנא דואימא הואיל דבאמת דרשינן ליה להכי. והא דלא מגיה לקמן בסה"ע בפירכא דואימא לה לשמה אע"ג דהיא ג"כ לפי האמת. נ"ל משום דלא הוזכרה דרשה זו בברייתא רק אמוראי נקטי לה בכ"מ:

רש"י ד"ה א"כ. דלביאה גומרת אתא. כ"נ דצ"ל:

רש"י ד"ה ולא לה ולחברתה. ששמותן שוין וכו' אם כתב כו'. תימה כיון שכותב פלונית ופלונית כדמסיק אפי' אין שמותן שוין נמי. ונ"ל דצ"ל או אם כתב כו':

תד"ה ותהא יבמה. תימה מה לא"א שכן נקנית בשטר כו'. לע"ד גם יבמה מה שהיא זקוקה לו הוא ע"י אחיו שנקנית לו בשטר:

תד"ה הא לא"ה. וי"ל דפריך כו' דכתיב אשר עלה תרי זימני כו'. לכאורה תמוה דאם דרשינן אשר עלה דכתיב תרי זימני הוא דשנה עליה הכתוב לעכב א"כ איך יתכן למידרש ק"ו ודאי דלא גריע ממיעוטא דועשהו. ועוד הש"ס קאמר חוקה ואנן ניקום ונאמר אשר עלה. אבל עי' בדבריהם ביומא (לט ב) בד"ה דתנא ובדף מ"א בד"ה סתם ותעמוד על עומק דבריהם דהכא:

דף יד:

במשנה וקונה עצמו בשנים. עתוי"ט שכ' דאפילו מוכר עצמו הואיל ויוצא בשנים שקצב כו'. וזהו דוחק. ולפמש"כ המל"מ בפ"ב הל"ג מפרש"י והרמב"ם דבנמכר סתם יוצא בשש א"ש בפשיטות. ואולי דמכאן גופא הוא דדייקי להו. ובזה מיושב קצת קושיית הרש"א לקמן (טו ב) בתד"ה אמאי:

גמרא המוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית. מכאן ק"ל פרש"י בתמורה (ל) דמוקי שם פלוגתת רבי וחכמים דבמתניתין בדל"ל אשה ובנים ופרש"י דרבי ס"ל דאף

הוא רבו מוסר לו ש"כ. וזהו פלוגתא חדשה דבמקומה לקמן (כ) לא נמצא מי שיפלוג על ראב"י בהא דאין רבו מוסר לו ש"כ. טפי ה"ל לאוקמי במוכר עצמו דמצינו כאן להדיא פלוגתא. ולפי' הרמב"ם שם בתמורה (והוא כא"נ שבפי' הרע"ב שם) א"ש. ולשיטת הריטב"א דאף לת"ק דהכא אינו ממעט אלא מכפייה אבל אם רצה העבד מותר (ובזה מתורץ קושיית התד"ה ולא) א"ש. אבל דעתו ז"ל לקמן (כ) דגם באין לו אשה ובנים דינא הכי. וזה תמוה מהא דתמורה וכבר תמה עליו המל"מ:

שם ואידך ועבדך אחרינא כתיב. צ"ל עבדך בלא ו':

רש"י במשנה ד"ה ובמיתת האדון. וא"ע את יורשיו וכו'. נמכר בתחילתו נמי אמרינן לקמן בגמרא לך ולא ליורש. והכי הל"ל וא"ע את הבן. אבל הנמכר משלים לבן:

בא"ד משלימן ליורשיו. כצ"ל:

רש"י ד"ה שמגרעת פדיונה. מדלא כתיב ונפדית. כצ"ל וכ"ה לשונו לעיל (ס"ד יא):

רש"י ד"ה מכרוהו ב"ד. דכי ימכר ע"י אחרים משמע. לכאורה הרי ימכר הוא מבנין נפעל כמו ונמכר הכתוב במוכר עצמו. ומצאתי להמזרחי שם שעמד בזה ונדחק:

תד"ה הואיל. דרשינן בפ"ב דבכורות לעמיתך בכסף כו'. כצ"ל:

תד"ה מוכר. אמאי איצטרך והפדה כו' וי"ל כו' לגרעון כסף. והרש"א הקשה דהא נמי נילף מעובד כוכבים. ותירץ דשם הגרעון אינו אלא לפי שנות היובל דהא אינו יוצא בשש. אבל מה יענה לריה"ג ולר"ע לקמן (טו ב) דס"ל דיוצא בשש. וצ"ל לדידהו דמ"מ הגרעון לא כתיב אלא לפי שנות היובל. ולפמש"כ לעיל (ד ב) איצטרך שפיר והפדה לענין שאינה נקנית בפרוטה ע"ש:

דף טו.

תד"ה ואידך (הב'). ור"א דשמותי הוא סבר כר"נ. ולקמן דמסקי לפסוק כר"נ כתבו דבר"ס גרס ר' אלעזר. ואנכי תמה דמשמע דאי לאו דר"א הוה ניחא לפסוק כר"נ אף דחכמים (וגם ר"א היה בכללן) פליגי עליה וכמו דפסקינן טובא כיחיד נגד רבים היכא דמוכח (והכא גם תוטאי קאי בשיטתי'. וכן נ"ל דר"ש לקמן (יז) דגמר מיכה מיכה ג"כ בשיטתי' דהא וכי ימוך במוכר עצמו הוא דכתיב) והשתא דר"א ג"כ כוותי' מיגרע גרע. ועי' בנדה (ח) גבי הלכה כר"א בד' ותו ליכא כו' משום דקאי ריב"ב כוותיה ושם (בע"ב) משום דקאי רחב"ג בשיטתי':

תד"ה כי טוב. אבל בספרי לא דריש מידי מכי טוב לו עמך כו'. ואנכי מצאתי במכילתא בפסוק ואם אמור יאמר העבד כי טוב לו עמך שתהא טובתו שוה לך מכאן אמרו לא ישנה רבו עליו מאכלו כו' משלו:

דף טו:

גמרא ארנב"י לעולם יליף שכיר שכיר וש"ה דא"ק יגאלנו כו'. לכאורה ראיה מפורשת לו מברייתא דלקמן (כ) ת"ר נמכר במנה והשביח כו' אין לי אלא עבד הנמכר לעובד כוכבים הואיל ונגאל בקרובים כו' ת"ל שכיר שכיר. הרי אף דיליף שכיר שכיר אפ"ה אמר הואיל ונגאל בקרובים כו'. אך לפמש"כ התוס' שם (בע"ב) בד"ה איתיבי' אין ראיה. וע"ע מש"כ בברכות (כו):

תד"ה א"ק. ומהר"י תירץ כו'. עי' רש"א שהניח בצ"ע מהא דלקמן (כא) אליבא דר' לא תיבעי לך דאמר מי שאינו נגאל באלה כו' ע"ש. ול"נ דהתם קאמר לפום מאי דלא אשכח שום תנא דלא יליף שכיר שכיר ולכן אמרי' דגם רבי יליף וא"כ ע"כ דריש מיעוטא דיגאלנו:

תד"ה וריה"ג. ולספרים דגרסי כו' דלמא כו' אבל אחרים לא מצו למיפרקי' כו'. לכאורה לפ"ז מ"ק לקמי' א"ה הדר קושיא לדוכתי' הלא כבר ילפינן גאולת אחרים. ונ"ל משום דעתה פריך איך תדרוש דויצא בשנת היובל קאי על גאולת אחרים כיון דלא מיירי קרא בהם וע"כ ר"ל דנפרש דשב על העובד כוכבים שקנהו כמו כן כי קאמר דמקרא נדרש בין לפניו בין לאחריו נאמר דבאלה אכולהו קאי וקרא דויצא ביובל שב על העובד כוכבים:

תד"ה ורבי. לא בעי למאי אתא (ר"ל על מה קאי) דהא כו' אלא כו'. ר"ל דלא פריך אלא דנכתוב ואם לא יגאל באלה לא יצא דיציאת יובל כבר כתוב:

דף טז.

גמרא א"ק והתנחלתם אותם כו' אותם בחזקה כו'. ק"ל הא מיבעי האי אותם למעוטי דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו לקמן (בע"ב

שם אילימא דכתב ליה שטרא אדמי' היינו כסף. והא דלקמן (יח) פריך אביי אמאי נקיט מרגניתא כו' היינו אם נאמר בע"כ דאדון והכא ע"כ ברצונו קאמר. מ"מ לישנא דהיינו כסף ק"ק דהרי בפדיון הקדש ובכור לא מהני שטרא:

רש"י ד"ה אדון כותבו. שהבעל כותב בתך מקודשת לי. כצ"ל:

רש"י ד"ה למעלה. לאחר י"ג שנים. נ"ל להגיה י"ב:

תד"ה בעובד כוכבים. ולא יכעוס עליו. אולי צ"ל ולא יגלום עליו כלישנא דגמרא ב"ק (קי"ג ב):

דף טז:

גמרא הא מני תוטאי היא כו'. ק"ל אמאי לא מוקי לה כרבנן דלקמן (יח) דגניבו אלף ושוה פחות נמכר וקמ"ל דההענקה אין נותנין לבעל הגניבה לתשלום גניבתו. אלא אם יש עוד בהמותר בכדי דמיו או יותר נמכר עוד הפעם. ואם אין בהמותר בכדי דמיו אינו נמכר פעם ב'. וכן לר"א דשם אם אינו שוה בכדי גניבתו אף אם תצטרף ההענקה שהיא קצובה כדלקמן (יז) לכל חד כדא"ל יעלה לכדי גניבתו אינו נמכר כלל:

בסה"ע אבל יוצא בגרעון כסף מעניקין לו ששילוחו מעמך. כצ"ל:

רש"י ד"ה ששילוחו מעמך. שיהא מקבל כו'. ר"ל אף דהוא בע"כ דאדון מ"מ אינו אלא שיהא מקבל כו' וקבלתו גרמה לו. וצ"ע ברש"י גיטין (ר"ד עה):

תד"ה מה. וא"ת מכל הני כו'. אולי צ"ל מ"מ:

בא"ד וכ"ת מה לשנים ויובל שכן מוציאין בע"ע תאמר במיתת אב כו'. והא ל"ל דע"ע נמי יהא יוצא במיתת האב מהיקשא דעברי לעברי'. דאין שום סברא שתהא מוציאתו כיון דאב לא היה שייך כלל במכירתו. בשלמא עברי' הואיל והאב מכרה ובמיתתו פקע כחו ממנה לכן בדין שתפקע גם כח האדון שלא בא אלא מכח האב. ומ"מ מיפרך בזה הק"ו אף על גב דלא שייך כמש"כ התוס' בב"ק (ה ב) בד"ה כי שדית:

דף יז.

גמרא כגון שברח ופגע בו יובל כו'. לע"ד הנל"פ דר"ל שברח ונתחייב להשלים ובתוך שני השלמה פגע בו יובל:

שם ור"מ מנינא אתי לאשמעינן כו'. כה"ג ביומא (לה). וכאן ק"ק דכיון דר"י ור"ש אכלל החשבון קיימי כדמוכח לקמן א"כ מוכרח לומר בדר"מ ג"כ הסך הכולל. דאי לא הוה משמע דאינהו קיימי ג"כ אפרטי. וגדולה מזו תמצא בתוי"ט פ"ד דביצה מ"ו:

שם ואי בצר ליה מחד מינא וטפי כו' ל"ל בה. לעד"נ דה"ה אם לא נתן רק ממין אחד בכדי ט"ו סלעין נמי סגי דהא לקמן מרבינן כ"ד שיש בו ברכה ור"ל דאף דלא נתן כלל מצאן גורן ויקב אלא מד"א שיש בו ברכה כדי נתינה לכל חד כדא"ל דיו. וכן מהא דפריך לקמן אלא לר"י ור"ש האי צאן גוי"ק ל"ל כו' משמע להדיא דיוצא בכל מאי דנותן רק שיעלו דמי השיעור וכש"כ בנותן בא' מג' מינין הללו בכדי השיעור דיוצא. והכא דנקיט

ואי בצר כו' אשיגרת לישן דיומא שם נקיט ומצינו כיוצא בזה עמש"כ בס"ד בעירובין (קג ב) והראשונים גמגמו הרבה בזה:

שם ונילף נתינה נתינה מערכין. וכן לקמן בטעמא דר"ש. וכ' בתוס' רי"ד בכל ערכי אדם אין כתיב נתינה אבל במקדיש שדה אחוזה כתיב ונתן את הערכך ביום ההוא והוא זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף ע"ש. ותמיהני דזה כתיב בשדה מקנה ולת"ק דר"א בערכין (יד) במשנה נפדית בשויה. אח"ז מצאתי להמל"מ שהרגיש עליו בזה. וגם זה דחוק מאד לפרש לשון ערכין על פדיית שדה אחוזה. ועוד למאי דמסיק דר"ש מיכה מיכה גמר הל"ל אלא גמר מערכי אדם מיכה מיכה. גם מש"כ דהא דפריך ואימא בפחות שבערכין היינו בהקדיש שנה אחת לפני היובל דהוי סלע ופונדיון. אישתמיטתי' במחכ"ת הגדולה גמרא ערוכה שם רפ"ז דאין נגאל בגירוע פחות מב' שנים. אבל לעד"נ דהש"ס סמיך בכאן על הברייתא המובאה בחולין (קלט) דמוקי האי קרא דונתן את הערכך על ערכי אדם ע"ש. אח"ז התבוננתי בהגרי"פ ונראה שכוון למש"כ אלא שנפל בו ט"ס במש"כ וכ"כ בתוס' רי"ד וגם במקום ציונו:

שם מה צאן גורן ויקב מיוחדין שישנן בכלל ברכה. ק"ל דיקב היינו יין כדאיתא בסוכה (יב) יקב כתיב כאן כו' ומאי ברכה אית בי'. וזה דוחק לומר דיכוון כאן למה שאר"א שם מיקבך ולא יקב עצמו. והזמורות ראויין להרכבה והחרצנים לזריעה:

רש"י ד"ה מעולת ראיה. דליתא אלא ב' כסף. תמיהני דפי' אליבא דב"ש בריש חגיגה ע"ש:

רש"י ד"ה מיכה. בכל דבר הלמד כו'. כצ"ל בב':

תד"ה חלה. ופריך והתניא השוכר כו'. כצ"ל:

בא"ד והשתא כו' דלמא היכא כו' דאניס הוא נוטל שכירות משלם. לישנא דחזרה אינו נופל כלל על נטילת שכירות משלם אלא משמעו שיחזור הדבר לכמו שהי' והיינו דלא יעשה ולא יטול. וטפי ה"ל להביא ראיה מלישנא דחזרה דאינו נוטל אלא מה שהרויח. אבל ט"ס נפל בהעתקת הברייתא שבדבריהם וכצ"ל ושמע כו' שאחזתו חמה כו' נותן לו שכרו וכדאיתא שם:

בא"ד ועוד נראה לחלק כו' דשנים דשכיר הן ג' שנים כו'. ולפ"ז ה"נ לכאורה דבנמכר ב' או ג' שנים לפני היובל וחלה חצים אין היובל מוציאו. ואולי אפקעתא דיובל שאני כמו בברח לעיל:

תד"ה ונילף. וי"ל דשמא הל"מ הוא כו'. מוכח דגז"ש ילפינן מהלכה ודלא כהצל"ח בפסחים (פא ב) הבאתיו שמה בקוצר:

דף יז:

גמרא א"כ מאי ת"ל אשר ברכך הכל כו'. קשה דהא כבר אפקינן ליה לרבות כל דבר. וי"ל דהתם דרשינן מאשר דרבוי' הוא כדאמרי' בסוטה (מו ב) וכ"מ מלשון רש"י. אבל מדברי התוס' משמע דדרשינן ליה בכלל ופרט וכלל. וצ"ל דהתם הוא מתתן לו וכ"ה לשון הרש"א מת"י ועי' לשון רש"י שבועות (ס"ד ד):

שם אמר חזקי' א"ק וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו. לכאורה יפלא מדוע ל"ק ולא עם הבן ועם הבת כדקאמר גבי נרצע ועמש"כ לעיל (יד ב) ע"ד רש"י במשנה. ונ"ל משום דבישראל בן קודם לבת בירושה. וע"ע עובד את הבן ולא את הבת לכן פרט תרוייהו. משא"כ בעובד כוכבים דאין חילוק ביניהם כמש"כ רש"י ביבמות (סב) לכן כלליהו כחדא. ותימה לי על האחרונים שלא בארו דין זה בחו"מ סי' רפ"ג דבת כבן. דבשאר יורשין כ' הרמב"ם בפ"ו מהל' נחלות הל"ט שמניחים אותם לפי מנהגם:

שם דתנן לוה כו' אין רוח חכמים נוחה הימנו והתניא כו'. ט"ס הוא וצ"ל דתניא לוה כו' והתנן רוח חכמים נוחה הימנו כי במשנה דסוף שביעית הגי' בכה"ס רוח חכמים נוחה הימנו וכ"מ שם בירושלמי ובר"ש ועי' בר"ן ותראה שאין ביאור לדבריו כי אם לפי הגהתי והא דלא מייתי מעיקרא ממתניתין הוא שלא תתעקש ותאמר כמו שנראה מהק"נ אות ק"ז שזה שרוח חכמים נוחה הימנו מיקרי חיוב מד"ס ע"ש. אבל באמת אין דבריו נראין כלל ומכ"ש לפי' הב"ח בדעת הטור הביאו הש"ך סי' קכ"ז סק"ז דלכתחלה אסור להחזיר בכל ענין ע"ש אין מקום לדבריו כלל:

שם כאן שהורתו ולידתו שלא בקדושה. לפרש"י קאי על הקמייתא. ולפי ר"י קאי אבתרייתא ועי' בר"ן. ולקמן בהא דמשני כאן בגניבה אחת כו' נתהפכו שיטתן. ועמש"כ בברכות (נא) בס"ד:

תד"ה מרבה. וא"ת אמאי ל"ק ליה נחלה כו'. ר"ל כמו דקאמר לשדה אחוזה אף דבאמת גם אותה לא יליף לה אלא מסברת כלום יש יבום כו' כן הל"ל ג"כ נחלה אם דל"י גם אותה אלא מסברת כלום כו' כדאיתא בפ' י"נ וע"ש בתד"ה שכן:

תד"ה חליפי. ואין לומר טעמא משום ברירה כו'. עי' תור"ע פ"ו דדמאי אות ס"ט שהעלה דבריהם בצע"ג דהא בשני מינין ל"א ברירה לכ"ע. ונעלם מכ"ת שכבר קדמוהו בזה הרשב"א ותוס' רי"ד. אך מה שהקשה הרשב"א ע"ז מהא דתמורה (ל) דפריך ניפוק חד להדי כלבא כו' אלמא דאף בב' מינין יש ברירה. לא זכיתי להבין דאדרבה מדהאחד הנברר כנגד הכלב יהא אסור מוכח דבב' מינין אין ברירה דאם יש ברירה נאמר דהוא חלקו המגיעו ואיננו מחיר כלב:

דף יח.

גמרא ודלמא ישראל מומר שאני. ק"ל הרי הוא לקח נשים מבנות כנען וקי"ל דולדה כמוה ואינו בנו ליורשו (יבמות כב במשנה). וי"ל דודאי גיירן קודם שנשאן כי הראה א"ע בפני יצחק אביו לישר הולך:

שם מי כתיב כו' ולא עם יורשי קונהו. ע"כ גם הוא דורשהו למיעוט דהרי מיניה ילפינן דאינו עובד ליורשיו. אלא דאי לאו קרא דידי' הוה דרשינן ליה למעוטי שאינו מוכרו או נותנו לאחר:

שם ת"ר יש בעברי כו' ובמיתת האדון כו' אר"ש כגון שיעדה. וק"ל מ"מ יוצאה במיתת האדון דהוה עתה בעלה. ואי משום דלפעמים א"י במיתתו כגון בלא השאיר זרע ויש לו אח דזקוקה לו. או כגון שיעדה לבנו. דא"כ בעברי נמי אם יש לו בן עובדהו. וצריך לדחוק דה"ק דעברי מ"ל בנרצע. ומצאתי ברייתא זו בספרי ושם ליתא מיתת אדון ובמקומו איתא גרעון כסף ונכון מאד. אכן גם התוס' בסוטה (כג ב) ד"ה מה כתבו מיתת האדון:

שם מ"ד לא ליבטלה הלכתא מינה. כה"ג בר"ה (ה) סד"א הואיל ומחמת פסח קאתו כפסח דמו:

רש"י ד"ה אלא כאן באדם א'. וה"ה אם גנב ועמד בדין ונמכר כו'. ק"ל מאי איריא דנמכר. בעמד בדין בינתיים לחוד נמי סגי. ולא עוד אלא אפי' לא היה העמדה בדין בין הגניבות רק שלא עמד בדין על שתיהן יחד משמע מדבריו לעיל דחוזר ונמכר. ואולי ונמכר דקאמר ל"ד אלא דנגמר דינו להמכר כמו בכתובות (כג) לא נשאת נשאת ממש אלא כיון שהתירוה להנשא כו':

תד"ה כאן בגניבה. ופריך בגניבתו טובא משמע כו' לאותו אדם עצמו כו' אבל בשני ב"א אינו נמכר ונשנה. נ"ל משום דגניבה אפי' טובא משמע וכדהביאו לעיל מפרש"י וכדאיתא בבכורות (ד ב). אבל לשני ב"א לא דבגניבתו ולא בגניבתם כדאמרי' ביומא (יא ב) לו ולא להן ודרשי הכינוי דבגניבתו על בעל הגניבה. ואף דלא נזכר מקודם. ומצינו כיוצא בזה אשר ילדה אותה ללוי (דברים כו כט) דילדה קאי על אשת לוי שלא נזכרה כלל. וכן הרמב"ם בפ"ב מהל' יבום הל"ו פי' אשר תלד דכתיב גבי והיה הבכור (דדרשי' ליה על היבם) דקאי על האם שלו שלא נזכרה בכתוב ועמש"כ במ"ר במדבר פ"ד אות י"ד:

תד"ה אמר. ושמא י"ל דניכוף בני המשפחה לפדותה כו'. ל"י היכא מרומז בדברי אביי דניכוף לבני המשפחה (דע"ז הוא דמקשה א"ה ע"ע נמי כו') הוא לא אמר אלא בע"כ דאב אבל לא בע"כ דבני המשפחה:

דף יח:

גמרא כיון שפירש טליתו עליה. ופרש"י האדון כו'. ונ"ל דמזה יצא המנהג לכסות את הכלה בהינומא. וישר המנהג בקצת מקומות שגם החתן הולך עם הקרואים לכסותה. וטוב היה שהוא בעצמו יכסנה. ונראה דזהו שאמרה רות ופרשת כנפך על אמתך ר"ל כנפי כסותך. אבל נ"ל דפרישת בגד לא הי' נהוג רק ביעוד הואיל דעד עתה היתה לו לאמה לכן נצרך להראות לה אות שמעתה היא לו לאשה ומכסה אותה בבגדו להורות ששניהן שוין מתכסין בכסות אחד כמנהג איש ואשתו. וכן רות שקראה א"ע אמתו לכן אמרה ופרשת כנפך על אמתך. ובזה יובן הא דלקמן דמוקי רנב"י הא דבבגדו בה בקדושין דעלמא (דלא שייכא בהם פרישת בגד) הוצרך לומר וה"ק כיון שמסרה כו':

שם רא"א בבגדו בה כיון שבגד בה כו'. כצ"ל:

שם כיון שנשאת שוב אין לאביה רשות בה. כתובות מג ב במשנה:

תד"ה ר"א. כמו כו' ומחלב חלבו. הן אמת שבעלי ה' ובעלי שש נקודות שוים בנטייתם. אבל מ"מ אין ראיה מנטיית חלב כי כזה לא מצינו אלא כשהפ"א פעל גרונית כמו חפץ עדר כמש"כ המדקדקים:

דף יט.

גמרא מלמד שצריך ליעדה. אולי צ"ל לידעה:

רש"י ד"ה הוא תני לה. והוא אמר בה מנפשי' האי טעמא כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה יעדה והפדה. אין יעידה כו'. כצ"ל:

תד"ה במאי. אלא שמוסיף עוד לשפחות אחר שפחות. כצ"ל:

תד"ה איש. דקס"ד שיהא נהרג כיון שהאשה נהרגת ע"י. ר"ל כמו שהבהמה נהרגת דהיינו משום תקלה וקלון כדאיתא בסנהדרין (נד) במשנה. ולי י"ל דקמ"ל דלא נילף מגם שניהם לרבויי' כמו דמרבינן מיניה את הולד בערכין (ז):

תד"ה ומדאורייתא. וקשה כו' מדרבנן ולפוסלה מן האחין כו'. וה"ה להצריכה גט כמבואר בנדה שם בגמרא:

בא"ד ולכן נראה לי דמדאורייתא חזיא ליה בעלמא כגון כו'. ל"י אמאי נדו בזה מפרש"י דר"ל דזקוקה לו מדאורייתא. ואולי מלת כגון שבדבריהם הוא במקום כמו ע"ד שכתבתי בחדושי שו"ע או"ח סי' תר"ל סק"ד:

תד"ה אומר. ואמרי' דמציאת הקטן אפי' לר' יוסי כו'. כצ"ל וכ"ה לשונם בגיטין (סד ב):

בא"ד אחד זה ואחד זה זוכה (כצ"ל) לעצמו כו' מההיא דאומר אדם כו'. ל"י מדוע שבקי לאכוחי כן מפירכא קמייתא דשם מכיצד משתתפין דמשני ג"כ שאני שיתופי מבואות דרבנן. ושם העמידו דבריהם באמת עלה דההיא:

בסה"ד שהי' רוצה להוכיח שזוכה כו'. כצ"ל:

תד"ה במלוה (בסופו). דא"כ איך תקדש בלא שטר כו'. לכאורה ה"נ דזה הוה כמו בגרעון (שהרי היא מתקדשת עצמה לו בעבור המעות שיש לו עוד עליה דלא גרע משוה כסף) דא"צ שטר שחרור:

דף יט:

גמרא ואפי' סמוך לשקיעת החמה. ר"ל דאין שהות עוד לעשות עמו בש"פ מזה נ"ל ראיה לדעת הרר"א בערכין (לא) בתד"ה מיום. דלא בעינן מעל"ע לשעות דאל"כ מאי פסקא דבסמוך לשקה"ח אין עוד שהות:

שם אם מקדשה לפסולין לא ימכרנה לפסולין. משמע דאף לכתחלה יכול לקדשה. וק"ל דהא לקמן (עח) אמר אביי קידש לוקה ועי' בהראב"ד רפי"ז מהל' א"ב וכל היכא דהוא מוזהר היא מוזהרת כדאיתא ביבמות (פד ב) ומסתמא גם אביה מוזהר ועוד דעובר משום ולפני עור. וגם לרבא שם משמע לכאורה מדברי התוס' בב"מ (י ב) בסד"ה דאמר דאיסורא איכא. אך בסוטה (מד) מוכח דלרבא אפי' איסורא דרבנן ליכא. ודברי התוס' הנ"ל יתפרשו כמו שהבין הנו"ב בחלק אה"ע סי' ע"ה ע"ש. ואולי לזה שכל רש"י לפרש פסולין דהכא ממזר ונתין דבהו לכ"ע אין איסור בקדושין כדפרש"י בסוטה שם וכ"פ הרמב"ם ברפט"ו שם. אבל מ"מ תקשה מ"ק אם מקדשה לפסולין כו' הא מ"מ בעינן קרא לפסולי כהונה:

רש"י ד"ה לרבנן. דאי לאו מההיא שעתא מתחלי במאי מקדשה השתא. ק"ל דכיון דמעות הראשונות לקדושין ניתנו ליהוי כאומר התקדשי לי בהן לאחר ל' אם ארצה:

תד"ה משל למאן. וקשה כו' המשל בא ללמד ולומר כו'. כצ"ל וכן לקמן בפי' ר"י:

דף כ.

גמרא יש לו אשה ובנים רבו מוסר לו כו'. יל"פ דאו או קאמר דומיא דתנן ביבמות (סא) כהן הדיוט ל"י איילונית אא"כ יש לו אשה ובנים דהביא שם התוי"ט מהרמב"ם דאו או קתני וכ"מ לישנא דיחידי. וכן רש"י בפיה"ת לא כתב רק אם היה נשוי. והמל"מ כ"ע דמהגמרא משמע דצריך שיהי' לו בנים ג"כ. ואינני רואה שום משמעות:

שם לא באת לידו עד שלוה ברבית כו' וסמיך ליה אל תקח מאתו נשך כו'. נראה דר"ל מדמזהיר את המלוה שלא יקח משמע דהלוה מרוצה לתת וכיון שכן ודאי יבקש (המלוה) [הלוה] כל טצדקי דהתירא אם ע"י זקוקים או ע"י עיסקא הנהוגים עתה. או שילוה מן העובד כוכבים:

רש"י ד"ה אלא מנה. שתות מנה וככה מגרע כו'. כצ"ל. ומה שפי' החשבון משש. לרבי לעיל (טו ב) והרמב"ם פסק כוותי' ה"ל לפרש החשבון עד שנת היובל וכן פי' בערכין ומה שנמחק שם מפרש"י תיבות עד שנת היובל הוא שבוש ועמש"כ לקמן (ע"ב) בדבריו:

רש"י ד"ה אמר אביי הריני כב"ע. הוה רגיל למימר הכי. נראה כוונתו משום דאשכחן ליה גם בסוטה דאמר הכי ונשאל שמה ענין אחר. אבל שם פי' יום אחד היה כו'. ונ"ל דלפירושו דשם שתי השאלות דהכא ודהתם נשאלו לו במעמד אחד והש"ס סדר כ"א במקום הנאות להן. וכה"ג כ' התוס' בע"ז (סג ב) בד"ה ויתיב [וכן גם אנכי בר"ה כו] : **תד"ה הא. אע"ג שמפדין אותה בע"כ**. הוא לעיל (יח):

דף כ:

גמרא א"ד לקולא אמרינן לחומרא ל"א. נ"ל דה"ה דמבע"ל דלמא לא גמרינן כלל ואפי' לחומרא אמרי' דנגאל לחצאין וכדאמר אביי וכדמבע"ל גבי בית חומה היכא דלא גלי ל"ג ומשמע דאפי' לחומרא כגון דנתקלקל הבית. אלא אטו כי רוכלא ליחשב וליזל. וצד זה דנקיט הוא לרבותא דאפי' בזה קמבע"ל:

שם לקולא זבני' במאה כו'. לקולא בפשיטות מ"ל שאם נתן חצי גרעונו. יהא דינו לעבוד את רבו יום אחד וא"ע יום א' כדין מי שחציו עבד וחציו ב"ח לב"ה קודם חזרה (ומפרש"י ד"ה לחצאין דלמ"כ צ"ע ועי' בר"ן) אלא אגב לחומרא נקיט בכה"ג: מה שכתב המהרש"א דבמקדיש שדהו מאי קמבע"ל כו' מאי קולא וחומרא שייך ביה כו'. תמוה. א) כיון דקולא ודאי שייך ביה שלא יצא החציו לכהנים ביובל א"כ שייך שפיר למיבעי. ב) דשייך ביה גם חומרא כגון שנתקלקלה. ג) ל"ד במש"כ דקמבע"ל דלא מצינו זה בגמרא:

רש"י ד"ה רבות בשנים. וכי אפשר להיות מרובות על שש כו'. ר"ל דאם היה הכוונה על שנים דמגאולתו עד היובל הל"ל שנים כדמסיק אלא ע"כ דקאי על שנים דמהמכרו עד היובל דנופל עליהם שפיר בשנים דכבר נזכרו בפסוק שלפניו ופירושו דאם היו שנים מרובות עולה לכל שנה פחות מבאם היו מועטות ולכן פריך דיותר על שש לא הוו. ויש שנים מועטות דקאמר לא קאי לתמוה על ואם מעט נשאר בשנים דודאי מ"ל בנמכר ב' או ג' שנים לפני היובל. אלא הכל קאי על אם עוד רבות בשנים דברבויים אינם לא

יותר על שש ולא פחות משש. והא דמביא קרא דואם מעט כו' הוא משום ב' דבשנים לראיה דלא קאי על שנים דמגאולה עד היובל: אך כ"ז אליבא דריה"ג ור"ע דס"ל דנמכר לעובד כוכבים יוצא בשש אבל לרבי שפיר מתפרש רבות יותר על שש. אולם בל"ז חזינן דהסוגיא אזלא אליבייהו מדאמר בסמוך היכא דעבד תרי ופש ליה ד' כו'. אמנם בערכין פרש"י ופש ליה עד היובל. מפני דשם פירש הכל אליבא דרבי ולכן גם על וכי יש שנים מרובות פי' שם בע"א ע"ש ודו"ק בכ"ז:

רש"י ד"ה שלוה. ומשמע נמי שגואל לחצאין. כצ"ל:

רש"י ד"ה לפי שמצינו. והכא נמי יהיב כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה מוכר שדה אחוזה. כדכתיב לפי רוב השנים. ל"י לאיזו כוונה מביא קרא זה דלא כתיב אלא על תחלת המכירה:

תד"ה גאולתו. הא כיון דהוי גז"ש בין לקולא בין לחומרא אית לן למילף כו'. מצינו לאביי בפסחים (כה) דאמר דאף דיליף דבר מדבר בגז"ש מ"מ אמרינן דהלמד חלוק קצת מהמלמד דלהכי לא כתבי' בגופי'. ועמש"כ בשבועות (לג) עוד מקומות בש"ס כיוצא בזה. והכא דאשכחן לענין השביח והכסיף דאזלינן ביה לקולא לכן י"ל ג"כ דהגז"ש ל"נ אלא לקולא. וכבר הראונו התוס' לעיל (ג רע"ב) גז"ש דאינו אלא להחמיר:

דף כא.

גמרא ההוא לקובעו חובה כו'. נראה דקס"ד דמן על שדה הארץ יחשב לא ילפינן אלא דינים המבוארים באותה פרשה:

שם כדארנב"י לקרוב כו' ה"נ כו'. עמש"כ בפסחים (נד ב) בס"ד:

רש"י ד"ה עבד עברי וכו'. כדאמר לעיל ונגאל כולו כו'. הא דלא פי' משום גאולה גאולה משדה אחוזה כדפי' ברה"ע גבי בתי ע"ח. מפני דאיכא למימר ביה דלקולא גמרי' ולא לחומרא כדלעיל:

רש"י ד"ה או דלמא. למיגמר אהדא מלתא כו'. כצ"ל:

תד"ה איתיבי' (בסופו). וי"ל דשדה משדה עדיפא כו'. פשוט דכוונתם על תחלת דין הק"ו. ואף שאח"כ מוכרח לעשות יוכיח מבתי ע"ח ומע"ע מ"מ תחלת דינו הוא משדה וכ"מ בחי' הרשב"א ומתורץ האך קשה כו' שבהמהרש"א וכן הק"ק שלו שבס"ד הסמוך. אך שם יקשה מדוע לא עשה התנא היוכיח מבתי החצרים ותו לא נצטרך להיוכיח דע"ע שחידש רבינא. אולם חזינן דהתנא לא חש להזכיר היוכיח דע"ע:

תד"ה משום. עי' כה"ד. ומאי דפסיקא להו לפי האמת דבתי החצרים אינו לוה וגואל לחצאין. לכאורה י"ל כמו דמרבינן בערכין מגאולה תהיה לו שיוכל לגאול מיד כן נלמוד דלוה וגואל וגואל לחצאין דגאולה תהיה לו משמע מ"מ:

דף כא:

גמרא דבר אחר המרצע להביא המרצע הגדול. נראה למחוק תיבות ד"א וכן ליתא בספרי:

שם מרצע פרט ונתת באזנו כו' חזר וכלל. כצ"ל. וכן לקמן בדרשת ריבוי ומיעוט עי' רש"י שבועות (ד ב) ד"ה דריש:

רש"י ד"ה ההוא. תני ביה קרא כו'. כצ"ל:

תד"ה לקובעו. והכא לא שייך לאקשויי מאי בכל. עי' רש"א בדבור הקודם. והא ל"ל דע"ע הנמכר לעובד כוכבים יליף מיתורא דקרא גופי' דהא לארץ כתיב:

דף כב.

גמרא בה ולא בה ובחברתה. כה"ג לעיל (יד):

שם אם אמר יאמר עד שיאמר וישנה אמר כו'. קשה אם אמור יאמר ל"ל כיון דילפינן דצ"ל כשהוא עבד ובשעת יציאה א"כ הוה ב' פעמים. ואולי דאתי לארויי דצ"ל ב' שהן ד'. אח"ז מצאתי כן להמל"מ בשם מוהריב"ל:

שם ולו אין אשה ובנים אינו נרצע שנאמר כו' את אשתי ואת בני. לכאורה לריו"נ בסנהדרין (סו) דס"ל גבי אשר יקלל את אביו ואת אמו דמשמע נמי אחד בפ"ע ורבא בב"מ (צה ב) ס"ל כוותי'. ה"נ סגי באשה או בנים ועי' מש"כ לעיל (כ) ואפי' לר' יאשי' דהתם י"ל הכא דאתי את ופסיק כדאמרי' בריש מגילה ע"ש בט"א:

רש"י ד"ה ה"ג אמר רבא. כל תחלת שש כו' להתחיל פרוטה אחרונה כו'. כצ"ל:

תד"ה שלא. דתמר לא היתה בת דוד אלא כו'. ק"ק לפ"ז הא דאמרי' ביומא (כב ב) ואת הכבשה ישלם ארבעתים. ילד אמנון ותמר ואבשלום. משמע שהיתה בתו וע"ש בתד"ה ששה. ונ"ל דשם ר"ל מעשה תמר ואמנון ועיקר הכוונה על מעשה דאמנון בנו עמה וכמו במגילה (כה) במשנה מעשה תמר נקרא ומתרגם דעיקר הכוונה על מעשה דיהודה עמה כדמוכח שם בגמרא (וביומא א"ש טפי מה שאמר תמר ולא אמנון משום דכבר הזכירו על מיתתו לא רצה לומר אמנון אמנון) וכ"מ במגילה שם דמעשה דאמנון עמה היה חרפה לדוד דקאמר הא דכתיב אמנון בן דוד ע"ש. וזה שלא כדברי התוס' ביומא

שם שכתבו ועוד דבת יפ"ת היתה. משמע שהבינו דהבזיון דדוד היה מחמתה. ואולי יכוונו הואיל דבת יפ"ת היתה לכן אינה אחותו דאמנון ולא היה הבזיון גדול כ"כ לדוד: **בסה"ד דבירושלמי מצינו מחלוקת כו'**. הוא במכות פ"ב ה"ו וריו"ח הוא דפליג שם על רב:

דף כב:

רש"י ד"ה לאוזן מאבראי. לקיים כו' ונתת אזנו בדלת. כצ"ל:
גמרא ר' אסי כו' עד שתהלך לפניו מלא קומתה. בב"ב הגי' ר' אחי ונכון כי ר' אסי לא מצינו בשמות התנאים:
שם ועוד משכבי אשה כתיב הקישה הכתוב שלא כדרכה לכדרכה. כ"נ דצ"ל. אח"ז ראיתי בר"ן שהעתיק כן:
רש"י ד"ה הנדואה. מארץ כוש. כצ"ל וכ"ה בר"ן ולשון רש"י שם מארץ כושים:
רש"י ד"ה שלוף. שיהא נקנה בעבודתו כו'. כ"ה בר"ן:

דף כג.

גמרא והא לא ת"ה דתניא בשטר ע"י עצמו ולא ע"י אחרים דר"מ. לכאורה קשה דלמא הברייתא איירי בשלא מדעתו. ואולי דברישא דברייתא נמי תני בכסף ע"י אחרים כמו במתניתין אלא דהש"ס קצרה וכה"ג כתבתי בברכות (כד) ע"ש:
שם ושאני כסף הואיל וקני לי' בע"כ כו'. נ"ל דר"ל והואיל אי בעו הני אחרים לקנותו מהאדון לעצמם לא היו צריכין לדעתו של עבד לכן קונין אותו לעצמו ג"כ בע"כ:
רש"י ד"ה ושלש מחלוקות. אבל רישא ה"ק ליה רבנן כו' וכ"ש שטר דזכות. האי וכ"ש לא קאי רק על עי"ע (דמודה בו ר"מ) ומלת דזכות היא טעם על עיד"א ובהעתקת התוס' ליתא כלל מלת דזכות:
תד"ה והא קמ"ל. וא"ת כו'. ולעד"נ משינוי לשון הש"ס דמעיקרא קאמר לא ע"י עצמו ועתה אומר ע"י עצמו לא. הוא דמעיקרא דהוה ס"ד דעל ידי אחרים הוא בכל גווני אפי' שלא מדעתו יש לפרש דלא ממעט ע"י עצמו רק מכל גווני אבל יש צד דעי"ע נמי כגון דאקנו ליה ע"מ שיצא בו לחירות וכרב ששת לקמן וכפי' ר"ת (ובזה מתורץ הוא"ת לפיר"ת דלר"ש מועיל כו' לקמן (כד) בתד"ה ור"א) אבל עתה דמוקי ע"י אחרים דוקא בחד צד דהיינו מדעתו ע"כ מיעוטא דע"י עצמו הוא משום צד דאפי' ע"מ שיצא בו לחירות לא מהני וכר"א לקמן לכן אמר ע"י עצמו לא דר"ל בכל ענין ונכון בס"ד:

דף כג:

גמרא דתניא נראין הדברים כו'. וכ"ה בתמורה. אבל בגיטין משמע דר' יוחנן אמרה:

דף כד.

רש"י ד"ה ור"מ לטעמיה. וכי פרקה ליה בזוזי כו'. כצ"ל:
תד"ה ור"א. וכ"מ בירושלמי כו' ואי במתנה הוי הגוף נמי לבעל כו'. ק"ל הלא יל"פ כוונת הירושלמי דתאמר דנתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות בה לר"ש אליבא דרבנן. או ע"מ שאקנה בה קרקע וכדומה דמהני אליביה אף לר"מ. ולר"א עכ"פ לרבנן:
בא"ד וא"ת לפיר"ת דלר"ש מועיל כו'. עמש"כ לעיל בישובו בס"ד:
תד"ה אלא. וקשה לר"ת דלא ה"ל להזכיר איש ואשה כו'. נ"ל דקושייתו איננה אלא לפי דמסקי בסוה"ד בפי' זוזי דידה. אבל לפרש"י דהיינו נכסי מלוג שהבעל אוכל מהן הפירות ובמס' גיטין (מז ב) אמרינן שאדם מביא בכורי אשתו וקורא ע"ש. ודאי לא נוכל למעטו ממעשרו ונצרך לזה מיעוט דאיש ולא אשה:
בא"ד ונראה לר"ת כו' והא דתניא בת"כ בפ' בחוקתי (כצ"ל) כו' לרבות את האשה כו' ולא לענין חומש. וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מהל' מע"ש הל"ב. ולהקרבן אהרן נעלם כ"ז שפי' שם לרבות את האשה שמוספת חומש. ולכאורה קשה לשיטתם התוספתא ספ"ב דסוטה דחשיב דברים שבין איש לאשה ולא חשיב הא דהאיש מוסיף חומש ולא האשה. אולם התוס' שם ספ"ג תמהו ממילי טובא דל"ח להו:
בא"ד ומיהו בחנם הזכיר ר"ת למען תלמד כו'. ולי ג"כ קשה דהא האי קרא כתיב בהעלאת גוף המעשר לירושלים לא בפידויו:
בא"ד כדאמר גבי מעשר כו' דקני ליה בעל למ"ד כו'. ולעד"נ כיון דתנן סוף פ"א דמע"ש דאין לוקחין עבדים וקרקעות מדמי מע"ש ועי' ביבמות (עג) בתד"ה נכסי כהן דזהו לכ"ע וא"כ אין יכולין לעשות מהן קרן קיימת בעבורה וע"כ הבעל אוכלן עד לכלה לכן ודאי נקראו דידי' ונכון בס"ד. אח"ז מצאתי להרשב"א בחדושיו שקדמני בזה:

דף כד:

גמרא א"כ שן ועין מאי אהני לי'. ר"ל למאי איצטריכו תרוייהו דסגי בשן לחוד למעט מומין שבסתר:
שם קנס הוא קראי קא דרשי'. גי' זאת תמוה דהרי אפי' שן ועין דחשיבי מפורש אינן אלא קנס כמבואר בשבועות ספ"ה במשנה. ונ"ל דט"ס הוא וצ"ל קנס חכמים הוא קראי כו':

שם שאני אדם כו'. כדתניא המבעית כו' וחייב בד"ש. יש מקשים לפרש"י בב"מ (צא) דבחייב בד"ש אי תפיס לא מפקינן מיניה והרי העבד הוא כתפיס א"ע. ול"נ דגרמא בקנס אפי' לצאת יד"ש פטור דכיון דחידוש הוא אין לך בו אלא חדושו וכמו דמודה בקנס פטור אף לצאת ידי שמים כדמוכח ממעשה דר"ג בטבי עבדו בב"ק (עד ב). ובלא"ה לפמש"כ הש"ך בחו"מ סי' כ"ח סק"ב בשם הישו"ש לק"מ ע"ש. שוב ראיתי לשעה"מ בפ"ה מהל' עבדים שדבר בזה ולעד"נ כמש"כ:

שם תניא אידך הרי כו' וסמאה אם יכול להשתמש כו'. משמע דוקא סמאה לגמרי אבל באינו יכול להשתמש א"י לחירות. וכללא דמילתא דיש ה' חלוקים בעין. א) נהורא בריא. ב) נהורא כחישא ויכול להשתמש בה. ג) נהורא כחישא שא"י להשתמש בה. ד) סמויה לגמרי. ה) חטוטה. וא"י לחירות אלא אם עשה מא' ג' והוא דין דברייתא הראשונה. וכן מב' ד' והוא מברייתא השניה. וכן מד' ה' וזהו דינו דרב ששת לקמן. ולדין האחרון נראה שכוון הרמב"ם במש"כ בהל' י"ג ואצ"ל אם היתה עין העבד כואבת כו' ועקרה לו כו'. אבל תימה לי מאי איריא כואבת אפי' סמויה לגמרי נמי:

רש"י ד"ה בכולן. אראשי אברים קאי. לכאורה הכי הל"ל אשן ועין וראשי אברים קאי:

רש"י ד"ה שהתורה זכתה לו. מש"כ הרש"א דלפ"ז לא א"ש הצריכותא דלעיל ע"ש. נ"ל דמעיקרא דס"ד למילף במה מצינו ופריך דהוו ב' כתובים הבכ"א ע"כ דהוה ס"ל דדמו לגמרי אהדדי לכן ה"ל כאילו כתובים ממש (עי' מש"כ בריש ב"ק כיוצא בזה) אבל לפי האמת דל"י להו אלא מכלל ופרט או מרבויי ומיעוט יש חילוק ביניהם (עי' עירובין כח בתד"ה אהני ובמהרש"א) ולפי ריב"א שבתוס' א"ש טפי:

תד"ה סמויה. דחטטה עשאו מחוסר אבר. מה שהקשה הרש"א משנו נדודה והפילה. נ"ל משום דשן לא מיקרי מחוסר אבר דדרך הוא שיפול מחמת זקנה. ועוד שלא נברא עמו. ולכן בבהמה אינו פוסל להקרבה ואף באדם אינו אלא משום מראית עין. ונטילת שן אחד גם בו אינו פוסל עי' בתוס' ר"פ על אלו מומין:

בת"י דאפי' עינו סמויה בו כו'. כצ"ל:

תד"ה ת"ל. מכל החי מכל בשר. כצ"ל:

דף כה.

גמרא ומשנה לא זזה ממקומה. עי' במה שציינתי לעיל (יב) ברש"י:

שם רבי סבר והזה הטהור עה"ט כו' וחטאו. משמע דדריש מיתורא דוחטאו דאל"כ הוה דריש מוהזה. והא דדריש לקמן (סב) מיני' לתרומה הוא מיתור דביום השביעי:

רש"י ד"ה אין מטמאין משום מחיה. שם אחד מן הנגעים כו'. שמות הנגעים אינן אלא ד' בהרת ותולדתה שאת ותולדתה. ומחיה אינה אלא סי' טומאה בהן כמו שער לבן ופשיון: **בא"ד וכתיב בה לכל מראה כו'**. נ"ל דבמלת בה בא ליישב מדוע נקיט מחיה ול"א אין מטמאין בנגעים עי' ברמב"ם פ"ג מהל' ט"צ ה"ח ובראב"ד שם. ודברי הר"ן בכאן תמוהים בתרתי. א') דמוכח מדבריו להדיא דבעינן שיעור הנגע כגריס לבד שיעור המחיה. ובמס' נגעים פ"ד מ"ו מבואר דהיא ומחייתה כגריס טמא וכ"כ הראב"ד שם ועתוי"ט פ"ה מ"ב ד"ה וחזר ובמש"כ שם. ב') מש"כ וכעדשה מחי' סמוך לו. ומבואר בכ"ד דבעינן שתהא מבוצרת:

רש"י ד"ה רבי אומר. לא איצטרך כו' למנות בתוספת. כצ"ל:

רש"י ד"ה שניטל רוב הלשון. לענין מומי בכור שנוייה בבכורות. כצ"ל:

רש"י ד"ה רוב המדבר. אע"ג דדיבור בבהמה לא שייך כו'. עי' חולין רפ"ב בגמרא ממקום שסח חטהו ואימא מלשונו וע"ש בפירושו [וגדולה מזו מצינו בשבת (נח ב) דקרי דבור לזוג המקשקש] :

דף כה:

גמרא כתנאי כו'. כבר הביא דת"ק ורבי וב"ע פליגי בזה. אלא משום ר' יוסי דמחלק בהו נקיט לה:

תד"ה כל הראוי לבילה. כשהתנדב ס"א עשרונים ויצטרך להביא בשני כלים כו' יצטרך להביא ב' לוגים כו'. כצ"ל:

במשנה דר"מ ור' אלעזר. כצ"ל בל"י והוא ר"א בן שמוע חבירו דר"מ אבל ר' אליעזר היה רבי' דרבי' וכ"מ מוגה בגליון הרי"ף בשם ד"ת. אך לפ"ז לא א"ש מש"כ התוס' בד"ה בהמה הב' אבל אכתי קשה כו' והתם קתני ר' אליעזר כו'. וראיתי בר"ן שהעתיק בההיא דב"מ ג"כ אלעזר בל"י והשתא גם דברי התוס' מיושבין. והסה"ד ל"ד בהביאו משנתינו בדר' אליעזר:

רש"י ד"ה הדר ביה. בתמיה כו'. עי' גי' הרי"ף ובר"ן:

תד"ה בהמה. משמע שבעצמו אוחזה ולא מסרה לו אדם. כצ"ל:

תד"ה בהמה (הב'). ומיהו הך פירכא כו' ולחלק בין מקח כו'. מש"כ הרש"א דלר"ש כולה במקח לא מסתבר לפלוגי בהכי ע"ש. אלמה לא הרי מצינו בב"ב (פו) לא שנו אלא דברים שאין דרכן להגביה אבל כו' בהגבהה אין במשיכה לא ע"ש:

בא"ד דקאמר התם ספינה נמי תקני במסירה משמע עם המשיכה. לכאורה נראה דממלת נמי קא דייקי. אבל ע"ש דקתני התם דאותיות נקנות במסירה ופריך דספינה נמי

כו' ור"ל כמו אותיות. ועי' בדבריהם שם בד"ה ספינה ובר"ן כאן. אכן יל"פ דדיוקם הוא מדל"ק ספינה נמי לא תקני אלא במסירה:

בא"ד ולא שום קנין מהני ברשות מוכר. ל"ד דהגבהה קונה בכ"מ:

דף כו.

במשנה שאין להם אחריות א"נ אלא במשיכה. מה שהקשה בתור"ע מזה לר"נ בב"ק (יא) לפי' הרע"ב ע"ש. לדידי לק"מ כיון דכבר תני לעיל קנין עבדים בפ"ע שנקנין בכסף כו'. ואדרבה לדידי' ניחא טפי דנכללו גם בכאן לענין קנין משיכה דמהני בהו כדאמר שמואל לעיל (כב ב):

גמרא במוכר שדהו מפני רעתה. עי' בזה לשון התו"ח. ול"ד דאדרבה שמואל סתמא קאמר במכר לא קנה. ולרב המנונא צ"ל דשמואל מודה בה ולר"א איכא לאוקמי מילתא דשמואל דאף מפני רעתה לא קנה:

רש"י ד"ה שיש להם אחריות. שאחריות כ"א המלוה והנושה כו'. כצ"ל. ועי' לשון רש"י שברי"ף:

רש"י ד"ה בחזקה. או דיש אמצרי. עי' ב"מ (יד) בתד"ה עד שלא. שחולקין עליו בזה:

תד"ה ולמה. עי' מהרש"א ועמש"כ עליו בב"ב (נא). ועוד נ"ל דכוונת קושייתם הוא דלכתוב ליה לשון מכר בלחוד ושקבל כבר המעות לידו:

תד"ה ובוידוי (בסופו). וגם משמע מי שאין לו קרקע מתודה. עי' מהרש"א ותוי"ט. ולכאורה נראה דט"ס הוא וצ"ל אינו מתודה. וז"ל הירושלמי ר"מ בעי ולמה לינן אמר מי שאין לו קרקע פטור מן הוידוי דכתיב ואת (כצ"ל) האדמה אשר נתת לנו. ר"י ברב בשם ר' יוחנן אמר שמועתא כן מי שאין לו קרקע פטור מן הוידוי דכתיב כו'. ולפמש"כ הר"ש דבירושלמי איכא פלוגתא משמע דמפרש דר"מ שאל למה לא נאמר דפטור מן הוידוי דכתיב כו' וממתניתין מוכח דחייב מדלא תני לי'. א"כ ר"מ ס"ל דבאמת חייב דלא יפלוג על המשנה רק דשאל מדוע לא נאמר כו' ולשאלה יש תשובה וכמש"כ רש"י. וריו"ח ס"ל דבאמת אינו מתודה והא דלא תני ליה במתניתין י"ל דתני ושייר. וכ"ת מאי שייר דהאי שייר. י"ל דריו"ח לטעמי' דאמר שם לעיל דמי שאין לו קרקע פטור מן הראיון ושייר גם ראיון. והנה הרמב"ם לא הביא דוידוי צריך קרקע. מוכח דפסק כר"מ. ולדידיה צ"ל ע"כ דגם בראי' חייב מי שאין לו קרקע דאל"כ מאי שייר דהאי שייר. ומיושב ג"כ מה שהקשו המחברים על הא דהשמיט הרמב"ם הא דר' אמי בפסחים (ח ב) שכל שאין לו קרקע אינו עולה לרגל. ומהאמור נתיישב ג"כ הגי' שלפנינו בתו' ונכון בס"ד:

דף כו:

גמרא ת"ש א"ר אלעזר מעשה במדוני כו'. הוא ר"א בן שמוע התנא כי זהו ברייתא כדאיתא בב"ב:

שם מי סברת בית סלע ממש מאי סלע כו'. לכאורה לפי מאי דמסקינן לקמן דלא בעינן צבורין יש לן לפרש בית סלע ממש ולא כן פי' הרשב"ם בב"ב. ואולי דלישנא מי סברת משמע ליה דהוא לשון תמיהה כלומר איך ס"ד לפרש כן:

תד"ה מעשה. אדרבה גרע טפי שמא יאכלו ב"ב הכל ואף המעשר עצמו. תימה במאי גרע הא טבול למע"ר גם הוא במיתה כמו מע"ר שטבול לת"מ (כדאיתא ביבמות (פו) וע"ש בתד"ה אי מהתם) וכמו תרומה עצמה. ואדרבה תרומה עצמה לרב בסנהדרין (פג ב) אינה אלא בלאו לזרים. ועוד כשיאכלו הכל אין כאן מעשר דהא אמר שאני עתיד למוד ולא יבא לידי כך כמו בבקיעת הנוד בעירובין (ס"ד לז) וע"ש בתד"ה מיחל בסופו. וא"כ ודאי תקן באם ישיירו כדי המעשרות:

בא"ד וע"ק והלא לע"כ כיון שלא אמר שיהא מעשר. כצ"ל:

בא"ד ועוד ה"ל לפרש כמה מעשר כי ההיא כו'. לכאורה התם יודע שלקח מאה לוג לכן אומר שני לוגין כו'. אבל ר"ג ל"י כמה תבואה היה שם לכן אמר עישור כו' ובזה פירש הכמות:

בא"ד למה הוצרך לזה והלא לא ה"ל לירא כו'. מה שהעלה הרש"א בצ"ע. תמוה דהרי כתבו לעיל שהיה הרבה תבואה כו' וא"כ לא יאכלו מן המעשר כלום. ואם יאכלו קצת ממנו יהי' הכל טבל למפרע לפמש"כ לעיל:

בא"ד וע"ק כיון שלא קבע מקום לצפונו כו' מה הועיל בהפרשתו דהא תניא כו'. בעניי לא הבינותי מה בין שאני עתיד למוד דהכא להא דהלוקח יין כו' דאומר שאני עתיד להפריש דמהני ומועיל. וההיא דתוספתא הוא דוקא לענין חילול מע"ש עי' בדבריהם יומא (נו) ד"ה הלוקח וצ"ע:

בא"ד (בד' כז) וקריאת שם דהתם כו' שיבררו הבעלים למי יתנום כו'. הא ודאי דבבירור לחוד לא סגי אלא דצריך לזכותו כדעשה ר"ג וכדתנן נותנין תרומה ות"מ לבעלים כו' ולשון הר"ש שם שיזכה אותן לבעלים וכן לשונם בב"מ שיקנה אותם ללוי כו'. אלא דכאן הוסיפו דצריך ג"כ לברר לאיזה כהן ולאיזה לוי כו' כי כן משמע לשון קריאת שם:

דף כז.

גמרא והלכתא צבורים לא בעינן. יש לדקדק ל"ל לפסוק הלכה בזה הלא כבר נפשט דלא בעינן באין חולק ועי' בכ"מ ישוב נכון לדעת הרמב"ם. אמנם עדיין קשה מקני דמדקאמר ולטעמיך קני מי קתני כו' משמע דפשוט הוא דבעינן ליה ול"ל לפסוק הלכה ביה. ובזה למדתי ישוב מלשון רש"י והרי"ף והרא"ש והוא דמאי דפשיטא ליה הוא לומר קני ארעא. ומאי דפסיק הוא דצ"ל ג"כ וקני אגבה וכ"מ מלשון הפוסקים:

רש"י ד"ה לא שנו. אלא שנתן לו דמי כל המטלטלין והקרקע. נ"ל למחוק מלת והקרקע דמשמע לקמן דאותה קרקע שהחזיק בה קנה אף בלא נתן דמיה וכ"ה להדיא ברא"ש ור"ן:

תד"ה נתון. א"נ ה"ל לר"י מאתים זוז כו'. לפמש"כ בס"ד בסוף פאה ע"ש י"ל בפשיטות שלא ה"ל מאתים זוז במלואם ואפ"ה לא היה רוצה ליטול מ"ע משום הא דתנן התם וכ"מ שצריך ליטול ואינו נוטל כו'. אבל מע"ר הואיל דמעיקרא דדינא מה"ת שייך לו אע"פ שהיה עשיר רק מקנסא דעזרא ניטל מעשירים והוא שהיה עני נשאר על ד"ת. ואולי מחוייב הוא לקבל אם נותנים לו כמבואר בטוש"ע יו"ד סי' שו ס"ד לענין בכור ונכון בס"ד:

דף כז:

רש"י ד"ה לא שותות. דבעינן תחת אישה. כ"ה במשנה שם. והגמרא דנקטה קרא דתחת אישך הוא משום דקרא זה כ"ע דרשי ליה למעוטי לר' יאשיה למעוטי ארוסה ולריו"נ שומרת יבם משא"כ תחת אישה דריש ר' יאשי' להקיש כו' כדאיתא שם בגמרא. ומתניתין דשם אתיא כריו"נ:

תד"ה במה ד"א. ה"נ לא מצי למיקני בהן קרקע. כ"מ להדיא לקמן בגמרא (מז). ובב"מ (ס"ד מו) העתיקו משמא דגמרא ובמכר לא קנה. וליתא בנוסחא שלפנינו:

בא"ד ובהאי נמי איכא כו' שקונה בלא כסף. נ"ל דר"ל דהאי שדה שמחזיק בה שע"י קונה שאר השדות קונה בחזקה לחודא בלא כסף כמש"כ לעיל:

תד"ה עשר. והוא אחז בטלפיים כו'. אבל הרשב"ם בב"ב (נג ב) בד"ה מהו מפרש דמחזיק באפסר (וכ"נ מפרש"י). ואולי ר"ל דמחוברים יחד ע"י חבל אחר והאפסר אינו אלא על ראש האחת. (אבל בפרש"י א"א לכוון כן):

בא"ד כלומר ראוי היה להיות בידו. ולע"ד הנל"פ האי בידו כמו לקמן (סד) והרי בידו להשיאה לחלל (וכן בד"ט) ור"ל דבידו הוא לאחוז את האגד עצמו:

תד"ה אלא. דכי היכי דמרבה מאיש איש קינוי כו'. כצ"ל וכ"ה בדבריהם ביבמות (נח) ד"ה אלא והוא כגי' שמחקה רש"י בגמרא דר"פ ארוסה ע"ש:
תד"ה ה"ג. וכיון שנסתרה אין חופה תופסת בה. כצ"ל:

דף כח.

גמרא קרקע הוא דעבדי אינשי דמזבני בצינעא. מה שהקשה בגליון מח"ה. הוא שם (מב). ונ"ל דעבדי אינשי ר"ל דיש אנשים שמוכרין בצינעא ומטעם שכ' התוס' לעיל (כו סע"א) אבל רובא דאינשי מוכרין בפרהסיא מטעם שכ' הרשב"ם שם:
שם חליפין מאי ניהו מטבע. מפרש"י נראה דל"ג תיבת חליפין. ובב"מ הגי' כל הנעשה דמים באחר מאי ניהו וכ"ה ברא"ש כאן:

דף כח:

רש"י בד"ה יש משנין. ומטבע ה"ט דל"ע חליפין משום כו'. כ"ה שם (מה ב):
תד"ה ה"ק. א"כ קשה דהא תנן בפרק השואל המחליף כו'. הגהת הגרי"פ דצ"ל תניא תמוה דכן נמצא שם במשנה:

דף כט.

במשנה ובל תטמא למתים. ופרש"י דכהנים וכ"מ להדיא בגמרא. והא דלא מפרשי לענין טומאה ברגל דישראל מוזהרין עליה כדאיתא בר"ה (טז ב) משום דההיא אף בטומאת נבלות ומאי איריא דנקיט למתים ועי' בתשו' ש"א סי' ס"ו:
גמרא ואיהי מנלן כו' דכתיב תיפדה תפדה כל שמצווה לפדות א"ע כו'. לכאורה קשה דא"כ מוכח מזה דצריך לפדות א"ע ול"ל למילף מן פדה תפדה לעיל. ונ"ל לפמש"כ הר"ן מגמרא דסנהדרין דהיכא דכי הדדי נינהו מקרא עיקר ע"ש. לכן אי לאו דהוה ילפינן מקרא אחר דחייב לפדות א"ע לא הוה דרשינן כלל המסורת תפדה. אבל ק"ק על הר"ן דע"ש בגמרא דלא קאי הכי במסקנא. ע"כ נ"ל דט"ס הוא לעיל וצ"ל שם ג"כ תיפדה תפדה דכ"ה ברי"ף ורא"ש וכ"נ מפרש"י ורש"ל ורש"א:
תד"ה אותו. וא"ת כו' דמ"ע שהז"ג הוא שנימול לח' כו'. לעד"נ דלא מיקרי זמ"ג אלא אם בזמן מן הזמנים בטלה המצוה לגמרי אבל מילה נוהגת בכל יום ויום אם יש תינוק בעולם שהגיע זמנו היום:

דף כט:

גמרא פודה את בנו ואח"כ עולה לרגל. הגם דמיירי דאין לו בכדי שניהם אמר לישנא דאח"כ דמשמעו רק להקדים כמש"כ הש"א תשו' י"ט ע"ש. נ"ל דר"ל בזה דאף שלא ישאר לו אחר הפדיון מעות על עולת ראיה (וז"פ דאינו רשאי ליראות בעזרה זולתה דכתיב לא יראו פני ריקם עמ"א סי' י"ג ס"ק ח') מ"מ יעלה דאולי ישיג שם מעות בהלואה או במתנה:

שם אנא עדיפא מינך תוב את כו'. ברי"ף הגי' תיב את:

שם דכי הוו עיילי בתרין כו'. כה"ג לקמן (ס"ד לט) ובברכות (סב) וע"ש (מג ב):

שם עד כ' שנה יושב הקב"ה ומצפה כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה ככתובה בשטר. דאין זה אונאה כו'. ואין להקשות דליתו לקוחות וליטרפו מכהן דהא שיעבודם קדים. די"ל דמיירי שלקחו מפורש שלא באחריות. ולשמואל בב"מ (יד) אפי' בסתמא. ועכ"ז התוס' הקשו שפיר דלימרו לכהן הנחנו לך מקום כו'. ואף דכבר נתנם בעד בנו מ"מ ל"ד לאישתדיף בנ"ח דטריף ממשעבדי כתובות (צה ב) דהא מצי למיטרף מהכהן בעד האב דקדים. אבל לפמש"כ התוס' בבכורות דהב"ח הם מה שקנה אח"כ ע"ש. י"ל דמיירי שקנה אחר שנולד הבן דאז חלו השעבודים כהדדי וקי"ל בכה"ג דכל הקודם זכה (חו"מ סי' נ"ד ס"ו) ובזה דנתן מדעתו גם הש"ך שם סקי"ד מודה. ולפ"ז לא נצטרך תו גם לדברי התוס' דשם דמיירי דלא כתב להלקוחות דאקני ודו"ק:

רש"י ד"ה דלא מחייבה (בסופו). צ"ל דלא מיפקדה ללמד ודלא כהגהת הב"ח:

רש"י ד"ה כל כריעה. ר"א ומתפלל כו'. כצ"ל:

תד"ה ואזיל. דמיירי שנשתעבדו קודם שנולד הבן. וכזה הוא לשון רש"י ותוס' בבכורות. ונראה דל"ד אלא קודם שנעשה בן שלושים:

תד"ה הא. א"כ אכתי איכא הרהור כיון שהולכים כו'. ולע"ד י"ל משום דה"ל כמו פת בסלו כדלקמן (ר"ד פב) במשנה לת"ק דר"א:

דף ל.

גמרא אריב"ל כל המלמד את בן בנו כו'. כ"ה הגי' בד"י וכ"ה גי' הב"י ביו"ד ר"ס רמ"ה ועי' בק"נ:

שם ע' דיער חציים של תהלים. מדל"ק חציים של אותיות כדאמר גבי ס"ת. וכן ל"ק איזו תיבה חציין דתיבות היה משמע לכאורה דיער הוא ג"כ חציין דתיבות וכליל לתרוויהון

בקוצר. אולם טרחתי ומניתים ומצאתי אשר התיבות דמראש הספר עד מיער יתרים על דלאחריו קרוב לאלפיים. ובע"י הגי' חציין של תהלים באותיות:

שם ושננתם שיהו ד"ת מחודדין בפיך כו' שנאמר אמור כו'. קרא לקרא ובספרי הגי' וכה"א אמור כו':

רש"י ד"ה כזבולון. עד היכן אדם חייב ללמד כו' אמר רב יהודה כו'. כצ"ל:

בתו"י ד"ה יתר. תימה כו' דאפי' כו' מג' תיבות כו'. בס' מבשר טוב תמה עליהם ואמר שהעמיד התיבות דתהלים למניין ומצאן יותר מי"ט אלף. ואם תעשה מג"ת פסוק אחד יעלה החשבון לפסוקי התורה עם ח' היתרים ועוד יתותרו יותר מאלף וג' מאות תיבות כו' ע"ש. ואנכי מצאתי בחלופי גירסאות בברכות (ז) על הא דוכמה רגע כו' וז"ל ויש גורסין שמונת אלפים כו' נגד פסוקי תורה הרי דהיה גירסתם כאן שמונת אלפים וברור הדבר שכן היה ג"כ גי' הת"י ושפיר תמהו. ונראה שהיה כתוב בגימטריא ח' אלפים וטעה המעתיק מהח' על ה' שקרובים במכתב ועשה חמשת. אח"ז ראיתי בע"י הגי' ח' וכ"ה במנחת שי פ' צו בפסוק וישם עליו את החשן. ובילקוט פ' עקב רמז תתנ"ה איתא פסוקים של חומש ט"ו אלפים ותתמ"ב ושל נביאים ט' אלף ורצ"ד וש"כ ה' אלף וס"ג ס"ה כ"ג אלף קצ"ט והוגה בגליון שם דצ"ל בס"ה שלשים אלף. ואני אומר שטוב יותר להגיה פסוקי תורה ח' אלף כנ"ל. רק העשיריות והאחדים לא יהיו מכוונים ובפסוקי כתובים תהיה הפלגה גדולה:

תד"ה אל תגמגם. דאמר מר (מס' ד"א כו') למד כו'. מאמר זה הובא בברכות (ד):

דף ל:

גמרא תנא דבי רי"ש בני כו'. כצ"ל:

שם ה"ק להו ניתן לה מידי ונלבשייה ונכסייה כו'. כצ"ל:

תד"ה אם ברזל. וה"ק וכפטיש יפוצץ מכח סלע. משמע דמפרשי דיפוצץ. הוא מבנין פעל וזה לא יתכן דהרי למ"ד הפעל הוא בצירי ובפעל דינו בפתח אבל יש לפרש דפטיש הוא הפעול וסלע הוא הפועל כמו אבנים שחקו מים וכן כתבו בשבת ובסוכה:

דף לא.

גמרא אמר ליה רבי נתגרשה מהו. כצ"ל:

תד"ה וטורדו. ובגמרת ירושלמי גרסינן כו'. הגרי"פ ציינו לפאה. וכן איתא בירושלמי בפרקין. ולפנינו שם ושם בלשון היותר נאות:

דף לא:

גמרא ואמר אין אין עד דמטא התם. כצ"ל:
שם גחין וסליקא לה. כצ"ל:
שם עברתו אמו מת אביו ילדתו כו'. כה"ג במגילה (יג):
שם אמר אי ידעי לא נפקי. עי' רש"א בח"א. ול"נ דר"ל אי ידעי דתיזל אבתרי ותמות בדרך לא נפקי מבבל. דחשש פן טורח הדרך או עזיבתו אותה גרמו מיתתה. ונ"ל דכן פי' ג"כ הראב"ד בפ"ו מהל' ממרים ה"י דר"א חזר בו ממה שהלך מאצלה ומוצל בזה מגמגום הר"ן והכ"מ עליו מעובדא דא דר"א:
שם הריני כפרת משכבו. עי' גה"ש. ואנכי מוסיף בסוכה (כ סע"א
רש"י (בסה"ע) לא יאמר נראין דברי פלוני. הטור ר"ס ר"מ כ"ע בשם הרמ"ה דזה א"צ דהיינו סותר א"ד. ול"נ מפני שמצינו שאין כח באמורא לחלוק על תנא. אבל כשמוצא תנא אפילו יחיד שרבים חולקים עליו יוכל להכריע כוותי' קמ"ל דכנגד אביו גם כזה אסור. והוא כעין תירוץ הב"י שם. ועוד נ"ל דסותר א"ד היינו שמדחה דבריו בקושיות להראות טעותו. אבל בלי סתירת דבריו רק שמציע דעתו וראיותיו אע"ג דממילא יסתרו דבריו שרי וזהו כשאר"י לקמן לאביו בלשון קושיא לסתור דבריו דמאי איריא כו' א"ל שמואל לא תימא לאבוך הכי כו'. וקמ"ל דלומר נראין דברי פלוני אסור:
תד"ה איסתייע. אך יש במדרש כו'. הוא בתנא דב"א רבא פ' למ"ד:
בא"ד כך בני קרח שהיו בלועים כו'. צ"ע דהא כתיב ובני קרח לא מתו. ובתנא דב"א שם הגי' לנכון ע"ש וכן לשון הריטב"א בשם הירושלמי מדוייק בזה אבל לא מצאתי בירושלמי שלפנינו:

דף לב.

רש"י ד"ה פודין זל"ז. לצורך אביו. היינו שלוקח הבן מתחלה ממעות עצמו המע"ש בתורת חילול (עי' פ"ד דמע"ש מ"ו ובפי' הרע"ב) וכשיוצא המע"ש לחולין ת"י חוזר ומוכרו לאביו במחיר אותן דמים. או דאביו נותן לו מעות במתנה ופודהו ואח"כ נותן לאביו הפירות במתנה. או כפשוטו שיאמר לבנו הרי הפירות מחוללין על מעותיך:

דף לב:

גמרא ואין זקן אלא חכם שנאמר כו'. ועי' בתוס'. ואף דמצינו אנשי סדום נסבו עה"ב מנער ועד זקן והם זקני אשמאי. הכא ר"ל דזקן דכתיב גבי חלוקת כבוד אינו אלא חכם:

תד"ה מאי שנא. וא"ת כיון דבהדי שיבה נמי בעי חכמה כו' שיבה דכ"ר ל"ל כו'. לעד"נ דשיבה היא בבחינת נול (0) באותיות המספר כשהוא מוצב לבדו אינו נחשב למאומה. אבל כשנצטרף עמו אות אחר חשוב הוא למרבה כי עושה מאחדות עשיריות. כן הוא השיבה לבדה אינה כלום אבל עם חכמה נחשבת גם היא ונ"מ דצריך שיעמוד היניק מפניו כדמסקי בסה"ד. וזהו כעין שדקדק הרש"א שם:

דף לג.

גמרא רבא מיקם לא קאי הידור עביד להו. עי' לעיל (לב ב) בפרש"י ד"ה הידור:
שם ר"נ משדר גוזאי כו' כמה נחמן בר אבא כו'. כה"ג אמר רב יוסף בפסחים (סח ב). מכאן קשה בין לפרש"י ובין לפי' התוספות בגיטין (ס"ד לא) בסתם ר"נ מי הוא. אח"ז מצאתי שקדמוני בזה גליון התוס' בב"ב (מו ב):
רש"י ד"ה זמן חיובי'. בד' אמותיו כדלקמן. פשוט דכוונתו להא דבסמוך תנא איזוהי קימה כו' זה ד"א והמציין ל"ד:
תד"ה אין. וי"ל דמיירי בעוסקין במלאכת אחרים. ודקאמר מכאן ע"כ ר"ל כיון דבמלאכת עצמן אינן חייבין ממילא במלאכת אחרים אינן רשאין. ואהכי פריך והתנן כו' דאפי' תימא דמיירי במלאכת עצמן מ"מ קשה מהא דמשמע דחייבין והרש"א במחכ"ת ל"ד:

דף לג:

גמרא ר"א פני פני גמר. כה"ג בסוכה (ה ב):
תד"ה ואימא. וקשה דל"מ בשום מקום דכתיב בהו מורא בהדיא. נ"ל דכיוונו לומר במלת בהדיא דמשמעות מורא איכא בהו. והוא דדרשינן בב"מ (סא ב) דלהכי נאמר יצ"מ גבי משקלות דאמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי כו' אני הוא שעתיד להפרע כו' ע"ש. ולכן נ"ל דברש"י ט"ס וצ"ל מאזני צדק וגו' הכתוב בפרשה קדושים אצל יצ"מ. ומ"מ הקשו התוס' שפיר דאע"ג דתני דבי רי"ש ושב הכהן כו' מ"מ מדדמי ליה ילפינן כדאמרי' בכ"ד:
בד"ה עומד מלפניו. השניות. הס"ד ואח"כ מתחיל ד"ח **שנאמר**:

דף לד.

רש"י ד"ה וכן שמחה. כדכתיב ושמחת בחגך כו'. עמש"כ בסוכה (כז ב). ועתה אחזה דגי' ושמחת אתה וביתך עיקר מדאמר אביי לקמן אשה בעלה משמחה. ואי קאי אקרא

דושמחת בחגך הל"ל אביה משמחה דאשה בעלת איש מאן דכר שמה אבל אי קאי אקרא דושמחת אתה וביתך ניחא דאשה נקראת בית:

רש"י ד"ה מה ת"ת **נשים פטורות. דכתיב לבניך ולא לבנותיך**. לעיל (כט ב) מפיק לה מן את בניכם ולא בנותיכם. וכן הרגיש בזה הגרי"פ בתד"ה גברא:

תד"ה ותפילין. ותימה כו' כיון דכלי קופסא חייבין בציצית כו' דבין ביום ובין בלילה כו'. לא הבנתי יפה הא דפסיקא להו למ"ד דחובת טלית הוא לחיובי' גם בלילה טפי מדלמ"ד דח"ג הוא:

תד"ה בכל. פי' בקונטרס בין ע"ח ובין ע"ת. לפנינו כאן ליתא בפרש"י ע"ת רק בעירובין פי' כן. ונ"ל דכאן הוא השמטת המעתיק. דכ"מ מהא דפי' לקמי' שבמקום כו' ושביתתו דלשון זה אינו נופל אלא על תחומין:

דף לד:

תד"ה אשה. דקאמר התם בן שא"צ לאמו כו' ואם הוא צריך לאמו כו'. הני לישני ליתנייהו שם לפנינו:

בא"ד ופריך עד הכא מאן אתייה. כצ"ל:

תד"ה ה"א. בגה"ש ציין לעיין בזבחים כו'. ורצונו דמשם נראה סתירה לדבריהם ע"ש. אבל עי' בדבריהם בפסחים (ס"ד ב) ותראה שם ישוב לזה וכה"ג כתבו בערכין (יד ב) בד"ה איבעי':

תד"ה ואנא. וא"ת כו' ל"ל דאמר לכתוב רחמנא מצה כו'. לע"ד נל"פ דהא דקאמר ניכתוב רחמנא מצה ר"ל לאגמורי לעלמא לכל מ"ע שהזג ולא בעי הקהל דגם לגופי' לא איצטריך דניליף ק"ו מטפלים. ועל תירוצם ק"ל דהא טפלים אין חיובן אלא על האבות וכדאיתא בחגיגה (ג) כדי ליתן שכר למביאיהן ואם כן נימא דיו דאף נשים לא ליהוי החיוב על עצמן אלא על בעליהן ואבותיהן או על מי ששרויין אצלו. אבל אם הק"ו כפשוטו יש ליישבו:

דף לה.

רש"י ד"ה דרכו לכבש. את הארץ כו'. והרע"ב בספ"ו דיבמות פי' לכבש את האשה:

תד"ה משום כפרה. וי"ל דמ"מ כו' היכא דכתב בה עונש כו'. ק"ק דהא יליף מיני' דהשוה כו' לכל עונשים אפי' במקום דלא כתב בה עונש לנשים:

דף לה:

תוס' ד"ה איש. דהא איתקש עבד כו'. ל"י למאי הוצרכו לזה הא מפורש כאן דאשה חייבת במצות:

גמרא ואב"א קרא דא"ק כו' ולא תשחית את פאת זקנך. כצ"ל:

שם מדשני קרא בדיבורא כו'. עי' רש"א. ועי"ל דאיצטריך קרא למיכתב לא תקיפו בלשון רבים לדרשא דאחד המקיף ואחד הניקף וכיון דהתחיל בל"ר סיים נמי בל"ר ראשכם:

שם א"כ ניכתוב קרא את שבזקנך. נ"ל דזהו שדקדקה התורה לכתוב את גבי פאת זקן (ובפאת הראש לא כתיב את) להורות לנו לדרוש יתורא דפאת דכיון דכתיב את היה די לכתוב שבזקנך:

שם לטהרת נגעים. פרש"י דחוק. ולע"ד נל"פ דר"ל לענין תגלחת טהרה דכתיב בה ואת זקנו ופריך כיון דבת טומאה היא אלמא דיש לה חשיבות זקן ה"ה לענין גלוח נמי וכעין סברת התוס' בד"ה להשחתה:

שם ומוציא אני את הקרחה שאינה אלא במקום שער. מכאן נ"ל ראיה קצת להנ"י שהבאתי במכות (כ) דחיובא דקרחה איתא גם בזקן (ושם תמהתי עליו) מדלא קאמר שאינה אלא בראש:

תד"ה א"כ. ונוכל לומר בבנין אב כו'. נראה דר"ל דנוכל לפרש ג"כ דנילף בב"א מכהנים דאינו אלא בפאת. ומש"כ והדר יליף כו' בפאת פאת כו' ר"ל אחר שהבאנו פאת בישראל מכהנים בב"א. ואין להקשות דל"ל ב"א הלא נוכל ללמוד מק"ו מכהנים שאינם מוזהרים אלא על הפאות ישראל לא כש"כ די"ל דבלא ב"א יל"פ דישראל לא הוזהרו על כל הפאות דזקן שהן חמש אלא על פאה מיוחדת כמו באמצע הסנטר שהוא שבולת הזקן. והגהת הב"ח בדבריהם א"נ ע"ש:

בא"ד כגון הקפת הראש. נ"ל למחוק דאינה כתובה בכהנים:

תד"ה וכי. פי' בקונטרס דס"ד דגדידה כו'. כצ"ל:

דף לו.

גמרא בראשם מה ת"ל. נראה דסמיך על גז"ש דקרחה קרחה דמסיק. דאי לא גז"ש ולא הוה כתיב בראשם ה"א דבכ"מ כינוס שער אסור. או לאידך גיסא דה"א דאינו אסור אלא משפוע קדקוד ולאחוריו דשם נקרא קרחה כדפרש"י בפ' תזריע (יג מ"א):

שם ובין לאביי כו' האי בנים אתם כו'. לכאורה זה יקשה גם לתנא דמתניתין:

תד"ה אי לאו. ועוד קשה דתנא דמתניתין כו' והא אפי' אפאת אמר לעיל דקאי בני אהרן כו' כצ"ל:

רש"י במשנה ד"ה הסמיכות חוץ מסוטה ונזירה שהן מניפות מנחתן כו' שמנחתן כו'. לכאורה אינו מדוייק דבנזיר אין תנופה במנחה. (ר"ל במנחת נסכיו של עולתו ושלמיו) רק בהזרוע וכו' כדכתיב בקרא. אולם לשון המשנה משמע ג"כ דמנחת קאי נמי אנזירה. ונ"ל דקורא התנא לחלה ולרקיק דטעונין תנופה בשם מנחה כמו דהתורה קוראה לשתי הלחם בשם מנחה (בפ' פנחס) וכדאיתא במנחות (מו ב). וע"ש בתוס' ר"פ כל המנחות:

רש"י ד"ה דבר אל בנ"י והניף. וכתיב בההוא ענינא והניף. זה הלשון לא כתיב שם אלא להניף:

תד"ה הקבלות. שהרי מן והקריבו בני אהרן נפקא כו'. כצ"ל:

בא"ד ותנופה נמי איצטריך כו'. עי' מהרש"א ואישתמיטתי' גמרא יומא (ה) דמבואר שם להדיא דאינה מעכבת:

דף לו:

תד"ה אי דפנים. דמרבינן ליה מן ה' דהכהן המשיח. ר"ל מן ה' דהכהן וכוונתם על הכהן המשיח דכתיב גבי עבודתו. ובמגילה (ט ב) דדריש ר"מ לרבות מן ה' מרובה בגדים הוא מן ה' דהמשיח דכתיב גבי חטאו. ובת"כ שלפנינו משמע דדריש מן תיבת הכהן דמיותר כולו. גבי עבודת פר כה"מ ע"ש ובק"א. ועל הכהן המשיח דכתיב גבי פר העדה לא נמצא שום דרשה. והמהרש"א ל"ד בכאן:

תד"ה ומה. דבן עוף טעון מליקה בצפון. כצ"ל וכן לקמן צ"ל מליקתו ת' שחיטתו:

בא"ד אבל כהן כו' הלכך ליכא למעוטי בפירכא כל דהוא. מש"כ המהרש"א דליכא למיפרך כו' מה לבן צאן שטעון צפון כו'. לכאורה איכא למילף הק"ו מקדשים קלים דאינן טעונין צפון. ואולי דמ"מ איכא למיפרך שכן מינן טעונין צפון. ומש"כ דמסיק שם אותו בצפון ולא בן עוף בצפון. ל"ד דהמסקנא הוא אותו בצפון ואין שוחט בצפון אבל מקבל בצפון:

תד"ה מכניס. דה"נ אשכחן גבי בכורים שהכהן היה אוחז בשפתיו כו'. צ"ע דבפ"ג דבכורים מ"ו איתא דהבעלים אוחזין בשפתותיו והכהן מניח ידו תחתיו. וכן הביאו בעצמם בסוכה ובמנחות. וגם בסוכה מוקמינן מתניתין דבכורים כראב"י ואיהו אמר שם כהן מניח ידו ת"י הבעלים. אח"ז ראיתי למהרי"ט שכ' דט"ס הוא בדברי התוס' דהכא:

תד"ה כל. אבל תו"מ אינן מוטלות אלא על מי שיש לו קרקע כו'. עתוי"ט. ול"נ שכוונו להא דדרשינן בב"מ (פח) תבואת זרעך ולא לקוח וע"ש בתוס'. ולע"ד ה"נ לחלק משום דתנן ברפ"ב דחלה דפירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבים בחלה ומשמע דהוא מה"ת ולכן גזרו בה טפי אטו דנכנסו לארץ ועמש"כ בחדושי להרמב"ם בפ"א מהל' תרומות הל' כ"ב:
בא"ד ואמר התם המבריך בזמן שהוא יונק מן הזקנה פטור מן הערלה ואם סיפק חייב כו'. נ"ל דצ"ל ואם פסק ור"ל דפסק יניקתו מן הזקנה וכמש"כ לקמי' וכשפוסק עליה נוטין כו'. ומהרש"א נראה דגורס ואם ספק. ומה שציירו בקונה לאחר הבצירה כו'. נעלם מכ"ת הירושלמי הביאו הר"ש שם דמיירי שנשרו העלין. וטעמא ע"כ אי משום דרובן אינן יונקין מן הזקנה אי משום ספק ערלה דאסור בארץ ודלא כמש"כ הרש"א לשיטתיה דרובן אינן מחוברין לסדן. אולם כ"ז לר"מ שם אבל לת"ק מותר בסתם דרובן יונקים מן הזקנה ולכן א"ש טעם הר"ש להתיר דפסקינן כת"ק. ועוד דהתוס' מיירי בחו"ל ושם אפי' לר"מ מותר מספק לפי טעם הב' שכתבתי:
בא"ד שאם אדם יודע כו' נזרעו כו' אחר י"ז בניסן. נראה פשוט דט"ס הוא וצ"ל אחר י"ו וכמש"כ לקמי' קודם י"ו. ולשון זריעה שכתבו הוא שלא בדיוק משום דתליא בהשרשה כדאיתא במנחות (ע) במשנה. ומשמע מדבריהם דאם נזרעו ביום י"ו גופי' שרי והיינו ע"כ משום דפוסקין כר"י שם (סח) במשנה דבזמן שאין מקדש אסור כל היום וכרבינא שם בגמרא וא"כ שעת ההיתר הוא סוף היום ולכן אם נזרעו בעוד יום סוף היום מתירן. אבל לכאורה ה"נ דלר"י כל היום גורם ההיתר ולא סוף היום לבד דכיון דדריש עד עיצומו של יום ועד בכלל היינו כל היום כולו. אח"ז מצאתי כן להנו"ב מ"ת חלק או"ח סי' פ"ד ולא זכר מדברי התוס' וכ"מ מסוף דבריהם שכתבו דרוב כו' קודם י"ו בניסן דמשמע דבו גופי' אסור:

דף לז.

גמרא וה"ק ת"ק חוץ מן הערלה ומה"כ דהלכתא גמ"ל. לא קאי אלא על הערלה וכריו"ח לקמן אבל כלאים אי דהרכבה דאורייתא היא מקרא. ואי דכרם מד"ס הוא כדלקמן:
רש"י ד"ה אבל חדש. ואע"ג דכתיב ביה מושבותיכם בסופי' כו'. כצ"ל:
תד"ה הרי. דכי נמי מדרבנן הוו עבדי מ"מ כו'. כצ"ל:
בא"ד דהא חשיב ערלה כו' דמשמע כו' דקתני כו'. תימה דמזה לא משמע מידי דא"ל דהל"מ היא וכך נאמר ספיקה מותר כדלקמן (לט) וה"ל לאתויי מדשמואל לקמן דס"ל הלכתא מדינה היא:

תד"ה ללמדך. א"כ מושבותיכם דכתב כו'. כצ"ל:
תד"ה והרי. כדדרשינן בפ"ק כו' אבל אתה מבעיר כו'. ע"ש דלא קאי הכי במסקנא:

דף לז:

גמרא מושב דכ"ר גבי מצה ומרור ל"ל. מרור נקיט באשיגרת לישנא דהא ביה לא כתיב מושב ובאמת הוא רק מדרבנן בזה"ז. וכה"ג כתבתי בפסחים (קטו) ע"ש ובציוני רש"י ותוס' ליתי' כלל:
שם ביאה דכ"ר גבי תפילין ופ"ח ל"ל. מה שהקשה הרש"א מדוע לא פריך מחדש לר"א. נ"ל דלק"מ דהא כתיב בתרי' והבאתם את עומר ועלה קאי הביאה:
תד"ה לא קירבו. ועל כן לא נתחייבו בנסכים במדבר כו'. נראה דצ"ל ועל כרחך לא נתחייבו:
תד"ה בזמן. וי"ל דתרי קראי כו' צריכי חד כו' וחד כו'. נ"ל משום דאשכחן לקמן (לח ב) דבזמן דאיכא שמיטת קרקע בארץ נוהג שמיטת כספים אפי' בחו"ל שא"נ בה שמיטת קרקע ובזמן שא"נ שמ"ק א"נ שמ"כ קמ"ל הכא קרא יתירא דאפי' בזמן שא"נ פסחים נוהג מצה:

דף לח.

גמרא והלא מ' שנה חסר ל"י אכלו אלא לומר לך עוגות כו'. לכאורה אכלו העוגות ל"א יום (וכן איתא במכילתא פ' בשלח) מט"ו בניסן שיצאו עד ט"ז באייר שירד להם המן וא"כ יהיה יתרון יום אחד. ונ"ל שדקדקה הברייתא לומר עוגות שהוציאו לאפוקי סעודת הבוקר דט"ו שאכלו בעודן במצרים שלא טעמו בהם טעם מן. ובט"ו באייר כלו העוגות ולא נשאר מהן על סעודת ערב ולכן התלוננו. ומה שאמרו במכילתא הביאה רש"י שם שאכלו ממנה ס"א סעודות היינו עם סעודת הבוקר דט"ו בניסן שאכלו במצרים ועי' רא"ם שם:
תד"ה אקרוב. א"נ י"ל גזירה כזית ראשון כו'. כה"ג ביבמות (כ ב) גזירה ביאה ראשונה כו':
תד"ה עד בואם. וי"מ איפכא כו'. לעד"נ להכריע כפרש"י מתרי טעמי. א) דהא משמע לקמן דהמ' שנה היו שלימות מיום ליום דפריך וכי ארבעים כו' והלא כו' חסר ל"י (ועט"א ריש ר"ה) ובקרא כתיב דאכלו מ' שנה עד בואם אל ארץ נושבת ואם היא ארץ סו"ע הרי אז לא נשלמו עדיין מ' שנה. ב) דאיתא בב"מ (י ב) גגה חצרה כו' ת"ל ונתן מ"מ ופרש"י מדלא כתיב ובידה יתנהו. (התוס' פי' שם בע"א) חזינן היכא דכתיב הפעל קודם

השם כמו ונתן בידה ל"ד יד. אבל אם היה בא השם קודם כגון ובידה יתנהו הוה משמע דוקא יד. ועי' פי' המפרשים במלכים (א כ' י"ח) ולפ"ז לפרש"י הקרא מדוייק היטיב. אכלו את המן דפי' ל"ד המן לבד אלא גם אוכלים אחרים זולתו עד בואם אל ארץ נושבת. מפני שכבר נפסק לרדת לכן צמצמוהו מלאכלו לבדו. את המן אכלו ר"ל אותו לבדו עד בואם אל קצה ארץ כנען משום דאז היה יורד עדיין יום ביומו ונכון בעז"ה. אמנם ק"ל בין לפרש"י ובין להי"מ דעד בואם משמע עד תחלת ביאתם והרי בר"פ דברים כתיב בעשתי עשר חדש גו' בעה"י בארץ מואב גו' ועי' סוטה (לז ב). והירדן עברו בעשור לחדש. ועוד ק"ל לפרש"י איך קורא קצה א"כ לעה"י מזרחה. הניחא לרשב"י בבכורות (נה) דהירדן נקרא ארץ כנען אבל לריב"ב שם דאין הירדן נקרא א"כ מאי איכא למימר:

בא"ד וקצה ארץ כנען היינו סוף א"כ. נראה דר"ל תחלת א"כ ממש ולא באו רק לאפוקי מפרש"י דלדידי' הוא בעה"י מזרחה קודם התחלת א"כ:

תד"ה צא. חלוק ממקצה ג' ימים כו'. כצ"ל:

בא"ד ושבע לנרצע פי' שאם פגע כו'. עי' מהרש"א. ועמש"כ בס"ד בחדושי בס' נת"ע אות ח'. ובמה שהשגתי בק"א להט"א שם על הרש"א קצרתי קצת ולכן רבים גמגמו בהבנתו ע"כ מוכרח אני לבאר יותר פה והוא כגון אם נמכר בי"א בתשרי בחצות היום. כשיוצא בשש אינו יוצא אלא בשקעה"ח ביו"ד בו בשנת הו' עמש"כ לעיל (יט ב). אך כשפגע בו יובל אז יוצא בעצם היום לאחר שתקעו ב"ד בשופר דומיא דנרצע דודאי לא רצעו ביוה"כ משום חבורה. וברצעו בט' בתשרי א"א דא"כ כבר התחילה שנת הז' בשקה"ח דח' אלא ע"כ דנרצע בי"א ויוצא ביו"ד בשופר:

תד"ה וה"ה. והר"מ כו' ואם חסרו ב"ד חדש כסלו כו'. ולפ"ז מוכח דט"ו שבט דחדשים הוא. וה"ל להש"ס לאתויי מזה סייעתא לר' ינאי בר"ה (טו). ואולי משום דאיכא לדחויי דהכוונה הוא כא' משאר הפירושים ועמש"כ בברכות (כו):

דף לח:

גמרא הלכתא מדינה. כה"ג בב"מ (צג) במשנה:

תד"ה השמטת. ומשני בזמן כו' כגון במדבר דליכא חרישה וזריעה. ג"ת אחרונות ליתא ברש"י שלפנינו וכן נכון דת"ל דכתיב כי תבואו וגם היא חובת קרקע:

תד"ה הערלה. ואין לומר דערלה מיהא ניתי בק"ו כו'. כצ"ל:

דף לט.

גמרא והתניא ספק ערלה כו' בסוריא מותר. צ"ל והתנן כמו שהגיה הגרי"פ כי משנה היא בסוף ערלה וכן איתא לעיל דתנן ספק ערלה כו'. ולפלא על הט"ז ביו"ד סי' רצ"ד ס"ק י"ג שכתב דברייתא היא:

שם והאנן תנן הכלאים מד"ס לא קשיא כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה ההוא למעוטי זרעים. דמשום דאפקי' בלשון זריעה כתב שדך. ר"ל דהמיעוט לא קאי רק על פשטי' דקרא. וכה"ג כתבו התוס' בב"מ (סא) לענין רעך דכתיב גבי לא תגזול. ועמש"כ בס"ד בכתובות (לד):

תד"ה ההוא. פי' בקונטרס כו' דאין לוקין עליו. בפרש"י ליתא וכן נכון דלמעוטי ממלקות לא איצטריכא דאין מזהירין מ"ה אלא למעוטי מאיסורא:

תד"ה לא. ותדע כו' ל"ל שדך דמשמע למעוטי ח"ל כו'. דמפשטא דקרא ליכא למוכח דא"ל דמיירי בהרכבה. ומש"כ הרש"א ע"ד רש"ל שדחוק כו'. לפמש"כ בס"ד ברש"י תראה שהוא מורווח:

דף לט:

גמרא אמר אביי מתניתין דעבדין ליה יום טב כו'. לפרש"י נראה דהשתא לא נצטרך תו להא דרב שמעי' ודלא כהתוי"ט שהביא לתרוויהון:

בסה"ע דכי הוו עיילין בתרין כו'. לעיל (כט:) וש"נ:

תד"ה שאם. וא"ת בלא"ה נמי כו' רב חסד כו'. ולעד"נ דודאי מימרא דר' כרוספדאי שם דג' ספרים כו' בינונים תלויין כו' לא זכו כו' אתיא ככ"ע. דע"כ לא דרשי ב"ה ורב חסד כו' אלא בדין דלאחר התחייה. אבל בהא דג' ספרים דמיירי בדין דעוה"ז לפי' הר"ן שם או בדין דעוה"ב (דהיינו עולם הנשמות) לפי' התוס' שם גם ב"ה מודו דיש חילוק בין צדיקים לבינונים. ואף לעולם התחייה יש חילוק בינם לענין אם יש בהם עון דפושעים בגופן כדאיתא שם:

דף מ.

גמרא אמרו ליה שמא דבר ערוה כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה אמר מאי נ"מ. דלא נזדמן לי כו' יש לי ללמוד כו'. עי' רי"ף בע"י:

דף מ:

במשנה כל שישנו כו' לא במהרה הוא חוטא. לכאורה זה מתאים עם האמור בפ"ב דאבות מ"ב יפה ת"ת עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון:

גמרא לשמיטים ס"א. ר"ל לשמיטת כספים:

רש"י ד"ה יש דרך ישר. דרכי מות היתה. בע"י הגי' היא:

רש"י ד"ה מתחלתו משמט. מתחלת השנה מיו"כ כו'. וק"ל מאי קס"ד דמקשה. וכן לשון קסבר דאמר המתרץ אינו נוח דמי פליג ע"ז וזיל קרי בי רב ביוה"כ תעבירו שופר כו' וקראתם דרור. אשר ע"כ נלע"ד דהמקשה היה סבור דמיוה"כ חייל יובל וא"כ איכא עוד עשרה ימים משנת ק"ד והל"ל ק"ד שנה וכמו שחשב מ' שנה לחלה אע"פ שאינם שלמים שהרי התורה נתנה בו' בסיון או בז' בו לר' יוסי גופי' בשבת (פו ב) ומשני קסבר מתחלתו משמט והיינו כרי"ש בנו של ריב"ב דאמר מר"ה חייל יובל. וא"ש טפי לישנא דמתחלתו כדקאמר בר"ה (ח ב) אליבי' מלמד שמתקדשת והולכת מתחילתה וכן בערכין (כח ב) אלא יובל בתחלתו ביו"כ הוא הא מני רי"ש כו':

דף מא.

גמרא א"ד בהא איסורא נמי אית בה כדר"י א"ר כו'. לכאורה כיון דקי"ל הכי כדר"י א"כ טעמא דמתניתין דקתני בו הוא משום איסורא וכ"ה בפי' הרמב"ם ודלא כהרע"ב שפי' טעמא משום מצוה בו יותר מבשלוחו. ואולי דר"ל אע"פ שמכירה מ"מ מצוה איכא וכדמוכח מבבא דהאשה מתקדשת כו' ועי' בתד"ה אי איתמר. אבל מ"מ לא ה"ל להשמיט דינא דר"י א"ר. ופי' הרמב"ם בכאן מגומגם ע"ש:

שם ואלא הא דתנן האומר לשלוחו צא תרום כו'. ק"ק מדוע לא הביא מריש תרומות עובד כוכבים שתרם את ש"י אפילו ברשות אין ת"ת דמשמע הא ישראל ברשות שפיר דמי. ואולי משום די"ל דמיירי שתרם משלו ולא הוי מן הפטור על החיוב לת"ק דר"ש לקמן. ובעיא היא בנדרים (לו ב) אי צריך דעת וגם זה הוה כמו דאית ליה שותפות ביה לכן מהני טפי כדלקמן. ומהא דתנן שם פ"ג מ"ד הרשה את בן ביתו את עבדו כו' אין ראי' דעבד י"ל משום דידו כיד בעה"ב כמש"כ לקמן (ר"ד מב) בתוס' בס"ד. ובן הבית פרש"י בשבועות (מח ב) דהוא אחד מן האחין א"כ אית ליה שותפות:

דף מא:

גמרא והם אוכלים עמו. כצ"ל ומלת ושותים למחוק וכן בפסחים ליתא:

תד"ה נפקא ליה. וא"ת כו' מדאיצטרך לומר שהיה בבעלים כו'. לע"ד י"ל דבא לאפוקי אחיו הכהנים אף דגם הם מתכפרים בו והוו כשותפים בגווי' עי' בסוגיא דיומא (דף נ):
תד"ה הנכרי. פי' בקונט' ליאסר כו'. כצ"ל:

דף מב.

תד"ה ודילמא. דהא תנן כו' הרי שא"ל רבו כו' אלמא דמצי לשוי' שליח כו'. לכאורה י"ל שאני עבד דידו כיד רבו כדאמרי' בב"מ (צו סע"א) ואפי' בפועל אמרי' שם (י) דידו כיד בעה"ב ועדיף משליח לענין מציאה:
בא"ד א"כ האי ושחטו כו' ר"ל דאחד שוחט פסחים הרבה כו'. עי' רש"א. ול"נ משום דקרא משמע דכל הקהל שוחטין פסח אחד וזה א"א משום דצריך כזית לכ"א א"כ ע"כ ר"ל דכל החבורות עושין שליח אחד שישחוט פסחיהן. וכיון דיש לו כח ורשות מכל ישראל לכן כל פסח ששוחט הוה כמו ששחטוהו כל קהל ישראל:
תד"ה ובוררין. ושהי' כ"א בורר לעצמו וזוכה כו'. כצ"ל:
בא"ד וכן לענין כו' נמי נראה לר"י כו'. כצ"ל:

דף מב:

גמרא והדתניא שליח שלא עשה שליחותו כו'. לכאורה ה"נ דצ"ל והדתנן כי משנה היא ברפ"ו דמעילה. אלא דשם איתא שעשה שליחותו קודם לא עשה. גם רש"י מצייר ל"ע שליחותו בחלוק וטלית ושם במשנה גופה מצייר בבשר וכבד:
שם אמר לעבדו ושלוחו מנין ת"ל עכ"ד פשע כו' אלא לב"ש נילף מיניה כו'. משמע דלב"ש פטור ע"י שליח אם לא דס"ל כשמאי רבן דלקמן דס"ל יש שליח לד"ע לאוקימתא קמייתא. ואפשר דכיון דאמר לשליח לשלוח בו יד לא גרע מחשב דחייב לדידהו:
רש"י ד"ה ה"ג. שלא התנו מתחלה כו' בשלשה שהן ב"ד. אולי צ"ל כשלשה בכ"ף:
רש"י ד"ה חטא חטא. וכתיב בתרומה באכלה בשוגג ולא ישאו עליו חטא. לכאורה אכילת שוגג כתיב להלן בפרשה והכא כתיב בתריה ומתו בו דאינו אלא במזיד. ואולי משום דחטא הוא שוגג כדאיתא ביומא (לו ב):
תד"ה ה"ג. וקשה לר"ת חדא מדנקט גבי שתות כו' משמע כו'. נ"ל די"ל דלהכי נקט גבי שתות דדינו דמחזיר אונאה לאשמעינן דגבי קרקע אינו מחזיר ולא תימא דדינו כמו במשחתא דאף דהמקח קיים מ"מ מחזיר האונאה לדעת הרשב"ם בב"ב (קג ב) במשנה. ומתורץ בזה ג"כ מה שהקשו שם עליו מסוגיא דהכא וכמש"כ ע"ד בב"מ (נו ב) בס"ד ע"ש:

בא"ד וע"ק דפירש דרבא לא ס"ל כר"נ כו'. כצ"ל:
בא"ד הא משנה זו לא מיירי כלל ביתר משתות כו'. אבל האמת דאפי' ביתר משתות פליג רשב"ג כדאר"ה בר"י שם עד פלגא ותניא כוותי' ולהרש"א נראה דאישתמיט זה:
בא"ד אר"נ הדר אמר רב חסא. כצ"ל:

דף מג.

גמרא מ"ט דשמאי הזקן כו'. עי' בהגרי"פ. ועמש"כ בר"ה (טז) בס"ד:
רש"י ד"ה תחת השור. דחד מינייהו יתירא הוא. ובכתובות משמע דמפרש דלא לכתוב כלל תחת אלא ישלם בשור:
רש"י ד"ה ולמ"ד אין מלמדין. ומסברא אין שליח. לכאורה מוכח מהא דאיצטרך שני כתובים ש"מ דבכהת"כ אין שליח לדבר עבירה עי' לעיל (לה) בתד"ה אלא:
רש"י ד"ה למעוטי שנים אוחזין. שפטורין מחטאת. ל"י אמאי לא פי' למעוטי מכרת. ואי משום דכרת מסור לשמים. שוגג דממעט בסמוך (עי' זבחים ק"ח ב תד"ה שוגג) מא"ל:
רש"י ד"ה ה"נ דלא הוו קידושי. מפני שרוצה להשתיקו מעליו. תימה דבגמרא שם אמרו טעמא דמשטה כמש"כ התוס' והר"ן:
תד"ה עד כאן. וי"ל כו' דהוי מצי לשנויי איפוך. ול"נ דע"כ צריך לאפוכי דאל"כ סתם מתניתין דגיטין (סו ב) אמר לעשרה כתבו ותנו גט לאשתי אחד כותב ושנים חותמין כו' כב"ש:

דף מג:

גמרא אבל גירושין ניחוש שמא עיניה נתן בה. נ"ל דלא דמי לשאר עדי גירושין משום דהתם חיישי' דלמא אתי בעל ומערער אבל הכא הבעל מסר להם הגט רק דחיישינן שמא נאבד מידם ולא נתנו לה:
בסה"ע והרי מאמר דמפקעת עצמה מרשות אביה כו'. לכאורה לר"ע בנדרים (ר"ד עד) במשנה ופסקינן כוותי' דאפי' עשה בה מאמר אינו מפר אלא האב לבדו עי' שו"ע יו"ד סי' רל"ד סי"א וברן שם (עה) בד"ה כשם לענין מה מפקעת עצמה מרשות האב במאמר:
שם ותנן קטנה מן האירוסין כו'. לא מצאתי זה במשנה ועי' לעיל (מ) בתד"ה אין:
רש"י ד"ה וכל שאינה יכולה. וא"ר יצחק ושלחה כו'. שם איתא דרשה זו בתנא דבי ריש ואדרבה ריצ אמר שם ד"ת שוטה מתגרשת ומקשה עליה מהא דתנא דברי"ש:
תד"ה והשתא. דרחמנא אמר ע"פ שני עדים כו'. כצ"ל:

בא"ד אבל בההיא כו' דליכא דררא דממונא כו'. קשה דנראה דלא לשוויא נפשייהו רשיעי עדיפא טפי מדררא דממונא:

תד"ה וכל. וא"כ לפ"ז קטנה שא"י לשמור כו'. משום די"ל דרש"י מיירי בגדולה שא"י לשמור מחמת שטותה לכן כתבו דלפ"ז קטנה (נמי) שא"י כו':

בא"ד יש לה אב ויכול לשמור גיטה. כ"נ דצ"ל וכ"ה בתוס' יבמות וברא"ש שם:

בסה"ד ה"מ בגדולה והיא שוטה. נראה דגדולה ר"ל נערה דיכול אביה לקבל גיטה ולשומרה שלא תחזור:

דף מד.

גמרא בו ובשלוחו אין בה ובשלוחה לא. נ"ל משום דבו לא איצטריך אלא לדיוקא דבו ולא בה דאילו לגופי' דמצוה בו יותר מבשלוחו כבר שמעינן ליה מבבא דבה ובשלוחה דהשתא איהי דלא מיפקדא אפ"ו מצוה בה. אב דמיפקד מדברי קבלה ואת בנותיכם תנו לאנשים לא כש"כ:

בסה"ע ארנב"י אנא לא ר"א בר"ח כו'. כה"ג אמר איהו בפסחים (קז):

רש"י ד"ה השתא דאתית להכי. אולי צ"ל דיהיב ריב"ח אליבא דריו"ח למילתייהו כו':

תד"ה צווח (בסופו). אבל לקבל גיטה יש לה יד כיון שנשאת. ר"ל אם נשאת דתו אין עליה רשות אב (וה"ה אם מת האב) דודאי יש לה יד כדמוכח ממתניתין קטנה כו' עד שיגיע גט לידה שהובאה לקמן (בע"ב) ומוקמינן לה כשאין לה אב. וכן מעדותו של ריו"ח בן גודגדא בר"פ חרש. משא"כ בקדושין שאין קידושי קטנה כלום אפי' במקום שאין אב. והרש"א נדחק מאד בהבנת דבריהם. אח"ז ראיתי שכוונתי בזה להפ"י. והנה לפי טעמא בתרא דלעיל אליבא דריו"ח דקדושין דמדעתה אביה ולא היא גירושין דבע"כ א"ש דלא אשגחו ביה דכמו דלא מקשינן לענין בע"כ ה"נ לענין זה כיון דתליין אהדדי:

דף מד:

גמרא ואי ס"ד כחצר אביה כו' דה"ל חצר המשתמרת שלא לדעת אביה. נראה דה"ה דה"מ למיפרך והא חצר מהלכת היא:

שם איתיביה קטנה שאמרה כו' הא נערה ה"ז גט הב"ע בשאין לה אב כו'. הפ"י הוכיח מכאן לפשוט ספיקייהו דהתוס' לעיל (י) דע"כ גם קטנה שנשאת שוב אין האב יכול לקבל את גיטה דאל"כ לוקמה בשנשאת ולא נצטרך לומר חסורי כו'. ול"נ דאין ראיה כלל. דאם תוקמה כן אכתי יש לדייק טעמא דאין קטן עושה שליח (וכדמסיים שם

במשנה) אבל מה שרשות אביה עליה עדיין לא היה מעכבה מלעשות שליח וא"כ יהיה מוכח דנערה שנתארסה יכולה לעשות שליח ונכון בעז"ה:

שם אמר קרנא דברים בגו. כה"ג אמר בכתובות (קיא) וע"ש:

רש"י ד"ה לא יחזור. ומשבא גט לידו נתגרשה. כצ"ל:

רש"י ד"ה הא מר עוקבא. בא ונשאל למר עוקבא. ק"ל דלפ"ז ה"ל להש"ס לאסוקי דשלחו ליה ומה היתה תשובתו. לכן נל"פ דכוונת קרנא באמרו דברים בגו היינו שלא האמין דאמר שמואל כזה. וא"ל הא מר עוקבא דברירי ליה שמעתתיה דשמואל דלמד קמי' כדאיתא במו"ק (טז ב) בסמוך לנו ולכן ודאי לא היה משקר מי שאמר זה בשם שמואל והוא ע"ד פי' ר"ח בהא דכמין ימא לטיגני דלעיל וכמו שאמרו ביבמות (עז) הא שמואל וב"ד קיים:

רש"י ד"ה אפכוה. ומשום דרב אוהבו של שמואל כו'. תימה וכי משוא פנים יש בכזה והרי הש"ס מלא בפלוגתות דרב ושמואל. ובגיטין (נט) פי' דאפכוה ע"י טעות:

רש"י ד"ה והוא ששדכו. שמא נתרצה כששמע וה"ל קדושין למפרע. ונראה דטעמא משום דיש ברירה להחמיר. עי' ביצה (לט) בפרש"י ד"ה כרגלי הממלא. ושידכו בעינן כמו בר"פ כיצד משתתפין דבעינן הודיעוהו מבעו"י. אך ק"ק דלפ"ז הל"ל צריכה מיאון דלמא אין ברירה. וי"ל משום דמצינו לרב בביצה (לז ב) די"ב אפי' להקל ומשמע שם דאפי' בדאורייתא. אבל לכאורה יל"פ כאן דשמא נתרצה מאז ששידכו וה"ל כא"ל צאי וקבלי קידושיך מפלוני לעיל (יט) ועי' בר"ן:

רש"י ד"ה וכולן. או נתגרשו דכשמת ונפלה כו' לא צרת ערוה היתה לא פטרה כו'. כ"נ דצ"ל:

תד"ה קטנה. והא דנקיט קטנה כו'. לכאורה י"ל דלרבותא נקיט אע"ג דאין שליחות לקטן מ"מ בתו שאני דכיד אביה דמיא וכהא דלעיל (יט) שהבאתי למעלה:

דף מה.

תד"ה אלא. וא"ת ומגרושה לכ"ה כו' הא לא בעיא אלא מיאון כו'. אם כוונתם דהיכי מ"ל גבה גט כיון דא"צ תימה דהא מ"ל בפשיטות דאינה חפצה למאן והוא רוצה להפטר ממנה לכן מגרשה בגט. ואם ר"ל הואיל דא"צ לגט דסגי במיאון ולכן אפי' נתן לה גט לא יפסלנה מן הכהונה. א"כ גם מאלמנה לכ"ג תיקשי להו ועוד הרי משנה מפורשת ביבמות (קח) הממאנת כו' ולא פסלה מן הכהונה נתן לה גט כו' ופסלה מן הכהונה:

תד"ה צריכה. וא"ת א"כ אמאי נקט לא נתרצה כלל. מש"כ המהרש"א דגם בשנתרצה לראשון ולא לשני ל"צ מיאון. נראה דאין זה אלא לרבי לעיל דמאמר קונה בע"כ אבל לרבנן וודאי שייך בזה מיאון. ואף לרבי צריך מיהא להודיעו כמש"כ התוס' שם:

בא"ד וא"ת כו' כיון דצריכה חליצה כו'. לע"ד י"ל משום דהחליצה אינה אלא כשתגדיל וחיישינן שמא יקדש מיד אחותה ויאמרו אינו קדושין כיון שעדיין לא חלצה וליכא הכירא:

תד"ה הכל. עי' רש"א מה שהביא להקשות בשם ל"א. ול"נ דס"ל לרב דע"כ ל"ח אלא לאיסור כרת דא"א אבל ללאו דיבמה לשוק ל"ח עמש"כ לקמן (ס) בס"ד:

דף מה:

גמרא ודלמא שליח שויו'. נראה דר"ל דהעולם יסברו כן:

רש"י ד"ה ומודה רב. מחזקינן ליה בחזקה שנתרצה כו' דאי נמי לא נתרצה כו'. כצ"ל:

תוס' ד"ה בפירוש. דקאמר לעיל חיישי' שמא נתרצה האב. כצ"ל:

בא"ד ועוד פסק בשאלתות דר"א בקטנה שהלך אביה כו'. ועי' ברא"ש שהביא בשמו להיפך:

תד"ה הוה. ומחו לה אמוחיה ל"ש אלא בציבור מפני כבוד צבור. ה"ט ליתא שם בגי' שלפנינו וע"ש בט"א:

בא"ד אבל לענין ירושה דבעינן שארו כו'. עמש"כ בס"ד בב"מ (יח):

דף מו.

גמרא אר"נ ברי"צ לומר כו'. נ"ל למחוק ברי"צ וכן ליתא ברש"י ותוס' מדא"ל רב יוסף וכמו שמחקו הרש"ל לעיל (כ ב):

שם מאן תנא התקדשי כו' ר"ש היא כו'. בתוי"ט מביא בשם הכ"מ ליישב פסקי הרמב"ם דאמרי' ראה רבי דבריו של ר"ש בקידושין כו'. ואנכי תמה דא"כ דיש סברא לחלק מנ"ל לרבה לומר דמתניתין ר"ש דוקא דלמא אתיא ככ"ע דבקידושין מודו. ואין לדחוק ולומר דבאמת אין כוונת רבה דאתיא כוותיה דוקא אלא דר"ל דאתיא כסברת ר"ש שם. דהא לעיל מפקינן מתניתין מדר"י מדפליג עליה דר"ש שם בשבועה:

דף מו:

גמרא וש"מ מעות בעלמא חוזרים. עפרש"י ותוס'. ונראה הסבר דבריהם דאי אמרת בעלמא מקום שלא נגמרו הקידושין הוו המעות פקדון. י"ל דהיכא דנמשכין דעתו ג"כ

דעד שיוגמרו יהיו אצלה בפקדון דמאי נ"מ ליה. אבל א"ת דבעלמא הוויין מתנה א"כ היכא דנמשכין ודאי לא הוי דעתי' למתנה דא"כ היכי תיקדשא בהו אלא ע"כ דעתו לשם קדושין כמו שאמר:

שם זימנין דא"ל לכהן כו' והאי ואליש לה כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה עד שיפריש. והאי ממ"א ל"ד דה"ה כו'. קשה דא"כ למאי קתני כלל ממ"א. ובאמת במשנה שלפנינו ליתא ממ"א. וטפי ה"ל לפרש דלרבותא נקט ממ"א דל"ת דהוי כמו מן החיוב על הפטור דהרי תרומה היא מדרבנן. אולם מצינו לו ז"ל לקמן (מז א) ד"ה ה"ג הא מני. דנקט וה"ה למנחת ומסיים ואוכלת איצטרך ליה וכ"ה לשון התוס' שם. (ובזה מיושב ג"כ דבריו בר"ה (ב ב) בד"ה מת בניסן ממה שתמהתי עליו שם) אבל התוס' ביבמות (פט ב) כתבו דדוקא ממ"א וע"ש טעמא וכן הרמב"ם בחבורו כתב ממ"א. ותימה על התוי"ט שלא העיר בכ"ז כדרכו:

תד"ה וש"מ. ולא יחולו אלא על מה שהוא בעין. כצ"ל:

בא"ד נהי נמי כו' לא גמר כו' מקדשה נמי כו'. כצ"ל:

דף מז.

גמרא אר"נ הונא חברין מוקים כו'. כה"ג בב"מ (טו):

שם הכא במ"ע כגון כו'. כצ"ל בלא ו':

דף מז:

גמרא א"ר אשכחתינהו לרבנן כו'. סוכה (יז) וש"נ ונשמט ציון לכאן:

דף מח.

גמרא מכלל דת"ק סבר אפי' אותו ממון נמי לא וכו'. ק"ל נימא דר"מ סבר אין אומן קונה בשבח כלי אלא דבעלים הוה ולכן כיון שעשאן הוה כאילו נתנן לה אע"פ שעודן ת"י. ורבנן סברי דאומן קונה בשבח כלי לכן לא הוי נתינה עד שימסרם לה וי"ל:

רש"י ד"ה מוחל. הלכך סמכה דעתה ולא חיישא כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה מספקא להו. ובאין שוה לא איירי מידי (כ"נ דצ"ל) משום דמספקא כו' והשתא ביש בו הוא דאתו לאפלוגי כו'. נראה מלשונו דר"ל דבאין בנייר ש"פ לא הוחלט בדעתם עדיין להכריע לאיזה צד ולכן שתקו מזה והניחו הדבר במחלוקתם. ולא כפירוש התוס' שדעתם בהחלט שהוא ספק:

תד"ה כי. והכא מיירי במעמד שלשתן. ר"ל בזה דלא תיקשי כיון דבחד טעמא פליגי ל"ל למיתני תרוייהו. לכן כתבו והכא מיירי כו'. ור"ל וקמ"ל תרתי חדא דמעמד שלשתן מהני ואפי' במלוה (עי' בר"ן). שנית דאפי' במעמד שלשתן יכול למחול:

תד"ה ורבנן. וא"כ מאי האי דקאמר כו'. מה שנדפס בגליון בשם רש"ל דצ"ל דקתני שבוש הוא דנהפוך הוא דהנ"י היתה דקתני והוא הגיה דקאמר:

דף מח:

במשנה בדינר זה של כסף ונמצא של זהב כו' א"מ. ופי' הרע"ב דאיכא דניחא כו'. לכאורה ע"כ לא הוצרך הש"ס להאי טעמא לקמן אלא למיפרך לר"ש. אבל לרבנן בלא ה"ט נמי ניחא דס"ל דאפי' הטעה לשבח א"מ וכ"מ מפרש"י לקמן (מט ב) במשנה ובפי' הרמב"ם ועי' בב"ש סי' ל"ח ס"ק מ"ד ומ"ה:

גמרא א"ה התקדשי לי התקדשי לו מב"ל. ר"ל דאיך כולל הבבות בהתקדשי לי דתני ברישא הא על בבא זו אינו נופל לשון לי אלא לו וכן תפרש הקושיא הב'. ולפמש"כ ביומא (עו) צע"ק:

שם הטעה לשבח הטעהו מב"ל. נראה דמקובלין היו לקרות הטעה במפיק ה' לכינוי וכה"ג כתבו התוס' בריש כתובות בד"ה לא נשאו. ועוד דלקמן במשנה הסמוכה קתני שהטעתו ג"כ בכינוי:

שם נמצא מעיקרא נמי דזהב הוה. לכאורה ה"ל להקשות מהקודם בדינר זה של כסף. הא מעיקרא כי יהבי' אמר לה בזהב. אבל ז"א דאם לא היה מסיים במשנה ונמצא של זהב לא הוה קשה כלום. רק הואיל דמסיים ונמצא של זהב הוא דקשה מעיקרא נמי ומקשה באמת בין מהא דקאמר בדינר זה של כסף ובין מלשון ונמצא מעיקרא נמי כו' ודו"ק:

שם ומ"ס מראה מקום היא לו. נראה משום דלשלוחה ע"כ צריכה שתאמר במה מתרצית להתקדש לכן אמרי' שכוונה לומר דאף אם לא יתן לך אלא כסף תקבל וכש"כ כשיתן זהב אבל כשמקדש אותה ע"י עצמה ובידו דינר זהב מה לו לומר כסף אם לא דיש לה קפידא בזה דהיא צריכה לכסף כמש"כ התוס':

שם דקא צייר בבליתא. קשה לאיזו כוונה אשמעינן בכה"ג. ואולי משום דאילו ראתה בשעה שמסר לה השליח שהוא של זהב ושתקה ש"מ דלא קפדה. אבל כשלא ראתה בשעה שמסר לה אע"פ דאח"כ ראתהו ושתקה הוי כשתיקה דלאחר מתן מעות דלאו כלום היא לרבא לעיל (יב ב):

תד"ה הא. וקשה לר"ת כו' ומיהו קושיא דר"ת ל"ק היא כו'. עמש"כ בברכות (נא):

בא"ד אבל בציהרא במה שבתוכו דחשוב יותר מן הכוס כו'. מוכח לפירושו לכאורה דציהרא חשובה יותר מיין. וק"ק דלפי' הא' שברש"י דבציהרא היינו ציר הא בע"ז (לד ב) איתא דיש מקומות דקיסתא דמורייס בלומא ודחמרא בד' לומי. ולפירוש הב' דהוא שמן הא בגליל חמרא עדיף ממשחא (נזיר לא ב) ומאי פסקא. אבל יל"פ דכוס שמשתמשין בו שמן גרוע טפי מדיין:

דף מט.

רש"י ד"ה אבל בשבח יוחסין. ע"מ שאני ממזר ונמצא שהוא נתין. וצ"ע דהרי בסוף הוריות משמע דממזר עדיף מנתין ע"ש. ואולי לענין יוחסין נתין עדיף דאף לרבא בפ' הערל דלא תתחתן בם היינו בגירותן מ"מ אינו רק אותן שנתגיירו עצמן אבל בניהם מותרין מה"ת ודוד גזר עליהם וזוהי שטת רש"י עי' ר"ן ר"פ עשרה יוחסין. משא"כ ממזר דאיסור דורות בו הוא מה"ת:

דף מט:

גמרא שמא הרהר דבר עבודת כוכבים בדעתו. פי' ואמרי לעיל (מ) דההרהור בה הקב"ה מצרפה למעשה:

שם עשרה קבין גבורה כו' תשעה נטלו פרסיים. כדמצינו בההוא פרדשכא דרהיט תלתא פרסי בכרעי' שבת (צד) ע"ש. ולקמן (ע"ב) אמר לוי עלייהו דומים לחיילות של ב"ד ופרש"י גבורים. ובישעי' (י"ג) קראתי גבורי לאפי וקאי על פרס ומדי:

רש"י ד"ה בן עזאי. כדתנן משמת בן עזאי בטלו השקדנים. ושם איתא ג"כ משמת בן זומא בטלו הדרשנים. וב"ע אמר כל חכמי ישראל דומין עלי כקליפת השום בכורות (נח) והיה תלמיד חבר דר"ע ב"ב (קנח ב):

רש"י ד"ה דיקא נמי. גבי הולכה כתיב ולהנה שתי נשים. כצ"ל:

רש"י ד"ה עניות דתורה. דאינה נוחה על גסי הרוח כו'. כדדריש רבא (עירובין ר"ד נה) לא בשמים היא לא תמצא במי שמגביה דעתו כו'. ובתענית (ז) אמרינן מה מים מניחין מקום גבוה כו' אף דברי תורה כו':

תד"ה לבנות. ואשמעינן דלא נתקיים לה מקום זה. כצ"ל:

במשנה בן עיר ונמצא בן כרך כו'. נ"ל מדהתחיל בבבא שאח"ז בעל מנת ולא סמך על הע"מ שהזכיר בתחלת המשנה. דבן עיר וב"כ אין המכוון בהם שדר עתה בעיר או בכרך כדמשמע מפרש"י. אלא שהרצון בהם שנתגדל בעיר או בכרך וידוע בנסיון ההפרש

שביניהם בטבעם ובד"א. ולפי שהוא שינוי שבגופו לכן כללו בסדר אחד עם הקודמים שכולן הם בגופן. ובבבא דלאחריו ששונה בה דברים שחוץ לגופו התחילה בע"מ בפ"ע: **גמרא דתנן יקריב אותו כו'**. בעניותי לא מצאתיה במשנה ועי' ספ"ה דערכין ועי' לעיל (מ) תד"ה אין:

רש"י ד"ה בן כרך. אע"פ שהטעה לשבח כו'. עי' רש"א ובס' פר"ד דרוש ז':

תוס' ד"ה דברים. והרי לא התנה שאם לא ילך לא יתקיים המקח. כצ"ל:

בא"ד ורשב"ם פי' כו' הנ"מ באיסור כו' אבל בממון ל"ב תנאי כפול ול"נ דהא כו'. תימה לי מדוע לא דחוהו מהסוגיא דס"פ שבועת העדות דמבואר שם אדרבה להיפך דבממונא ל"ל לר"מ מכלל כו' ובאיסורא אית ליה. ועי' בפי' הרשב"ם בב"ב (קלז ב) דיש בו שינוי קצת ממה שכתבו התוס' בשמו:

דף נ.

גמרא אלא אמר רב יוסף מהכא כו'. לכאורה תימה דרב יוסף יבוא לבאר דברי רבא תלמידו. ואולי גם בימיו נפסק כזה (וכה"ג כ' התוס' בריש חולין ד"ה אנא) וכדאמר לקמן עובדא הוה בי ר"ח כו':

שם ודלמא ש"ה דכיון דאתניה לאו כל כמינה כו'. בזה נראה דנדחו ג"כ הראיות מהא דיקריב אותו מלמד שכופין כו' וכן מהא דגטי נשים הואיל דאומר בפירוש רוצה אני. אך לפי פרש"י הואיל ולא מיחתה כו' ושם הרי מוכרח מחמת הכפייה:

שם ההוא גברא כו' סליק ולא איתדר ליה אמר רבא כל דסליק כו' א"ד אדעתא כו'. הרי"ף הביא ב' הלשונות ולא הכריע והרא"ש כתב והילכתא כל"ב. וכן בעובדא דבתרי'. וצ"ע דבפ"ג דר"ה סי' ה' בסופו הביא הרא"ש חילוקי דעות בכגון זה. ועי' בגיטין (סג ב) גבי ההיא דהוו ק"ל נפאתה ובעיא דרבא מר"נ שם דלכאורה דמיא להך עובדא שלפנינו וצ"ע:

רש"י ד"ה כיון דאתני'. לאו כל כמינה כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה שליח מעל. אבל השתא כו' רמי מעילה אשליח כו' דאשלד"ע והעושה הוא מתחייב. מבואר דלא כדעת התוס' לעיל (מב ב) בד"ה אמאי דאם השליח שוגג יש שלד"ע ע"ש. וק"ל מהא דתנן מעילה (כא) נתן לו פרוטה א"ל הבא לי בחצי' נרות כו' שניהם לא מעלו. ואמאי לא מעל השליח הא חצי שיעור אסור מה"ת והל"ל דגם בח"פ שעשה שליחותו אין שליח לד"ע כיון דבעה"ב לא מעל ותצטרף עם הח"פ דל"ע שליחותו ויתחייב השליח. ויהיה מכאן ראיה לדעת הסוברים דאין ח"ש אסור מה"ת

אלא דומיא דחלב שהוא איסור כרת (עי' מל"מ פ"א מהל' חמץ הל"ז בשם מהרלנ"ח). ובדרבנן יש שלד"ע (ע"ש פ"ה מהל' מלוה הלי"ד). אבל מ"מ קשה דהא לגבי שליח הוה איסור מה"ת דתצטרף אצלו ח"פ זו עם הח"פ של"ע בה שליחותו ושייך ביה לומר דברי הרב כו' ועוד דהא איתא בב"מ (נה ב) ואת אשר חטא מה"ק ישלם לרבות פחות מש"פ להישבון. אלמא דחטא נקרא ושייך לומר דברי הרב כו' (ועי' מל"מ ספ"ב מהל' מעילה). ואולי י"ל כיון דנקרא חטא ילפינן תו חטא חטא מתרומה דיש שליח. משא"כ מזיד דלא כתיב ביה חטא. וגם לא ניתן להישבון עמש"כ בב"ק (ו ב) בס"ד. ואולם ק"ל ממשנה דמעילה שם (ע"ב) המפקיד מעות כו' אם מותרין כו' לא מעל לפי' הרמב"ם שם דגם המפקיד לא מעל ע"ש דלא כפרש"י לקמן (נג ב). וא"כ למעול השולחני ואכמ"ל:

גמרא ותנן נמי גבי גיטין כו' וצריכה כו'. וכ' התוי"ט והשתא א"ש כו' ולא תני כו' האשה כו'. ול"נ דבלא"ה נמי א"ש דל"ת לה דמ"ל לכפול לתנא לאשמעינן בדידי' ובדידה והתם איצטריך משום דפליג ר"א. אך מצינו לעיל דכפל תנא לאשמעינן וכן היא שהטעתו:

במשנה שכל המומין הפוסלין כו'. מהרש"ל הגיה כל ועי' הגרי"פ. ואפשר לומר שהשי"ן כאן במקום ו' כמו שאפר כירה כו' בריש ביצה:

רש"י ד"ה תצא. אבל גיטא בעיא מדבריהם מספיקא כו'. בכתובות (עג ב) איתא פלוגתא דרבה ור"ח אמרי צריכה גט מדבריהם ורבא אמר תנא ספוקי מספקא ליה כו' ע"ש. ונ"ל דצ"ל או מספיקא:

דף נ:

רש"י ד"ה חוששין לסבלונות. מי ששידך באשה ונתרצית כו'. כצ"ל:

תוס' ד"ה לא תקח (בסופו). ואחות אשה נ"ל כו' דחייבי כריתות היא. הלשון תמוה דשם מסקינן דאחות אשה ממעטינן מן והיתה לאיש אחר ושאר ח"כ ילפינן מינה בהיקשא דר' יונה. ואולי כוונתם ליישב מדוע לא נמעט מאיש אחר חייבי לאוין דכתיב בהו ג"כ לא יקחו על לכתחלה לזה אמרו דח"כ היא לכן מסתבר יותר למעט אותה. ודברי התוי"ט בזה מגומגמין. גם מה שהביא מפרש"י דשם דכולהו ח"כ מאחות אשה ילפינן דכתיבא בה לא תקח לא תקדשנה. שגה ברואה במחכ"ת דרש"י קאי שם על לכתחלה. ודיעבד נ"ל מאיש אחר כמש"כ. ודברי התו"ח בזה תמוהים:

תד"ה א"ה. שנים מהם נשואים לב' אחיות. כצ"ל:

דף נא.

גמרא הרי תודה דליתא בטעות כו'. וכ' המהרש"א וצריך לחלק דלא שייך כו' כל חלה וחלה תיקדש פלגא כו'. ולי משנה (ארוכה) [ערוכה] במנחות (עז ב) אחד שלא יטול פרוס. ועוד דהפלגים אחרים הוו חולין בעזרה:

שם ואת וחמור לא קנה. הרא"ש והר"ן נדחקו איך לפרש הקושיא אליבא דהילכתא דקנה מחצה. ולעד"נ משום דבכ"ד מדמי הש"ס קידושי אשה להקדש. מהן בריש מכילתין דאסר לה אכ"ע כהקדש. ולעיל (ז) וניפשטו לה קידושי בכולה מי לא תניא האומר רגלה ש"ז עולה כו'. ובנדרים פ"ג מ"ב ובפ"ט מ"ו ז ח אמרינן דנדר שהותר מקצתו הותר כולו ע"ש. והקדש ה"ה כנדר. ועוד נ"ל לחלק דבקידושין דבעינן עדים דוקא כדלקמן (סה) והרי קי"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וכן כאן עדותן לגבי אחיות בטלה ודמיא להא דמכות (רד"ז) אילעא וטובי' כו' וע"ש ובראש"ש פלוגתת ריו"ח ור"נ דבירושלמי. והנה הרא"ש והה"מ תירצו דבכולכם מודה ר"נ ג"כ דלא קנה. ונ"ל דזה תליא בפלוגתת אביי ורבא בגיטין (ח ב) דס"ל לאביי שם מתוך שלא קנה נכסים לא קנה עצמו ולהכי פריך כאן שפיר אליבי' אילימא כולכם כו'. ולרבא בעצמו שם באמת ה"מ לאוקמי דאמר כולכם והא דמשני הכא אליבי' בכולכם ואחת הוא דלא תידוק הא כולכם ואחת מן האחיות אף הנה מקודשות. ולא נצטרך למה שנדחק רש"י שם ונכון בעז"ה:

רש"י ד"ה וי"א מעורבין בסופה. לפטור את התשעה. כצ"ל:

רש"י ד"ה שאני מעשר. אם טעה מלקרות העשירי בשמו הוי מעשר כו'. משמע דמפרש דאיתי' בטעות דקאמר קאי על העשירי האמיתי. אבל בעירובין הגי' בגמרא דאיתי' בזה אח"ז בטעות. מוכח להדיא דקאי על הי"א שנתפס בשלמים משום טעות דקראו עשירי ולהעשירי אמיתי קראו תשיעי:

רש"י ד"ה קני את וחמור (בסופו). והכא נמי איכא חדא דל"ח ליה כלל. לכאורה איכא הכא תרתי דל"ח האחיות שתיהן:

דף נא:

גמרא ברה"ע אלא לאו דא"ל אחת מכם. לכאורה קשה כיון דקבלה סתמא (עי' לקמן נב בתד"ה ואפילו) הל"ל דודאי קבלה בעד עצמה כדאמר לקמן דלא שביק אינש מידי דא"ל הנאה מיניה. וי"ל דהתם כבר ישר בעיני האב האיש המקדש לתת לו בתו לאשה שפיר אמרינן לא שביק כו'. אבל הכא אולי לא ישר האיש בעיני האשה המקבלת הקידושין והיא קבלה בעד מי שתתרצה בו:

שם בסה"ע מתו לזה אח כו'. כצ"ל:
רש"י ד"ה המקדש את בתו סתם. אין הבוגרות בכלל כו'. כצ"ל:
רש"י ד"ה סיפא איצטריכא ליה. לבדו. הס"ד ואח"כ דבור חדש **דקא פגע**:
תד"ה האחד. א"כ מותר זה ליקח אחותה כיון כו'. כצ"ל:

דף נב.

רש"י ד"ה דוקא קתני. ומשום הקדמת חליצת א' מן השנים ליבום של שני כו'. כצ"ל:
רש"י ד"ה כל אחת. מכולן. הס"ד ואח"כ מתחיל ד"ח **וחליצה**:
רש"י ד"ה יע"ל קג"ם (בסופו). מומר אוכל נבלות להכעיס. כצ"ל:
רש"י ד"ה המקדש בפירות שביעית. אלא כיון דזכה בהן ממונו הוא לכ"ד. מזה ראיה למש"כ בפ"ט דשביעית מ"ט וברי"ה (ט) בתד"ה וקציר ע"ש:
רש"י ד"ה ואפי' בגזל דידה. כצ"ל:
רש"י ד"ה ונחשבי'. הא נמי ש"מ כו' לא הוו קידושין. נ"ל למחוק מלת לא דפשטה משמע כאביי דדוקא כאחת א"מ הא אחת מהן מקודשת. או דצ"ל אי הוו קידושין:
תד"ה ביע"ל. היינו פלוגתא דפ' כ"ש אפשר ולא קמכוון כו'. כצ"ל ע"ש והלמ"ד הוא סימן על לא קמכוון:
בא"ד והלכה כאביי דהא מסקינן והלכתא כו'. נראה דר"ל דהתם גופא גבי פלוגתתם מסקינן כו' וע"ש ברי"ף. וע"ז כתבו ובספרים לא כתוב כו' אלא גבי המפקיד כו' בעובדא כו'. והמציין טעה:
בסה"ד ברבנן סבוראי. כצ"ל בבית:
תד"ה המקדש. ל"א לאו ממונו כו' כיון דלא בא אלא מטעם זכייה. א"כ אפי' זכה מן הפקר גמור נמי. וברש"י שלפנינו ליתא. וכוונתו דל"ת ממון גבוה הוא כמו מע"ש לר"מ לקמן:
תד"ה ואפי'. אבל עדות במעשה נאמנת. תמוה מאי שיטא דנאמנות הכא. ודאי מיירי כאן שקדש בפני עדים כשרים. ולשון רש"י שלפנינו מזוקק:
תד"ה והוא. וא"ת מאי אתא ריו"ח לאשמעינן בהא דאמר דאינו כו'. כצ"ל:

דף נב:

רש"י ד"ה לא אמרו כלך. דהא לתרום הן עומדות. תימה דלשון הגמרא בב"מ משום דמצוה היא וניחא ליה:

בא"ד אבל לענין כו' למפרע לא ניחא ליה. משמע דעכ"פ מעתה הוה מחילה וכ"כ השעה"מ בכוונתו בריש הל' גירושין. ולכאורה צ"ע דהא בב"מ מוכח דלא הוי מחילה כלל דהא מר זוטרא לא אכל אף לאחר אמירתו מטעם דמחמת כסיפותא הוא דאמר. וי"ל דמ"ז החמיר על עצמו הואיל דלא מחל בנפש חפצה אלא משום כיסופא ומשום אל תלחם את לחם רע עין וגו' אכול ושתה יאמר לך גו':

תוס' ד"ה אם. וא"כ צ"ל כו' דשוויי' שליח כו'. וזהו דוחק דלא הוה שתיק הש"ס מלהודיענו זה. ועוד כיון דהרשהו לקדש מדשותפות (עי' רש"א) הרי דומה להבא לי מן החלון כו' אע"פ שאמר לא הי' בלבי אלא על זה כו' דמיקרי עשה שליחותו לעיל (נ). וכן לעיל בר"פ האומר לשלוחו צא תרום כו' פיחת עשרה כו' תרומתו תרומה וע"ש בתוס'. ולעד"נ דע"כ לא בעינן שם בשויי שליח אלא לאביי דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש. או משום דגבי שליחות בעינן לדעתו. אבל מוכח עכ"פ דכלך אצל יפות הוה גילוי דעת דניחא ליה עתה וכדמשמע שם בעובדא דמרי בר איסק. ורבא הכא לטעמי' דס"ל דיאוש של"מ הוה יאוש:

גמרא וכי אשה בעזרה מניין. תמוה דקארי ליה מאי ק"ל הלא תשובת ר' יוסי פשוטה. ונראה דעיקר כעסו היה על שאמר נגד דעתו דס"ל לקמן דמקודשת וסבור היה שיקנתרו בראיות לסתור דבריו. רק שדרך התנאים לומר טעם שאינו לסתור דברי החולקים עליו. וטעמו האמיתי להסתיר כמש"כ בס"ד בפסחים (לח) ובר"ה (טז):

שם ורי"ס כאש מה אש לאכילה אף הוא נמי לאכילה. מדמה כאן אכילת אדם לאכילת אש. וכן בזבחים (יג ב) ואם האכל יאכל בשתי אכילות הכ"מ כו' וסייעתא למש"כ בס"ד ברפ"ב דפסחים:

רש"י במשנה ד"ה בחלקו. שחלק עם אחיו הכהנים. אף דמשמע מפירושו לקמן בגמרא ד"ה כי קא זכו דגם הבעלים אם קדשו בחלקם א"מ. מ"מ לשון בחלקו משמעו טפי דקאי על הכהן כמש"כ התוס' בב"ק (יב ב) ד"ה ומחיים. ועוד קדשי קדשים אינן אלא בכהן:

תד"ה המקדש. ואינו יכול ליקח ממון בהנאה שעשה לה. משמע דס"ל שאינו רשאי למכור. אבל הת"י כתבו שיכול למוכרה. ועמש"כ בפ"א דמע"ש מ"ב. ודע שמדברי התוס' שלפנינו נראה לפשוט מה שנסתפק המל"מ בפ"ה מהל' אישות ה"א בקידש באה"נ אשה מסוכנת דמותרת ליהנות בהן מי אזלינן בתר מקדש ולדידיה אינן שוות כלום א"ד בתר דידה אזלינן ע"ש. ולדברי התוס'. הא מוכח דאזלינן בתרי':

תד"ה וכי. ועוד תנן כו'. שהשחיטה כשרה בנשים כו'. אף שאפשר שתשחוט בסכין ארוכה ותעמוד חוץ לעזרה. מ"מ כיון דצורך בה לשחיטה מותרת ליכנס כמו איש.

ומש"כ סוטה לכאורה תמוה הלא אשת איש היא ואין קידושין תופסין בה. ואולי ר"ל דסוטה חייבות כל הנשים לראותה כדאיתא בסוטה (ח ב) ולהניף שכתבו לא קאי רק אנזירה:

דף נג.

רש"י ד"ה שאין חולקין. ואני חזה ושוק. אע"ג דהם קדק"ל ולא שמעינן להו עדיין. מ"מ המנחה שכנגדן היא קק"ד:

רש"י ד"ה ת"ל ועל מחבת. אם א"ע למנחות כנגד זבחים. נראה להגיה כנגד מיני דמים:

דף נג:

גמרא א"ר יעקב שמעית כו'. כה"ג סוכה (יב) וש"נ:

שם ור' יעקב איפכא מסתברא כו'. עי' פרש"י ור"ל דלהכי מספקא ליה. וא"כ לענין פירושא דמתניתין לא שבקינן מאי דפסיקא ליה לר' ירמיה משום ספיקא דר' יעקב כמש"כ הפוסקים בכ"ד. לכן ל"ד התוי"ט במש"כ בפירושא דמתני' ופליגו אמוראי כו' ורי"א איפכא מסתברא כו':

שם אלא הקדש בשלמא איהי לא ניחא לה. כצ"ל:

רש"י ד"ה משום אונסא דאורחא. שאפילו תמכרנו דמיו נתפסין בקדושתו. לפי מה שפי' הרע"ב בפ"ד דמע"ש מ"ו דהא דתנן בפ"ק אין מוכרין אותו היינו להוליכו לירושלים ולא שיהי' המעות נתפסים כו'. ושם בפ"ק פי' דמתניתין איתא כר"מ והוא מירושלמי. מוכח דלר"י מותר למכרו אף שלא יהיו הדמים נתפסים. אולם שם בפ"ק בירושלמי איכא מ"ד דאפי' לר"י אסור למכרו ע"ש ובשנ"א. ועי' ביבמות (עג) בתד"ה נכסי כהן ובע"ז (סב ב) בד"ה העלה. ועי' לקמן (נו) ובפרש"י דמוכח דבהמה טמאה וכו' אין נתפסין בקדושתו:

רש"י ד"ה לא קנה. ואין מעילה לר"מ בהקדשות אלא באוכל כו'. עי' לקמן (נד ב) ברש"י ד"ה לענין אכילה ובתוס' שם:

רש"י ד"ה חנוני כבעה"ב. לפיכך אם הוציא לא מעל כו' ואם מותרים כו' לפיכך אם הוציא מעל הגזבר. מבואר דהיה לפניו הגי' במשנה כמו שהובאה בגמ' ב"מ (מג א) וע"ש:

תד"ה איהו. ואירושלים לא הקפידה תורה בכסף צורה דכתיב ונתת הכסף כו'. לכאורה הכי הל"ל דבירושלים אינו מתחלל כלל דאינו נפדה לפנים מן החומה. וכסף מעשר אף בגבולין א"צ לחללו על כסף צורה דוקא כמבואר בסוכה (מא) וע"ש לעיל (מ ב) בתד"ה על חיין:

תד"ה אף במכר. והתם ע"כ במזיד קאמר דודאי כשמזנה מזידה היא. הן זונה דהוזהר כהן עליה הוא אפי' זנתה בשגגה או באונס כדאיתא ביבמות (נו ב). אבל הכא ע"כ איירי במזיד דבשוגג לא נאסרה על בעלה ישראל כדכתיב והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת (שם):

דף נד.

גמרא מועלין בחדתין כו'. מה שמחק הרש"ל דברי ר"י כבר קדמוהו בזה התד"ה אימא:
רש"י ד"ה ומתניתין וד"ה וראויין צ"ל דבור א':
תד"ה מועלין. ח"א שעושין מהן רקועי זהב ציפוי לבית קדשי הקדשים וח"א לכלי שרת וח"א שעושין מהן קיץ מזבח. כצ"ל:
בא"ד ומשמגיע באחד בסיון דהיינו פרוס עצרת. תמוה דפרוס היינו ט"ו יום קודם:
בא"ד ומאותן שבאו כו' דהיינו בין סוכות לניסן לא משמע כו'. כ"נ דצ"ל בלא ו':
בא"ד ור"מ לטעמי' כו'. ק"ק דא"כ מאי פריך הכא מהא דחומת העיר כו' באין משירי הלשכה:
בא"ד וי"ל דהיינו למצוה אבל היכא דל"א עבדינן. לכאורה הא משנה מפורשת פ"ד דשקלים מ"ה אם בא החדש בזמנו לוקחין אותה מת"ח ואם לאו מן הישנה. אולם הט"א בר"ה (ז) פי' בשם הירושלמי המשנה בענין אחר ע"ש. אך מ"מ קשה דהיא מימרא דשמואל בר"ה שם ותניא כוותי':
תד"ה אימא. מש"כ הרש"א דלריו"ח אכתי לא אסיק כו' אלא לענין אכילה. נראה דאישתמיטתיה פרש"י לעיל (נג ב) ד"ה לא קנה:

דף נד:

גמרא וכי מאחר דאין מתחלל קרבן במאי מחייב. נ"ל דקושיא זו לא אתיא אלא אליבא דאביי בתמורה (ז ב) דס"ל כ"מ דא"ר לא תעביד אם עביד מהני דאס"ד לא מהני אמאי לקי. דאילו לרבא שם דס"ל דלא מהני והאי דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא. ה"נ איכא למימר דמייתי קרבן מה"ט. וסייעתא להרמב"ם שפסק בזה כאביי כדהוכיח הל"מ בפ"ו מהל' בכורות ה"ה והמל"מ בשם מהרש"י בפ"ח מהל' מלוה. ועמש"כ לקמן (סז ב) בס"ד עוד ראיה לפסק הזה. והא דיש מועל אחר מועל בבהמה וכ"ש לקמן היינו היכא דנהנה וכדמסיק כאן אליבא דר"מ וכמו שפרש"י והתוס':
שם גמרי קדש קדש ממעשר. ק"ל שביעית לגמור נמי קדש קדש ממעשר עי' לעיל (נג סע"א

שם בין משלו בין שניתן לו במתנה. כצ"ל וכן לקמן גבי נ"ר:
שם כגון דיהיב ניהליה בטיבלא וקסבר מתנות של"ה כו'. ק"ל הא אפי' למ"ד כמי שהורמו היינו דוקא בנגמרה מלאכתן כדאיתא בפ"ג דמע"ש מ"ו וא"כ לוקמי הכא דיהיב להו קודם שנגמרה מלאכתן וד"ה. ואולי י"ל משום דלר"מ מקח קובע אף בדבר שלא נ"מ עי' ספ"ב דמעשרות בתוי"ט. ואע"ג דמתנה אינה קובעת כדאיתא שם פ"ג מ"ב היינו דוקא אליבא דר"מ דס"ל מתנה אינה כמכר בבכורות ספ"ח אבל לרבנן שם דמתנה כמכר קובעת. אבל התוי"ט בריש מע"ש כתב דלקבוע למעשר לכ"ע אינה כמכר וכ"מ מפסקי הרמב"ם. ועמש"כ בפסחים (ז) בס"ד. ולפמש"כ הכ"מ בשם הרי"ק בפ"ג מהל' מע"ש הלי"ז בדעת הרמב"ם ע"ש א"ש הכא בפשיטות:
שם כגון דיהיב כשהוא סמדר ודלא כר"י. והא דלא מוקי קודם סמדר וכנ"ע דא"כ היינו משלו. והא דפרש"י הכא וקמ"ל כו' יכול ליתן במתנה כו' ולעיל גבי מעשר לא פי' דקמ"ל דמתנות של"ה כמי של"ה דמיין משום דהתם אתא לאשמעינן עיקר הדין דהניתן לו הוה כשלו להוסיף חומש אבל הכא להא לא איצטרך דכבר שמענוהו במעשר:
שם ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים. כצ"ל:
שם ומשתכר בסלע ומע"ש שלו. ועפרש"י. ונ"ל דחייב ג"כ בחומש שני סלעים דהוה כפודה מע"ש שלו וכמו שניתן לו במתנה:
שם והכא חד סתמא. עמש"כ בפסחים (ז) בס"ד:
רש"י ד"ה אין לו ביעור. בשנה שלישית וששית כו'. עמש"כ ע"ד בסנהדרין (יא ב):
תד"ה לא אמרו. מה שהקשה המהרש"א דלפ"ז מצי אתיא הא דאין מועל אחר מועל אף כר"מ ונדחק הרבה בזה. נ"ל דאף דמועל לר"מ מפני ההנאה מ"מ גוף הדבר לא יצא לחולין אליביה. וביותר לפי' התוס' שם דלהכי יוצא לחולין על שנתכוון להוציא מרשות לרשות. ולר"מ הוצאה אינה מביאה לידי חולין כמש"כ התוס'. ונ"ל דבהוצאה לחודא ג"כ מ"ל מעילה לר"מ אם הטובת הנאה ש"פ עי' ב"מ (צט) ובתוס' שם ד"ה וחברו:
תד"ה שילח. מדקאמר נזכר כו' חנוני מעל כו'. מהא דמעל חנוני ק"ק דהא טעמא דר"מ דבשוגג לא מתחלל הוא משום דלא ניחא ליה כדלעיל א"כ אפי' נזכר נמי דמאי ה"ל למיעבד:

דף נה.

רש"י ד"ה אלא בהמה. הראויה לקרבן כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה אימר **דשמעת. וה"ה לקק"ד דכולהו הוה לגבוה כקדשי ב"ה**. תימה דהרי בשר חטאת ואשם נאכל לכהנים ומעולה העור שלהם:

תד"ה אמר. והכא מיירי שנתכוון לגוזלה כו' ולשנות בה (ר"ל להוציאה לחולין ולאפוקי אם לא נתכוון רק להקריבה על עצמו לא שייך בזה מעילה עי' פ"ב דשקלים מ"ב ובפי' הרע"ב) ואחר שהוציאה כו' כדפרישית ובכה"ג שרי. כנ"ל דצ"ל. ור"ל דהמשנה מיירי דהמוצאה כבר נתכוון לגוזלה. ואשמעינן אם עתה עלה בדעתו כו' זכרים כו' ובכה"ג שרי ר"ל לחללה אף שהיא תמימה כיון דכבר נפקא לחולין. ומה שתהי ריו"ח וכי כו' חטא כו' הוא כפי' רש"ל. ופי' המהרש"א לא מחוור כלל:

תד"ה אין. ולק"מ כו' כשהוא סבור שהכלי ש"ח והוא מתכוון לגוזלה. כנ"ל דצ"ל. ור"ל לאפוקי אם אינו מתכוון רק ליהנות ולהניחו אחר ההנאה שכ' לקמן דאז אינו מועל אלא כפי הנאה ולא יצא כולו לחולין:

בא"ד אבל האי דתוספתא כו' מיירי כו' שהוא שלו או דאינו מתכוון כו'. כ"נ דצ"ל:

בסה"ד ועוד ראיה כו' הניח להם כו'. ראיה זו תמוהה דל"ד אהדדי כלל כמבואר. גם מש"כ אבל כסבורים שהיא דפקדון כו' ליתא התם אלא הם בעצמם מדייקו כן. ומה לי אם סבורים פקדון או דידעו שהיא שאולה בתרוייהו מתכוונים לגוזלה:

תד"ה קדשים. וא"ת כו' אם זו עולה הרי אני גוזלה כו'. ר"ל הרי קנויה לי במה שכוונתי לגוזלה וה"ה חולין וזו תהיה עולה תחתיה ואותה אני מקדישה לשלמי נדבה:

בא"ד (ע"ב) אלא צריך להמתין עד שיתמומם כו'. נראה דזה לא כתבו רק לפי הס"ד דקק"ל א"י לחולין ע"י גזילה אבל לפי מאי דמסיק. אפי' אם היה בכור ומעשר כבר יצאו לחולין ע"י גזילה ויכול לשוחטה ולאוכלה תיכף (ומהר"ם ל"ד בזה). ונ"ל דלפי מאי דמסיק דלעולם יוצאת לחולין אפי' קק"ל וע"י גזילה די לו בבהמה אחת ואותה שמצאה. אבל לשיטת רש"י דמוציאה לחולין עתה ע"י חילול צריך לב' בהמות כי היא לא תקרב שמא בכור ומעשר היא ואינם מתחללים ע"י פדייה. והיא לא תאכל עד שתתמומם:

דף נה:

גמרא וכי א"ל לאדם עמוד וחטא כו'. מה שהקשה בגליון מהא דעירובין. עי' תוס' שבת (ד):

תד"ה ודלמא אשם הוא. הא סמיכה לא מעכבא. ר"ל דע"כ האי תנא סבר דל"מ הכא דהא ע"כ לא מצי למיסמך דז"פ דהמפריש קרבן שיתכפר בו חבירו כמו דהמתכפר עושה תמורה כן הוא סומך דילפינן סוף הקדש מתחלת הקדש כדאיתא בריש תמורה וכ"כ

התוס' בחולין (כג) בד"ה איצטרך דמקריב בלא סמיכה ומשום דא"א בענין אחר התירו לכתחילה משא"כ לעיל לענין זריקה ודאי לא התירו לשנות משום ספק בכור ומעשר דאפשר לאמתוני עד שיתמומם ויביא אחרת לשלמים והמהרש"א ל"ד בכאן ע"ש:

תד"ה ודלמא אשם נזיר. דשמא היום כו' ויביא אחר כו' ויהיה כו' חולין לעזרה. ואין להקשות דיתנה אם יביא בעל האשם אחר יהיה זה שלמים. משום דכל תנאי דלהבא תלוי בדין ברירה ופריך למ"ד דאין ברירה:

תד"ה שלא. או שמא מיירי בפסח שנטמאו בעליו. נ"ל דר"ל שנטמאו גם בפסח שני וכסתם מתניתין דפסחים (צה) דאינו דוחה אה"ט כדדייק שם בגמרא:

תד"ה אשתכח. מה דקרי המהרש"א להא דבהמה שנמצאת ברייתא. ל"ד כי היא מתניתין בשקלים:

תד"ה אין. וא"ת כיון כו' דמשמע אפי' דיעבד ל"מ והא אמר בכ"ד כו'. כצ"ל:

בא"ד דקאמר התם אלא מאי דרבנן מחללין ואין מחללין מבע"ל. כנ"ל דצ"ל. ולפנינו ליתא שם לכל זה וע"ש:

דף נו.

רש"י ד"ה בשוגג. שאילו ידע כו' דטריחא ליה מילתא כו'. והא דלא פי' דלא הוה ניחא ליה למיעבד איסורא. הוא משום דר' יעקב לעיל (נג ב) דאמרי' אליבי' אלא הקדש כו' איהו מי לא ניחא ליה כו' ואע"ג דקעביד איסורא:

תוס' ד"ה אבל. פי' כיון דטעות ליכא כו'. כצ"ל:

בא"ד א"ר אלעזר. כצ"ל בל"י:

בא"ד דהא אר"י קיימא דסבר לקוח בכסף מעשר א"נ. הוא בפ"ג דמע"ש מ"י וע"ש:

תד"ה מתקיף. ופי' בקונ' כו' ר"ל הלוקח כו'. כצ"ל:

בא"ד והרר"מ מפרש כו'. עמש"כ בב"ק (סט) בתד"ה והצנועין בס"ד:

דף נו:

גמרא ערלים לא יאכל כו' הנאה מנין כו'. עי' פסחים (ס"ד כב) דמפרש מדוע לא ילפינן הנאה מן לא יאכל כדלקמן. לכן תמוה מה שפי' הרמב"ם ואחריו הרע"ב משום לא יאכל. גם פרש"י דמפרש שלא יהנה כגון כו' תימה דשם משמע דמרבה ג' דברים מג' לישני דערלה. והכא דלא מסיים רק בתרי י"ל דסמיך על שכבר הזכיר הא' בריש דבריו:

שם וכדר' אבהו אר"א כו'. ק"ק הא דמייתא מדר' אבהו הא בלא יאכל אף חזקי' מודה:

שם הנאת עורו מנ"ל מאת בשרו את הטפל לבשרו. בע"ז (לד ב) ממעט מבשרו דפרשו מותר. ונראה דלהכי מרבה מאת. עורו ולא פרשו משום דעור הוה שומר כדאיתא בר"פ העור והרוטב. דכה"ג דרשינן בברכות (לו ב) מאת פריו את הטפל לפריו ומאי ניהו שומר. וכן דרשינן בעירובין (ד ב) מאת בשרו את הטפל לבשרו וזהו שער. משום דשער הוה נמי שומר כדאיתא בחולין (קיט ב). וק"ל למ"ד הכא דלא דריש את מנ"ל גבי ערלה לאסור שומר. בשלמא שער בטבילה א"ל דמהלכה גמיר (עי' בעירובין שם) אבל לענין שומר דערלה לא אשכחן הלכה:

רש"י ד"ה ה"מ. דילפינן מנבלה דלא יאכל אה"נ נמי כו'. כצ"ל:

תד"ה המקדש. וא"ת כו' הא שרי ליהנות כו' וי"ל כו' דליכא ש"פ כו'. כעין קושייתם ותירוצם זה איתא בגמרא בכורות (ס"ד י) על פטר חמור ע"ש. וצ"ע על תירוץ הב' של התוס' מדוע לא משני הגמרא שם כן ודחיק לאוקמי כריב"י דל"ה כוותיה:

בא"ד כיון שהאשה סבורה כו' לא סמכה דעתה. ר"ל דלכן ל"ד להא דאר"א לעיל (ח. מז) התקדשי לי במנה ונתן לה דינר ה"ז מקודשת וישלים דהכא ל"ס דעתה שישלים:

בא"ד וא"ת כו' פיגול ונותר וטמא. עי' מהרש"א. מה שהקשה דתיפוק ליה מהא דהמקדש בחלקו כו'. אישתמיטתי' שיטת התוס' בב"ק (יב ב) בד"ה ומחיים דההיא הוא דוקא בחלק הכהנים. וא"כ נ"מ לחלק הבעלים. ומה שתירץ דפקע מינייהו איסור קודש. אישתמיטתי' משנה ערוכה בכריתות פ"ג מ"ד דבנותר יש מעילה. ובמעילה (ג ב) זריקת פיגול אינו מוציא מידי מעילה. ומש"כ עוד ובהכי ניחא כו' אע"ג דקודש תופס את דמיו. נ"ל דל"ד בזה דתפיסת דמים בקודש אינה אלא בקדשי בד"ה או בבע"מ שיוצאין לחולין (עי' לשון רש"י בסוכה (מ ב) ד"ה קדש תופס א"ד) אבל לא בקדשי מזבח תמימים זולת היכא דשייכא קדושת תמורה. ולפ"ז מאי דאיתא בפרש"י לקמן גבי עגלה ערופה דקאמר הש"ס כפרה כתיב בה כקדשים ולא פרכינן כו'. ודאי ט"ס הוא כדברי המהרש"א שם. דהא כפרה ליתא אלא בקדשי מזבח:

בסה"ד ושביעית אחר הביעור. ר"ל ולא ביערם עי' בתוס' (פסחים נב ב) בד"ה מתבערין. מש"כ הרש"א בשם התוס' דלקמן דשביעית שרי בהנאה. אם כוון למש"כ לקמן (נח) בד"ה ושני דלא אתי שביעית מעבודת כוכבים דמה לעבודת כוכבים שכן אסורה בהנאה. ומשמע ליה אבל שביעית מותר בהנאה. ל"ד דפשוט דר"ל אבל שביעית מותר אפי' באכילה והיינו קודם זמן הביעור ואפילו הכי תופסת דמיה לאיסור סחורה ולביעור בהגעת זמן ביעור הפרי וכיוצא. או אפי' אחר זמן הביעור משכחת לה היתר אכילה לפמש"כ התוס' בפסחים שם:

דף נז.

גמרא שחטה שלא באזוב ושלא בעץ ארז כו'. הן בתורה כתוב עץ ארז בראשונה בכ"מ. ואזוב ושני תולעת מחולפים במקום זולת מקום. עי' ר"פ מצורע ושם בטהרת בית המנוגע. ובפ' חוקת. ונ"ל לפי שמצינו דהקפידה תורה בשעירי יוה"כ שתהא לקיחתן כאחת. לכן כדי שלא תאמר בכאן יש קפידא ג"כ ללוקחן כסדר כתיבתן דוקא. החליף התנא סדרן לומר שאין קפידא בדבר וכיוצא בזה כ' הש"א בתשובה כ"ט ע"ש:

ד"ה את לא דריש וד"ה כי האי תנא צ"ל ד"א:

רש"י ד"ה כקדשים. וקדשים אסורים בהנאה שהרי מועלין בהם. הן שלמים אין בהם מעילה מחיים ואפ"ה אסור ליהנות מהם כדאיתא בר"ה (כח) ע"ש. אלא מילתא פסיקא נקיט דכפרה לא כתיבא בקק"ל:

רש"י ד"ה ונמצאת טרפה. קס"ד כו' שנטרפה בשחיטתה. אינו ר"ל כגון בשהייה דרסה כו'. דא"כ בשעת קיחה ודאי ראויה היתה ומאי דלמא כו' שכתב לקמן. ועוד אמאי ק"ל טרפה הלא נבלה היא. אלא ר"ל במקום הכשר שחיטתה כגון ניקב הושט כמש"כ התוס' בשמו וזה אינה אלא טרפה כמש"כ בס"ד בחולין (לב ב) ומש"כ דבניקב קרום של מוח לא שייך למיתני ונמצאת. הוא משום דבדיקה א"צ שם וע"כ הי' ניכר מחיים. משא"כ בסימנים שצריך לבודקם אחר שחיטה כדאיתא שם (ט):

תד"ה כפרה. אבל מחיים לא להכי איצטריך כפרה. עי' מהרש"א ועמש"כ בחולין (פב) בס"ד:

תד"ה משעת שחיטה. ואין לפרש כו' דהא תנא צפורי מצורע כו'. המל"מ בפי"א מהל' ט"צ דחה ראייתם זאת ע"ש. ול"נ ראיה מפ' בתרא דנגעים מ"ה נשפך הדם תמות המשתלחת ע"ש:

דף נז:

גמרא הרי רובע ונרבע בעדים כו'. עי' רש"א בתד"ה הרי. ונ"ל דה"מ למיפרך ג"כ מבהמת חליפי עבודת כוכבים דנאסרת כדאיתא בע"ז (נד ב) ועמש"כ (לקמן נח) בתד"ה ושני:

רש"י ד"ה שעומד בתוך העיר. דאי בעומד מחוץ לעיר מאי ושלח אל מחוץ כו'. ועי' בתוס' ומהרש"א. ולפמש"כ בס"ד במ"ר ס"פ מסעי דאלף אמה סביבות העיר מיקרי חוץ לעיר ואין שם זרעים רק הוא נוי לעיר. ומזה והלאה הם שדות ע"ש. י"ל דעומד בחוץ לעיר ומשלחה אל מחוץ לעיר והלאה אל פני השדה ומדוייק היטב בקרא. אך לשון הגמרא ק"ק לכוונו לזה:

רש"י ד"ה א"ק קדש יהי'. הגהת רש"ל בדבור זה אינה מובנת וע"כ ט"ס יש בה:
רש"י ד"ה ושלך בשלך. כדכתיב כו' וסיפי' דקרא בשעריך. הן בשעריך כתיב על ואכלת אבל הזביחה יכול להיות כשרה אף בעזרה. ומה סני ליה משום דכתיב כי ירחק כו' ברחוק מקום אתה זובח כו' כדלקמן ומשמע דדרשה פשוטה היא. ואי משום דר"ש לפי הס"ד לקמן וכן לר' אבהו אליבא דר"י בפסחים (כב) לפי האמת (לפי' התוס' שם) לא דרשי ליה. א"כ גם בשעריך ע"כ לא דרשי:
תד"ה מה. וכמו כן נאמר שהשחיטה תוציא מידי איסור אמ"ה כו'. ר"ל מידי מעילה ודאי יצאו כמו אם מתו כיון דלא חזי תו לגבוה. אלא דבמתו אסורין באכילה משום נבלה והכא דנשחטו יצאו ג"כ מידי איסור אמ"ה כדאיתא בפסחים (עג) ויהיו מותרין באכילה מדאורייתא אבל מדרבנן מיהא אסורין. ועי' ריש מעילה בסוגיית הגמ'. וזה דלא כהמהרש"א ומהר"ם:
בסה"ד ול"ח להתרה כו' דהיינו אכילה. ואיסור הנאה נראה דיליף מאותו כדלקמן. ועי' פסחים (ר"ד כב):

דף נח.

רש"י ד"ה ובחולין בעזרה. קסבר איסורו לאו דאורייתא לא איסור שחיטתו כו'. מה שנדחק מהר"ם בזה אישתמיטתי' דברי תוס' פסחים (כב) ד"ה חולין ע"ש:
תד"ה ושני. ובעבודת כוכבים איכא למ"ד חליפין וח"ח אסורין. משמע דמפרשי דאף דח"ח אסורין מ"מ חליפין הראשונים נשארו באיסורייהו בכ"מ שהן וכן מבואר בדבריהם יותר בע"ז שם. ול"י מנ"ל הא דאיכא למימר דיצאו החליפין ונכנסו תחתיהן הח"ח כמו בשביעית. וע"כ לא שמעינן לרבנן דר"א בס"פ הצורות אלא דלע"ז עצמה אין פדיון אבל לחילופיה י"ל דמודו לר"א. וגם שם פסקינן כר"א בתערובות ע"ש:

דף נח:

גמרא ומ"ס טה"נ אינה ממון. לכאורה מוכח מכאן דאם אינה ממון אפי' הוא עצמו א"י להוציאה מיד אחרים וכדעת הש"ך בחו"מ ססי' רע"ו ודלא כמשמעות הרמ"א שם דדוקא יורש אינו מוציא. וכן דלא כהמחבר בסי' פ"ז סל"ה שכ' דאין נשבעין על תביעת טה"נ דמשמע דאם מודה חייב (וכן ברמ"א שם וע"ש בסמ"ע) וכמו שדייק בס' דורש לציון דרוש י"ג וכ' ע"ד הש"ך דליתא. ונהפוך הוא. ואולי גם כאן הכוונה משלם לו (ר"ל ליורש) דמי טבלו של חבירו (פי' של המורישׁ) דאי הוה קאי על הנגנב עצמו אין

ביאור לתיבות של חבירו. אך בנדרים ליתנייהו תיבות ש"ח. והעיקר נ"ל דפלוגתתם הכא לענין כפל דוקא. ולהכי לא נקט גזל או אבד או שרף או אכלתן בהמתו. דבקרן כ"ע ל"פ דמשלם כהמחבר ורמ"א וכ"נ שפי' הרמב"ם והראב"ד בפ"ב מהל' גנבה הל"ד וה'. אולם בתוספתא פ"ג דמע"ש איתא בפלוגתתם האוכל טבל ש"ח ע"ש. מה שהקשה המהרש"א דלפ"ז אמאי לא תני פלוגתתם בגונב תרומה עצמה. נ"ל פשוט דאשמעינן רבותא לריב"י דל"ת מתנות של"ה כמי של"ה דמי וכס"ד בנדרים (ר"ד פה) שזהו טעמי' דרבי ע"ש או לאפוקי מדשמואל לקמן:

רש"י ד"ה ה"ג לא דכ"ע טהא"מ. שאף מע"ר לכהנים מדקנסינהו עזרא. הרמב"ם בפ"א מהל' מעשר ה"ד כתב אין מוציאין המעשר מיד הכהנים שנאמר כי תקחו מאת בני ישראל. והוא מספרי פ' קרח סי' קכ"א (ודברי הכ"מ שם תמוהים) א"כ אף קודם הקנס. מדין תורה לא הי' אבי אמו כהן מחוייב לתתו ללוים ופרש"י צ"ע:

רש"י ד"ה ואב"א כו'. וטעמא דרבי משום דא"ל דשמואל כו'. מש"כ המהרש"א דמתניתין בתרומה ה"נ מתוקמא שפיר בהכי. תמוה כיון דכבר הופרשה מאי שייכא דשמואל בזה:

דף נט.

גמרא זבוני לא מזבנינא כו' ולא מסמנא מלתא. עמש"כ בב"מ (כז ב) בתד"ה כיס בס"ד:

תד"ה לקדושי. ומיירי דארצויי ארצי קמי' כו' ואיכא למימר דסמיך עליו. כצ"ל:

תד"ה עני. ראה את המציאה כו' או שפירש טליתו עליה (אינו לפנינו שם) כו'. מזה אין קושיא די"ל דאף שקנה השני מ"מ רשע מיקרי וכמו שפי' הרשב"ם בב"ב (נד ב) ד"ה ה"ה כמדבר. וברא"ש ור"ן לא מייתו מזה:

בא"ד מי שליקט מקצת פאה כו' ופירש טליתו כו'. כצ"ל:

דף נט:

גמרא מה יתן דניחא ליה כו'. עמש"כ בזה בב"מ בס"ד:

שם ונימא רב הלכה כרבנן כו'. קשה מאי פריך דלמא לא שמיע להו הברייתא. וי"ל משום דסתם מתניתין בגיטין (עב) (ומובאה לקמן והמהרש"א דקראה שם ברייתא ל"ד) כחכמים ולולי דשמיע להו הברייתא ל"ל לרב למימר מקודשת וא"מ לעולם ושמואל איך יפלוג על מתניתין. אלא ע"כ שמיע להו וס"ל לשמואל כרבי. ורב נמי הוצרך לפרש מתניתין דהכא כחכמים לאפוקי מדשמואל:

רש"י ד"ה גט ואינו גט. ולכשימות נמצא גט למפרע. כצ"ל:

רש"י ד"ה אבל הכא. דלא רצה לקדשה מעכשיו שמא דעתו כו'. ק"ל דאפי' הוה תנאה אם לא ירצה בתוך ל"י אינן קדושין. טפי ה"ל לפרש דנ"מ אם תזנה בתוך למ"ד לא תיאסר עליו:

תד"ה מיד. תימה ליפרוך כו' ואפי' תרם השליח במחשבה כו' אלמא [לא] אתי דיבור כו'. לע"ד י"ל כיון דע"י מחשבתו נתפסת שם תרומה ה"ל כמעשה וכדאריו"ח בתמורה (ג ב) גבי מימר דבדיבורא עביד מעשה ע"ש. ועי' ג'יטין (סז) תד"ה דיבורא:

דף ס.

גמרא ונגזור מהיום אם מתי דתחלוץ כו'. הך קושיא לא אזלא אלא אליבא דרבא ביבמות (קיט) דאמר מ"ל איסור כרת מ"ל איסור לאו וע"ש לעיל (פב) ועמל"מ פ"א מהל' יו"ט הלי"ז. ועמש"כ לעיל (מה):

שם א"ב שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר כו'. הא דל"ק דא"ב דלר"י מותרת לינשא לאחר קודם שיתן ולר"ה אסור דלפיר"י לקמן בתוס' דלר"י נמי מקודשת מספק למפרע א"כ לדידי' נמי אסורה. ועוד דנראה דהאחר יקרא רשע מטעם עני המהפך בחררה דכ"מ מלישנא דוכן במתניתין דר"פ. ועוד נ"ל דגם לר"ה היתה יכולה להנשא לאחר דבידה שלא תקבל המאתים זוז לשיטת הפוסקים דבתנאי שהוא בידה בשב וא"ת ל"ח שמא תעבור עליו עי' שו"ע אה"ע סי' קמ"ג ס"ב ולל"ק דרבא בגיטין (עד ב) דנתינה בע"כ ל"ש נתינה:

דף ס:

גמרא ואי איתמר בהך בהך קאמר ר"ה משום דאיהו לא כסיף כו'. לכאורה המ"ל משום דלדידי' לא נ"מ מידי אם יחול הגט מהשתא או לכשתתן אבל בקדושין ודאי ניחא לה יותר שלא יחולו עד אחר שיתן בכדי שלא תהא אגידא ביה מהשתא ותהא יכולה להנשא לאחר אם תרצה. ולפמש"כ לעיל בסמוך א"ש. אבל מ"מ נ"מ לה אם תזנה:

תד"ה אבל. ובהא פליגי ת"ק ורשב"ג. כצ"ל:

בסה"ד תיבת נמי נראה למחוק:

דף סא.

גמרא גבי מכר כו' ואמר מר עוקבא ב"ח כו'. בב"ב הגי' דר"פ אמרה והוא בעצמו אמר ג"כ הטעם:

תד"ה ה"ג (בסופו). וחד אמר קדוש ויוצא. לפנינו איתא שם קדושה ונותן חמשים:

במשנה רחבג"א כו' שאפי' באכ"נ לא ינחלו. עפרש"י ותוס' ובסוגית הגמרא ובתוס'. ולכאורה קשה דהכא משמע דאי לא כפלי' ה"א דיוקנסו ולא יטלו כלל ואף שילכו ויסייעו בכיבוש אכ"נ כשאר שבטים ובגלעד כבר סייעו כאחד מהם. ולקמן בגמרא אמרינן אליביה סד"א כו' לא תיטיב לא אגרא ולא דינא וכן גבי אם בחוקותי כו' וגבי אם תאבו ושמעתם. וי"ל דהכא ודהתם ר"ל דלא הוה ידעינן המכוון איך הוא אם ר"ל לא אגרא ולא דינא. או אפי' דינא:

רש"י בסה"ע. וע"כ כו' שאם לא יעברו לא יפסידו בא ללמדינו. כצ"ל:

דף סא:

גמרא בשלמא לר"מ היינו דכתיב כו' ואם לא תיטיב כו' אלא לר"ח ל"ל. וכן לקמן בואם בחוקותי תמאסו ובואם תמאנו. וק"ל הא אמרינן בברכות (ז) כל דבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' על תנאי לא חזר בו ע"ש. וא"כ הוצרך לכפלו. ובהכפלו פשוט דאפי' אצלו יתברך מהני התנאי. וי"ל לפי שהפורענות על חטא איננה רעה באמת שע"י מתמרק החטא ויזכה לחיי עד:

רש"י ד"ה ל"ל בארץ כנען. הרי משמע כו' עד תנאי כפול. עי' רש"א שמחק כ"ז ושכן גם בפרש"י ישן אינם. ול"נ דזהו הגה"ה מחכם אחד להקשות אפרש"י דמ"מ אף לר"מ באכ"נ מיותר דשפיר הוה תנאי כפול גם בלתו הואיל שיכתב ואם ל"י ונאחזו בתוככם. לזה מפרש אלא (באמת) קרא יתירא הוא ולמדרש ביה דבעלמא בעינן תנאי כפול:

דף סב.

גמרא סד"א כו' ואם שכב כו' אלא איסורא בעלמא. נראה להגיה יסורים בעלמא:

שם סד"א מצות הזאה בג' ובז' והיכא דעבד בחד מינייהו עבד. עפרש"י ולפירושו היכא דהוה בלשון ציווי אף לרחב"ג צריך לכפלו. והוא היפך מדברי התוס' דלדידהו היכא דכתיב בלשון ציווי אף לר"מ א"צ לכפלו. ולע"ד נל"פ סד"א מצות הזאה בג' וז' היינו דהתורה קבעה זמני הזאה בג' וז' לאפוקי שאר ימים דאינן מוכשרים להזאה רק ב' ימים אלו אבל באיזה מהם שיזה סגי. וז"ל הספרי או לא בא אלא אם הזה בשלישי יטהר ביום השביעי כו' ת"ל אם לא יתחטא כו' ע"ש:

רש"י ד"ה הנקי כתיב. למישדיה אקרא דבתרי' כו'. ובסוטה פי' דדרשינן טומאה תחת אישך חנקי. ולא יקשה קושיית התוס' דהכא:

רש"י ד"ה למעוטי ששי. ול"ג בד' ובח' דהא ודאי ש"ד כו' כדאמר כו' ואע"ג דאיכא לספוקי כו'. ראייתו תמוה דאדרבה משם מוכח לכאורה להפך דא"ת דאם השהה ש"ד ל"ל להזות בא' ובב' יזה בג' וממ"נ אם הוא ג' טוב ואם יותר הרי השהה הזאתו וש"ד. אלא ע"כ אם השהה לאו שפיר עביד לכן צריך להזות בא' ובב' דלמא שלישי נינהו. ולשמא נטמא זה ימים רבים א"א לתקוני. אולם מדר' יוסי דשם דס"ל דאין מזין אלא בג' וז' ול"ח על ימי א' וב' דלמא שלישי נינהו אע"ג דאפשר לתקוני ע"כ מוכח דאם השהה אין בכך כלום. וטעמא דר"מ אינו אלא משום דס"ל הזאה בזמנה מצוה ע"ש:

בסה"ד ואי גרסי' הכי לענין מצות הזאה בזמנה הוא. גם זה תמוה דשם מבואר משום דמקשינן הזאה לטבילה וע"ש בתד"ה מקשינן. ודברי הכ"מ בפי"א מהלכות פרה הל"ב תמוהים בזה ביותר ע"ש:

תד"ה בשלמא. וקשה כו' והכא הוה לאו קודם להן דהא אם לא שכב כתיב ברישא. לכאורה יל"פ דההן אין הכוונה על התנאי אלא על המעשה כגון אם אמר הרי לך מתנה ע"מ שלא תעשה דבר פלוני אף דהתנאי הוא בלאו מ"מ זה מיקרי ההן הואיל דבזה מתקיימת מעשה המתנה. וה"נ הנקי מיקרי הן אף דהתנאי הוא בלאו. אולם בסוטה שם קאמר עלה דאם לא שטית הנקי והא ל"ל לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן. הרי דקרי לה לאו. אך מ"מ לענין הן קודם ללאו אין הכרע משם:

תד"ה הנקי. פי' בקונטרס כו' אם לא שכב הנקי חנקי ואת כי שטית. כצ"ל ותיבות ואם שכב למחוק:

רש"י ד"ה ונתלשו. שתהא תרומה למפרע. נראה דאין ר"ל שתהא שם תרומה חל מאז כשהי' מחובר עי' פסחים (לג) ובפירושו ד"ה שהיתה לו שעת הכושר. אלא דר"ל ע"י דבורו דלמפרע יהי' חל עתה כשנתלשו שם תרומה. ועי' לקמן (סג) בתד"ה כגון ובמש"כ שם:

דף סב:

גמרא מי יימר דמזדקקו ליה הני תלתא. בתיבת הני נראה דכוון לומר הני דראויים לזה דהרי אף דלא נצרך מומחים כמש"כ התוס' מ"מ חכמים בעינן שידעו להודיעו מקצת מצות ולכן לקמן גבי גט לא משני מי יימר דמזדקקו ליה עדים משום דלעדים רובן כשרים. וחילוק זה מוכח ג"כ בשבת (מו ב) דעל מי יימר דמזדקק ליה חכם השיב אי לא כו' סגיא ליה בג' הדיוטות:

שם התם מעיקרא בהמה כו'. נראה משום דכתיב בהו עם החמור עם הדומה לחמור. ולכן לא משני כן על גר לעיל:

שם מאי משמע דהאי אגם כו' אר"א דא"ק הלכוף כו'. כהאי אמר בשבת (נד ב):

תד"ה גר (בסופו). ולדורותיכם משמע לדורות עולם. כן מפורש בגמרא כריתות (ט):

דף סג.

רש"י ד"ה בלוקח עבד. דאי בשחררו כו' לא ק"ל קרא עבד. ואע"ג דמסקינן בגיטין (מב) דר"ל עבדי שהיה כבר. היינו דוקא בשעת שחרורו אבל אח"כ לא א"נ דוקא בלשון בנ"א אמר שם והכא דייק רש"י לומר לא ק"ל קרא. אמנם יל"פ דאי בשחררו פשיטא:

רש"י ד"ה שמא. יותר מן הראוי לו יותר ממה כו'. כצ"ל בלא ו':

בא"ד אע"ג דלא באה לעולם כו'. מה שהקשה בהגהת הב"ח דלפרש"י בכתובות משמע דאי הוה ס"ל לשמואל כר"ע לא הוה קשה מהא דפסק שם כריו"ח הסנדלר דאין אדם מקדיש דשלב"ל תמוה דהרי רש"י פי' שם והשתא נמי הוה מצי לאקשויי סוף סוף לא בא לעולם ע"ש:

תד"ה כגון דכתב ליה. כצ"ל:

בא"ד ואם ל"א מעכשיו אם נתקרע כו'. כצ"ל ותיבות ה"א למחוק. או דצ"ל הא בלא הקווין המורין שהוא ר"ת:

בא"ד להכי נקט כו' אפי' נקרע השטר והיינו כשא"ל מעכשיו. לכאורה תמוה דאיך יחול הקנין או השחרור מעתה שאינו עדיין ברשותו. ואולי הואיל דס"ל אדם מקנה דבר שלבל"ע וע"כ מטעמא דחזינן מה שבכח כאילו הוא בפועל דומה להא דס"ל לר"ש בב"ק (עו ב) כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכל העומד לפדות כפדוי דמי ובכתובות (ר"ד נא) כל העומד לגזוז כגזוז דמי ועיין שם בתוס'. ולכן יכול לחול הקנין גם מעתה:

בא"ד וצריך לעשות קנין אחר השחרור. נראה דצריך להיות קנין ושחרור אחר:

בא"ד מ"מ כשפודהו או קונהו כו'. כצ"ל וכ"ה ברש"ל. ופי' כשפודהו היינו כשנשבה ופודהו מיד השבאים ופי' הרש"ל בזה הוא דחוק:

בסה"ד דשמא ע"מ מהני אפי' לריו"ח כו'. תמוה דמעכשיו וע"מ ודאי מהני דע"מ לא גרע מאם ותנן בגיטין (עב) מעכשיו אם מתי ה"ז גט וע"ש (עד) בסוגיא דפלוגתת ר"ה ור"י:

תד"ה ה"ג. ול"ג שאיני עושה. נראה דכוונו בזה למש"כ הר"ן בנדרים (יד ב) במשנת קונם שאני ישן ע"ש. ומש"כ תו כיון דמשועבד כו' הוא לנתינת טעם על המשנה ודלא כרש"א:

במשנה דבר עליה לשלטון כו' מקודשת. וכ' התוי"ט מסיים הרמב"ם והניחה השלטון ולא תבעה והיינו כהתוספתא כו' דתני אם דבר כו' כדרך המדברים כו'. ותימה דאדרבה

מהתוספתא משמע דאם רק דבר כדרך המדברים אע"פ שלא נעתר לדבריו ולא מלא בקשתו מקודשת. ועיינתי ברמב"ם שם וראיתי שלא כתב כן אלא במקדש בשכר שידבר כו' דאינה מקודשת. ושם שפיר נקט כן לרבותא:

גמרא וכ"ת ה"נ בדיהיב לה ש"פ והא בשכר קאמר. והא דל"פ א"כ רישא נמי. די"ל דס"ל דהמקדש במלוה ופרוטה דעתי' אמלוה וסיפא מיירי בע"מ. או דניחא ליה למיפרך מגופה:

דף סג:

גמרא כנסה ובא אחר ואמר אני קדשתיה לא כ"ה כו'. עי' בתור"ע מה שהקשה על הרשב"א שמביא הר"ן דתיפוק ליה דהוה ע"א בהכחשה. ול"נ דאתי לאפוקי מדעת הרמב"ם הובאה בשו"ע סי' י"ז סל"ז בעד אומר מת וע"א אומר לא מת ובאו בב"א דאם נשאת לאותו עד שאמר מת ל"ת. אך שם התנה שהיא אומרת ברי לי שמת והכא היא א"י למי קדשה אביה ועי"ל דכוונת הרשב"א דאם אותו שאמר אני קדשתיה כנסה בעצמו בלא התרת ב"ד אפי' קודם שבא השני תצא ולאפוקי מדעת הר"ן בתשו' הובאה שם סל"ט:

רש"י בסה"ע ד"ה אבל חוששין שמא שומא כו'. לישנא דחוששין שמא אינו מדוייק לכאורה. אך מצינו לישנא דחוששין לקולא. עי' ברא"ש פ"ד דגיטין סי' ל"א:

ת"י ד"ה ולא לעונשין. תימה כו' לא פליג אמתניתין כו'. ישוב המהרש"א בזה תמוה דהא הא דר"ח בבני זה בן ט' כו' נמי לאו בנשואין הוא:

תד"ה בני (בדף הסמוך). אבל אין אנו יודעים אם הי' לו שנים באותו הזמן. ר"ל דעכשיו בדקוהו דאית ליה שערות ולכן יש לנו לומר דאותן שערות ה"ל ג"כ בהיותו בן י"ג וכדאמר רב לקמן (עט) הרי היא בוגרת לפנינו. והכא איכא נמי חזקה דרבא בנדה (מו) רק לא ידענו אם היה באותו זמן בן י"ג רק עפ"י אביו. ומש"כ או סמנים היינו כגון אם האב ג"כ א"י שניו שהי' באותו זמן אך אומר שהביא אז סמנים והמה לבדם מועילים לשיטה זו:

דף סד.

רש"י במשנה ד"ה יש לי אחים. כצ"ל:

רש"י ד"ה דלא מוחזק לן. ואי אתי אח כו' לאו כל כמיני' כו'. עי' רש"א. ול"נ דלישנא דלאו כל כמיני' אין מובנו כאן דלא נאמינו אלא דאין בו כח בזה לאוסרה אפי' אם הוא אומר אמת ואפי' אם באו עדים (ורש"י ל"ד נקט ואמר כו') דכה"ג לעיל (נ) דכיון דאתניי'

לאו כל כמינה כו' דע"כ ר"ל על כוונה זו דפרישית דאל"כ הל"ל דשוית אנפשה חתיכה דאיסורא. גם מש"כ דדברי הרא"ש אינן עולין לתירוץ הב' דהתוס' לקמן. י"ל דל"ד דהכא כיון דכבר המנוהו שוב אין לאסרה:

דף סד:

תד"ה רבי. אע"ג דאסור לגרש בג"י כו'. כצ"ל ותיבת הדר שייכא לקמן בראש שורה ג':
במשנה או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות. כצ"ל:
שם שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות. כצ"ל:
שם רי"א כו' חוץ מן הקטנה שבקטנות. כצ"ל:
רש"י ד"ה משתי נשים. שנשא שניה לאחר מיתת הראשונה. דבהאי גוונא כל כת הראשונה גדולה אפי' מגדולה של שניה. משא"כ בנשא שניה בחיי ראשונה לא פסיקא מלתא:
בתוי"ט ד"ה ואמר. ולשון הרמב"ם כו' ובשעת הקדושין כו' וא"נ שנתכוון כו'. הרמב"ם ודאי לא נתכוון למידק אבל אם פירש כו' כיון שפסק כר"י דאין אסורה אלא גדולה שבגדולות ואין כאן ספק. ופשוט דגם הר"ן לא נתכוון רק כיון דפסקינן כאביי בקדושין שא"מ לביאה דהוו קדושין לכן פי' דאפי' בכה"ג ר"מ ס"ל דכולן אסורות ול"ת דוקא כשהוכרו ולבסוף נתערבו כדמוקמינן לעיל אליבא דרבא:
גמרא לא שביק אינש מצוה דרמיא עלוהי כו'. נראה דלפ"ז כש"כ קטנות דאינן בכלל דהא בהו איסורא נמי איכא (לעיל רפ"ב) ודנקיט לעיל קטנה לאו דוקא אלא הכוונה על נערה וכלפי אחותה הבוגרת ק"ל קטנה וכה"ג מצינו טובא. ולפ"ז ל"ד הרע"ב במש"כ אבל הקטנות והנערות כולן צריכות גט. הוסיף נערות על לשון הגמרא וגרע. אמנם לפ"ז יש לדקדק טובא בדינא דב' כתי בנות אם נאמר דגם שם אין הבוגרות והקטנות בכלל הספק עי' בתוי"ט בהעתקת לשון הב"י לא משכחת לה ב' בנות מאשה אחת שתיהן נערות דהרי משך ימי נערות אינן אלא ו' חדשים ואינן כדי עיבור. אם לא בתאומים או דהגדולה איחרה בהבאת סימניה. או דגם לנערה לא הודיע מהקדושין שתתרצה וא"כ ממ"נ עביד איסורא וא"ש גם דברי הרע"ב:

דף סה.

רש"י במשנה ד"ה ומותר. דאי בעיא גט כו' ונאסר בקרובותיה. לשון הר"ן ונאסרת בקרוביו והוא יותר נכון:
רש"י ד"ה מדרבנן. ותאסר בקרוביו. כצ"ל:

רש"י ד"ה שמעתתא. הראשון. הס"ד ומה"ד **ואם נתן**:
רש"י ד"ה מהו. הא דאמרת אין חוששין כו'. כצ"ל:
רש"י ד"ה אלא לאו בע"א. אלמא זה שמודה לו נאסר. כצ"ל:
רש"י ד"ה קדשתיה בפני פלוני ופלוני. דה"ל קידושין גמורין לכל דבריו. עי' לשון הר"ן ורש"י שם. והגי' שלפנינו ברש"י יש לכוונה דהא מלשון חוששין לקידושין דלקמן בדר"פ משמע דאינו אלא חששא ואם בא אחר וקדשה צריכה ממנו ג"כ גט. להכי קאמר בזה דהוו קידושין גמורין לכ"ד. (ר"ל לפי מה שהוא אומר. אבל מ"מ תצטרך גט משני שהרי היא מכחישתו):
תד"ה ואם. דאי כתב לה א"כ מאי מבקשין. לכאורה קשה דהא לעיל (נ ב) אמרינן וכי מפני שמחזיק שטר כתובה בשוק נחזיק בה כא"א. ומסיק שם דאיכא אתרי דכתבי והדר מקדשי. שוב ראיתי להר"ן שדחה ראיה זו מפני זה. ונ"ל דע"כ ל"א שם אלא דכתבי קודם קידושין. אבל מ"מ אינו מוסרה לידה בשום אתר אלא לאחר קידושין וכתב ולא מסר לא מהני מידי אח"ז מצאתי כן להרא"ש בפ' נערה סי' ד'. וע"ש ותעמוד ג"כ על כוונת שהרי כו' שבתוס' כאן:

דף סה:

גמרא ה"ד אי דאית ליה סהדי להאי כו' מי מצי אמרה כו'. עי' רש"א בשם ת"י. וישובם אינו נכון כמש"כ הרש"א וגם תירוצו לא מחוור ע"ש. ולעד"נ דמקשה דאי מיירי דהוו סהדי גם לדידה ה"ל להברייתא לפרושי בהדיא דלשון ואשה אומרת אדרבה משמע דאומרת בעצמה בלא עדים. דבשלמא אינהו דאמרי כ"א זו אשתי וכיון דקידושין אינו אלא בעדים מסתמא הביאום משא"כ טענתא דידה לא איצטרכא לעדים כלל:
שם דאי בעי למיהדר ל"מ הדרי בהו כו'. פרש"י אינו מכוון בלשון הגמרא. ולע"ד נל"פ דזה הוה פסיקא להו דקיום הדבר שלא יוכל כ"א לחזור בו אינו אלא בעדים דוקא רק דמספקא להו אי מהני מיהא בלא עדים כ"ז דלא הדרי א"ד דלא הוה כלום ונמצא כ"א מחזיק בחלק חבירו כפרש"י ופשיט להו דלא כחד צד אלא דאף מיהדר לא מצי הדרי בהו:
שם ותנא תונא עד אחד אומר נטמאו כו'. עי' רש"א אבל לא מצאנו לשון ותנא תונא אלא על השנוי במשנה דפי' תונא תנא דידן כדפרש"י בב"מ (ג) ועמש"כ שם. ולכן יותר נכון לגרוס הכא כדאיתא בטהרות:

רש"י ד"ה מי מצי אמרה. דתיהוי כו' שלה ושלהן בספק. ודוחק שזה לא נזכר בהברייתא. ולעד"נ דמקשה מהא דגובה כתובתה מן החבילה דכיון דאיכא סהדי דשלהם היא א"כ אמירתה דשלה היא לאו כלום. ואי דממ"נ אית לה כתובה מחד מנהון. הלא היא אומרת שאינה אשתו של כ"א מהם:

רש"י ד"ה הכא קא חייבה לאחריני. וקרוביו נאסרין בה. וכ"ע הר"ן וא"צ אלא משום דאסר לה אכ"ע. ונ"ל דשיגרא דלישנא מן שקרובותיה כו' נקיט. וכן במתניתין גבי היא אומרת קידשתני דתני דהיא אסורה בקרוביו (וכן בסיפא וגדולה אסורה בקרוביו) ע"כ צ"ל דשיגרא דרישא הוא אסור בקרובותיה נקיט דבה ה"ל למיתנא דאסורה לכ"ע משום א"א דהא ע"כ איירי בדלא נתן לה גט דאם נתן לה גט יהיה הוא ג"כ נאסר בקרובותיה:

תד"ה לא (בסופו). וכ"מ בפ"ק דסנהדרין כו' עמש"כ ע"ז בח"ה שם:

תד"ה א"ל. אבל שנים נאמנים כו'. ר"ל באומר א"י ואפי' לרבנן דר"מ וכן מבואר בדבריהם בכריתות שם בד"ה אלא. וראייתם מר"מ נכונה דודאי גם הוא ל"פ על דרשת או הודע ולא שיודיעוהו אחרים וחזינן ליה דבב' עדים אפילו מכחישם מחייב אלמא דב' עדים לא מיקרי הודיעוהו אחרים וגם רבנן ל"פ עליו אלא מטעם דאם ירצה לומר מזיד הייתי וז"א אלא באומר ודאי לא אכלתי. אך לפ"ז אינו מדוייק מש"כ בדבור שאח"ז ובהא איכא רבותא לר"מ כו' דהל"ל דמשום פלוגתא דרבנן נקיט דל"פ אלא בלא אכלתי דוקא:

תד"ה נטמאו. ועתה כו' יש ג' דינים בדבר שהוא בידו כו'. כצ"ל:

בא"ד כגון שאמר (כצ"ל) לו כו' בפניך דומיא דאכלת חלב. ר"ל דודאי מיירי דא"ל דה"ל לידע דאל"כ ה"ל הודיעוהו אחרים דפטור מקרבן כמש"כ לעיל:

בא"ד (בדף הסמוך) וכשאדם עושה חבירו שליח כו' נאמן דהיה בידו. כצ"ל עי' בדבריהם בגיטין שם. ונראה דכאן מפרשי כל שבידו נאמן היינו דכיון שבידו הוא ה"ל כשלו כמש"כ הרא"ש שם בדין י"ח (ואגב ראיתי לו בדין הי"ב שכ' דבר שאין עתה בידו או לא היה בידו מעולם כו' אינו נאמן כו'. ותמוה דהלא לקמן בדין הי"ד פסק כרבא דכיון דהיה בידו נאמן אע"פ שאין עתה בידו ואפי' במכחישו) ומש"כ ומהימן עליה כבי תרי כו'. נראה דזה טעם אחר:

דף סו.

גמרא ושנעבדה בו עבירה כו' ע"פ עד אחד כו' נאמן. מלת נאמן ליתא שם רק אביי הוסיפה כאומר דמוכח שם דנאמן. ועמש"כ בשבת (קנג ב):

שם אבל נטמאו טהרותיך כו' חזי ליה בימי טומאתו. גם מכאן ראיה להמ"א שהבאתי שם (יג) ע"ש:

שם דההוא סמיא דהוה מסדר כו'. ביצה (טז ב):

רש"י ד"ה מה תהא עליה. ומונחת ובתוכה כתובות המצות כו'. כ"ה הגי' בע"י:

רש"י ד"ה ותוצץ. כניצוץ המבעיר גחלת. הוא לשון הגמרא בסנהדרין (ק ב):

רש"י ד"ה שמעון בן שטח. אחי אשתו כו'. כ"ה בברכות (מח):

תד"ה אמר אביי. וי"ל כו' המעות מתנה. תימה דהלא שניהן צווחין דכוונו לקידושין. ואולי ר"ל דהתורה הפקיע כחו מהמעות ונתנתם לה ודוחק:

תד"ה רבא. אלא משום דאיכא רגלים לדבר. קשה דהא טעמא דע"י קינוי וסתירה נאמן ע"א בטומאה הוא משום רגלים לדבר כדאיתא בסוטה (ר"ד ג) וא"כ הכא נמי נאמינהו. וי"ל דהתם איכא רגלים בלתי אמירת העד שהרי קינא לה ונסתרה אבל הכא הרגלים הוא ע"י העדאת העד. אך מ"מ קשה גבי חלב אמאי מייתי קרבן בשתק כיון דלאו הודאה היא נקרי כאן ולא שיודיעוהו אחרים. וי"ל דמאו הודע אליו לא ממעטינן אלא העדאת ע"א בלא רגלים לדבר אבל בדאיכא רגלים עדיף טפי ולא נמעט. אבל מ"מ לא הגיע למעלת ב' עדים ובדבר שבערוה בעינן ב' עדים דוקא דהרי ילפינן דבר דבר:

תד"ה מאי. וי"ל דל"א אוקי תרי כו' אלא בתרומה דרבנן כו' אבל ביוחסין כו' החמירו כו'. ר"ל אבל בספיקא בעלמא מהני חזקה אפי' ליוחסין ואפי' לבתה לדברי המכשיר כדמוכח בסוגיא דכתובות ולקמן (עד) ובספיקא דתרי ותרי החמירו אפי' בה דאיכא חזקה. והמהרש"א ל"ד בכאן במחכ"ת:

דף סו:

תד"ה ולזרעו. שהרי בבנות לא שייך ברית כהונה. וקשה הרי תרומה והמורם מקק"ל נאכלים לבנות כהנים. וי"ל משום דכהונה לשון שירות שאיננה כלל בנשים:

במשנה הולד הולך אחרי הפגום ואיזה זו זו אלמנה לכ"ג כו'. לכאורה קשה הלא גרושה וחלוצה מותרות בתרומה ואלמנה מותרת אף להנשא לכה"ד. והולד הוא חלל ואסור בתרומה ואם היא בת פסולה לכה"ד וא"כ הוא פגום יותר מהן. וי"ל הרי גם הן נעשית חללות עכשיו כדלקמן (עז):

תד"ה כל. ועוד דמצינו כו' כי האי סתמא כדקאמר התם פשיטא כו'. כצ"ל:

בא"ד ועוד תני איזהו ממזר כו'. בעלי הגהות לא הראוני מקומה. ואם כוונו למאי דא"ר אלעזר (בן שמוע) ביבמות שם ולקמן (עה ב) ע"ש. מאי ראיה היא לפסק הלכה. גם מבלעדו מצינו הרבה תנאים דס"ל כן. ונ"ל להגיה דצ"ל ותני והכל ראיה חדא והוא

מדקאמר סתמא דהש"ס פשיטא כו' מוכח דכן הלכה רווחת. רק דל"ת דל"פ פשיטא אלא משום דהתם מיירי בח"ל דלאו דשאר (ע"ש בתוס') לזה קאמרי ותני כו' וענוש כרת. וא"כ אתי לאפוקי אפי' ח"ל דשאר ואפ"ה קאמר על זה פשיטא:

דף סז.

רש"י ד"ה בנה שלישי (בסופו). הוא מצרי והיא מצרית. כצ"ל בל"ו וכאשר העתיקו התוס':

רש"י ד"ה ואיזו זו למעוטי. ודרבין דאמר נתגיירו כו'. כצ"ל:

תד"ה ונתניי' (בסופו). לא הוי מצי לאתויי מממזרת כו'. כצ"ל לפי גי' המהרש"א ובו יש ג"כ ט"ס:

דף סז:

גמרא ואימא לאחר ולא לבן. לכאורה לפי' התוס' קשה למעוטי בן ל"ל כיון דכבר יליף ר' יהושע דהוי ממזר מכל חייבי מיתות ב"ד והא בהא תלי. ועוד מאי איריא בן אפי' כל חייבי מיתות ב"ד נמי. ונראה דחדא קושיא מתורצת בחברתה והוא דאשמעינן קרא דדוקא בן ולא שארי חייבי מיתות ב"ד ולאפוקי מסברא החיצונה דהא בהא תלי. ומאי דמשמע ליה יותר למעוטי בן הוא משום דכן דרשינן בערכין (כה ב) במקדיש שדה אחוזה דכתיב ביה ואם מכר אה"ש לאיש אחר ולא לבן הא שאר קרובים הוו בכלל אחר:

שם ואימא אידי ואידי לבן הא לכתחלה והא דיעבד. ועפרש"י. ונ"ל דסוגיא זו אזלא אליבא דאביי בתמורה (דף ב) דס"ל דכל מילתא דא"ר ל"ת אם עבד מהני. דלרבא פרכינן שם מאלמנה לכ"ג דכתיב בה לא יקח ואפ"ה תפסי בה קדושין. אלמא דלדידיה מלא יקח משמע אפי' דיעבד. ועמש"כ לעיל (נד ב) אח"ז מצאתי להרשב"א שעמד בזה וע"ש:

שם ואימא אידי ואידי באחות אשה הא כו' והא דיעבד. ואין להקשות א"כ לא יקח גבי בן ל"ל דאיצטריך דל"ת דאחר אתי לבן. אבל למאי דמסקינן מהיקשא דר' יונה ודאי קשה דאפי' תימא דאחר למעוטי בן תיפוק מהיקשא לכל העריות. וכמו שהקשו התוס' ביבמות (מט) בד"ה לכתוב לפרש"י לענין ממזר לר' יהושע ע"ש:

רש"י ד"ה מנה"מ. ומהכא ילפינן כו' דכל שאין לה עליו קדושין כו'. לכאורה הכי הל"ל דבכל חייבי כריתות הולד ממזר:

רש"י ד"ה ודלמא הא לכתחלה (בסופו). שקרוב מן הכל. ולא סגי ליה בטעמא שכ' לקמן דכיון דאשכחן ביה דאזהר עליה לכתחלה כו' הוא משום דא"כ מאי אולמיה מאחות אשה דכתיב בה ג"כ לא תקח:

רש"י ד"ה ה"ג מה לאחות אשה. כשאין לו בנים לאחיו כו'. כצ"ל:
תד"ה מנה"מ. דהא ביבמות מ"ל מולא יגלה כו'. וכ"כ רש"י כאן. והרע"ב שכ' מל"י איש את אשת אביו ל"ד ע"ש ביבמות ועי' לקמן (סח) מש"כ הרש"א בפרש"י. אולם לקמן (סח ע"ב) פרש"י בד"ה ומשני דממזר מאשת אב יליף כו' וכ"ה שם ביבמות בגמרא:
בא"ד דהא בכמה מקומות אמרינן ר"ע הוא דאמר כו'. כצ"ל. ומהן לעיל (סד) וע"ש בציון הגרי"פ. מש"כ המהרש"א דלר"ע נמי איצטריך קרא לענין ח"ל דל"ת קדושין מיבמה כדלקמן בשמעתין. אמת שכן כ' רש"י בסוף הסוגיא בד"ה בע"כ שבקיה לקרא. אבל בגמרא לא ראיתי הכרע לזה כלל. ועוד קשה לדבריו (ולפרש"י) מנ"ל להש"ס דלר' ישבב אליבא דר"ע דהוי ממזר מח"ע לא תפסי קידושין ג"כ: ומש"כ עוד דקושיית א"ה אפי' נדה כו' הוא לשמעון התימני ג"כ אין הכרע די"ל דלכ"ע פריך דלא ליתפסו בה קדושין ומייתי מדאביי דאמר לכ"ע אין הולד ממזר וע"כ הוא מטעמא דפסיקא ליה דתפסי בה קדושין:
בא"ד ואור"י כו' דכלל זה אמת אליבא דכ"ע כו'. כן ה"נ לכאורה דצ"ל. אבל לקמן (עה ב) בתד"ה ורי"ש מוכח כגי' דלפנינו ועמש"כ שם:

דף סח.

גמרא אלא שנואה בנשואיה וקאמר כי תהיינה כו'. לכאורה משמע דאין הפרשה אמורה אלא באותן דתפסי בהו קידושי לכל חד כדא"ל אבל בחייבי כריתות דל"ת בהו קידושי אין לנו שלא יוכל לבכר כו'. אולם בספרי מרבה אפי' ח"כ וכ"פ הרמב"ם והשו"ע:
שם בפיסקא וכל מי שאין לה עליו כו'. כצ"ל:
רש"י ד"ה ורבנן אדמוקי כו'. כיון דמצינו למילף מיבמה במ"מ כו'. כצ"ל:
תד"ה הכל. נדה משום דכתיב ותהי נדתה עליו. כצ"ל:
בא"ד משמע מתוך לשון הקונטרס כו' אבל מחזיר סוטתו כו' הולד ממזר וקשה כו'. ולי עוד קשה דא"כ מאי פריך הגמרא מנדה נימא נמי דאביי לא מיירי אלא בבא על אשתו נדה אבל אם קידש אשה נדה ל"ת בה קדושין והולד ממנה ממזר דומיא דסוטה אלא ודאי כוונת רש"י כדמסקי בסוף בשם הר"ש מדריוש. ומה שהקשו התוס' ביבמות דא"כ גבי נדה נמי נימא סברא זו ול"ל קרא. נלע"ד דשאני נדה דאיכא היקשא דר"י והל"ל דאתי היקשא ומפקא מסברא זו:
בא"ד מיהו קשה דהא עיקר קרא במחזיר גרושתו כו'. נ"ל דאף דאמרי' ביבמות (יא ב) כיון דאיתעקר איעקר ע"ש. היינו דוקא תיבות אחרי אשר הוטמאה דלא מצי קאי על מחזיר גרושתו לרבנן דריב"כ. משא"כ להיות לו לאשה שפיר מצי קאי עליה כפשטיה.

ונ"ל לחזק קושייתם מהא דאמרי' לקמן (עח) ומודה אביי במח"ג כו' לקחתה להיות לו לאשה א"ר כו' ע"ש:

בא"ד דכיון דכ"ז כו' כדפי' אין לומר כו'. כצ"ל בלא ו':

תד"ה לחומרא. ולא הייתי לומד שאר ח"כ כו'. כצ"ל:

בא"ד וי"ל כו' פגום מיהא הוי כו'. נ"ל להוסיף תבלין דחומרא דלאוסרה לעלמא מתחלפת לקולא בבא אחר וקדשה ואח"כ מת הראשון. עי' בריש מכילתין בתד"ה ב"ש:

דף סח:

רש"י ד"ה כי יסיר כו'. משמע דבן הנולד כו' מבתך קאמר שיסירנו כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה לימא קסבר רבינא. כשאר נולדים ממי שאין כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה האי בז' אומות כתיב. ל"ת בם וכי יסיר כו'. כצ"ל:

תד"ה ולדה. משמע דה"פ נימא כו' הולד כשר והיכי כו'. מפרש"י לקמן בד"ה לימא קסבר רבינא. נל"פ דמקשה דנימא דהולד ממזר כשאר הנולדים ממי שאין עליו קדושין או פגום מיהא:

בא"ד הא ליתא אלא לר"ט אבל לרבנן לא. ל"מ דפליג עליה דר"ט אלא ר"א לקמן ואדרבה הגמרא שם קרי ליה לר"ט בשם רבנן ב"פ. ור"י א"ש פסק שם כר"ט וכן ר' שמלאי סבר למיעבד כוותיה. ואולי משום דאיתא שם אמרו לו ר"ט טהרת אה"ז כו' משמע להו דפליגי עליה. אבל אין זה הכרע דאדרבה י"ל דישרו דבריו בעיניהם ושאלו לו אולי יש לו עצה גם על הנקבות. ואפשר דמפני זה קרי הש"ס לדעתו דעת רבנן:

תד"ה בנך. וקשה רבינא היינו דברי ריו"ח כו'. ול"נ לפי דלמסקנא דיליף מן כי תהיינה וילדו לו תו לא צרכינן לדברי ריו"ח ולזה אמר רבינא דמ"מ שמעינן מיניה דבן בתך כו'. והוא ע"ד שפירשתי בפסחים (יט) הא דאר"ע זכינו כו' ע"ש:

בא"ד ורבינא בא לדקדק כו' מדלא כתיב כי יסיר את בתך כו'. כצ"ל:

דף סט.

רש"י ד"ה מאי ניהו. מה שהקשה הרש"א דהרי האדון כשישחררו עובר בעשה. נ"ל דמוכח מדברי הר"ן בפ' השולח (דף קסד) דבניתן לי כסף דמי העבד אין בו איסור והאושפזיכן היה נותן לו דמיו:

במשנה נתיני. וכ' התוי"ט לא אמר בגמרא מנלן כו'. ול"נ דהגמרא סמיך על הא דמייתי על כהני כו' קרא דוישבו הכהנים כו' והנתינים כו':

רש"י בד"ה לויי. וגיורת כו' בחזקת זונה. לכאורה קשה דהא לקמן בגמרא (עח) מפיק לה מקרא דיחזקאל דבעינן מזרע ישראל. ועי' יבמות (סא) תד"ה אין זונה שדברו בזה:
רש"י ד"ה מלתא. עפ"י דרכו כו' ומדבר דבריו ליוחסין כו'. כצ"ל:

דף סט:

גמרא דכתיב כו' אשר העלה ואשר הביא כו'. ק"ק כיון דכתיב ג"כ ואשר הביא משמע אדרבה דיש ג"כ ארצות גבוהות מא"י דאין נופל עליהן לשון העלה:
שם עד עמוד הכהן לאורים כו'. בעזרא כתיב כהן (בלא ה) רק בנחמיה ז' איתא הכהן:
רש"י ד"ה מסייע ליה לר"א. דנקט תנא דידן לישנא לאשמועינן כו'. כצ"ל. ומלת יתירא נראה יתירא:
בא"ד יושבים מייחסי כהונה כו'. כצ"ל:
רש"י ד"ה כל הארצות. וארץ ישראל עיסה לבבל. כצ"ל:
רש"י ד"ה ואבינה. ומן הכשרים לא מצא כו'. כצ"ל:

דף ע.

גמרא אלא למ"ד הולד כשר מא"ל. כשר ל"ד ולא בא אלא לאפוקי מממזר אבל פגום מיהא הוה כדלעיל (סח ב) ועי' ביבמות (מה):
שם ממאי דהכא ה"ל וסליקו. קשה לפ"ז מדוע לא חשיב במתניתין עבדי (וגם בלא זה קשה למה לא העלן אתו). ואולי לא חש עזרא להעלותו דניכרים וידועים הם לעבדים ואין חשש שיתערבו בהן. ומה"ט לא העלה גירי אומות שאסורין לבא בקהל דניכרים ונבדלים היו מהן:
שם כרוב אדון ואמר. בעזרא (ב) כתיב אמר בל"ו ובנחמיה (ז) הוא בו':
שם והם שמו עצמם כנמר. עפרש"י. ולמש"כ הרע"ב בפ"ה דאבות מ"כ דהנמר הוא בא מן חזיר היער ומן הלביאה והוא ממזר אתיא הכא כמין חומר במה שאמר כנמר:
רש"י ד"ה ותו (הב'). דלמא כו' ומשלם ושם נשאו כו'. כצ"ל:

דף ע:

גמרא אדהכי והכי אתא ההוא בר דיניה מנהרדעי. פי' שהיה מנהרדעי ולחנם מחקם המהרש"ל:

שם גובאי גבעונאי. עפרש"י. ונבלע הע' במלת גובאי כמו שפרש"י בבראשית (לח) דצה כמו דעצה כו'. ובגיטין (ר"ד לז) בוטי אלו העניים דכתיב העבט תעביטנו ועמש"כ בפסחים (קט) בסופו:

שם שנאמר ועמך כמריבי כהן. ר"ל דכהן הואיל שמדבר בעזות לכן מריבין אתו:

שם והמה יהיו לי לעם א"ר בר"ה זו כו' דאילו בישראל כתיב בהו והייתי כו'. קרא לקרא דהא בסיפא דקרא דבעת ההיא כו' אהיה לאלהים כו' כתיב ג"כ והמה יהיו לי לעם. ודע דק"ק דהא ביחזקאל שם לעיל מיניה (בפסוק כג) כתיב בישראל נמי והיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים וי"ל דהתם כתיב קודם וטהרתי אותם דמשמע דהשי"ת יסייע אותם להטהר וכדכתיב שם (לו) והסירותי את לב האבן וכל הענין והייתם לי לעם וכו':

רש"י ד"ה מכריז רב יהודה. כצ"ל:

רש"י ד"ה פשחור. בימי ירמיה היה. ככתוב בירמיה (כ):

דף עא.

גמרא תניא אר"ט כו' אחר אחי אמי לדוכן. במ"ר נשא ספי"א ליתא למלת אמי:

בסה"ע אר"ה ב"ת משמיה דרבא. כצ"ל (סה"ד בהקדמה אות ה):

רש"י ד"ה עיסה. כעיסה שהיא מעורבת כו'. ועי' לעיל (סט ב) בפירושו בד"ה עיסה. ונ"ל ראיה לפי' זה מדקרי לבבל שם סלת נקיה שהוא ההפך מעיסה מעורבת כו':

רש"י ד"ה שם בן ארבע. קריאתו ככתיבתו כו'. כ"ה הגי' בע"י וכ"ה הרש"א בח"א:

דף עא:

גמרא אם ראית ב' בנ"א שמתגרים כו' ואין מניחין אותם כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה כגולה. פומבדיתא כו'. וכן פי' לקמן (דף עב) משמע דהיא היתה היותר מיוחסת בבבל. וכ"מ לקמן מייחסי דפומבדיתא מבירם נסבי. וכן לעיל דרב יהודה דפומבדיתאה הוה לכן אמר מי ידענא מהיכא אנסיב. וק"ק הא דלקמן חביל ימא תכילתא דבבל. ועמש"כ בסנהדרין (לב ב):

תד"ה עד. ור"ת פי' כו'. מה שהקשה הרש"א לפירושו אמאי לא בעי לתחת דפרת עד היכא ע"ש. לק"מ דהא לפירושו הוי לעיל לצפון בבל. ולתחת הוא לדרומה אחר נפילת פרת בחדקל:

דף עב.

גמרא בסה"ע היום סרו מאחרי המקום. נראה דכוונתו להא דאישתמדו דמסיים לבסוף. ועובדא דאקפי פירא כו' היה מקודם ועל זה הוו קרו לה בירתא דסטיא. דבפ' הנושא מוכח דרבי לא מת בשבת דהרי אנח תפילין וגזרו תעניתא בההוא יומא וב"ק קרע עליו ע"ש. וראיתי בט"ז יו"ד ר"ס של"ד שמביא בשם קובץ שהוכיח מהא דאמר באגודה כו' שאמר רבי כו'. ונ"ל פשוט דט"ס הוא וצ"ל באגדה וכ"מ מלשון דאמר דהל"ל דאיתא באגודה. ומש"כ שם וקשה כו' עד סיומו הוא מדברי הקובץ. והט"ז שם בסופו לא ירד לזה במחכ"ת:

רש"י ד"ה ותלת עלעין. והיא פרס. כ"נ דצ"ל. והגהת הב"ח תמוה:

דף עב:

גמרא אנן דחשבינן ניקום קמך הכא. כצ"ל:

רש"י ד"ה ממחוזייתא. בתוך גבולי בבל כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה גר נושא ממזרת. והולד ממזר כו'. כן היתה לפניו הגי' בגמרא הכא וכ"ה ברי"ף ורא"ש ועי' לעיל (ר"ד סז) וברש"א שם. וזה צ"ל דבור חדש כמש"כ רש"ל:

רש"י ד"ה ומותרים בכהנת. לא הוזהרו כו' לאותן שהפסול א"מ עליהן. בר"ן הגי' לאותן שישראל ולוי כו'. ועי' לקמן (עג) בפרש"י בד"ה לינשא לפסולין:

דף עג.

גמרא מאי אמרת דלמא אזלא איהי כו' והתורה כו' הא ממזר ספק יבא. הרשב"א והריטב"א הקשו דהא מ"מ רובא להתירא הוא ולמאי הביא לזה הא דממזר ספק יבא. וראיתי בהר"ן שהעתיק להגמרא בזה"ל מאי אמרת דאזלא איהי כו'. ויל"פ לגי' זו דר"ל וכ"ת דמתניתין איירי בשתוקי כזה דידעינן דאזלה איהי דה"ל ספק שקול מ"מ התורה אמרה כו'. אמנם לעיל בספ"ק (דף רכג) העתיק הר"ן הגמרא כגי' שלפנינו:

בסה"ע בת אסופית לא ישא. כצ"ל וכן ברש"י:

תד"ה מאי. דאפי' ידעינן שמארוסה היא לא הוי ממזר דהא כו' הולד כשר. זה הלשון דהולד כשר לא מצינו שם רק לתירוצא בתרא לשמואל דבודקין את אמו ואם אומרת דמארוס הוא נאמנת והכא לא ידעינן לאמיה דליבדקה. אבל מ"מ יפה תמהו דמוכח שם דאינו אלא ספק ע"ש:

דף עג:

תד"ה בד"א. לפי' הקונט' שפי' קס"ד שלא קבל המעות כו'. כצ"ל:
בא"ד קשה דאמאי יש לנו להאמינו. כצ"ל:

דף עד.

רש"י ד"ה בשודא. אלא הכל לפי לבו של דיין. כצ"ל וכ"ה בר"ן:
בא"ד למי שיתנדב לב הדיין כו'. כצ"ל וכ"ה שם ובתוס':
רש"י ד"ה וחכ"א אינו נאמן. אב"ג וחלוצה הוא דפליגי. וכ"כ לקמן (עח ב) וצ"ע מב"ב (קכז ב) ע"ש ועתוי"ט מ"ח:
תד"ה כשם. ור"א מפרש כו' ויכיר שהוא ב"ג וחלוצה. והקשה התוי"ט שם דילמא ע"כ לא מהימן אלא לפוסלו מן הכהונה כו'. וכ"ע התו"ח הא גם נתין וממזר בכלל ח"ל כו' מנ"ל דר"ע ס"ל כר"י ע"ש. ואף דבסנהדרין (נג) איתא דר"י ס"ל כר"ע. הא כ' התוס' שם בד"ה לדבריו די"ל דל"ס כוותיה אלא בח"ל דשאר. ועי' לקמן (בע"ב) ובמש"כ שם:

דף עד:

גמרא ורי"ס מאשת איש הוה ממזר. לכאורה קשה מהא דסנהדרין שהזכרתי לעיל. וע"כ צ"ל דר"נ סבר דמתניתין דהתם פליגא עלה דברייתא אליבא דר"י בזה וכמש"כ התוס' ביבמות (י) בד"ה לר"י דלא סבר לה הש"ס כברייתא דהתם כו' ע"ש. ולפלא בעיני שלא הביאו ראיה מדהכא:
שם אבל גר עמוני ומואבי דא"ר לבא בקהל לא. נסתפקתי אי דוקא קאמר עמוני ומואבי דאיסור איסור עולם דומיא דממזר אבל מצרי ואדומי ראשון ושני לא או ל"ד ומילתא פסיקתא נקיט. ועוד נסתפקתי אי מותר ממזר בעמונית ומואבית דאולי כיון דהזכרים אסורין לא מיקרו אף הן קהל ה'. והנה הספק האחרון מפורש לאיסור בגמרא יבמות (ס"ד עז) ע"ש. וספק הראשון מוכח להתירא מתוס' שם (ר"ד עח) שהקשו וישא (ר"ל מצרי שני) נתינה ע"ש:
רש"י ד"ה א"כ. דכר"ש מיתוקמא כו' והוא לא התיר לבא כו'. כצ"ל:
רש"י ד"ה איכא בינייהו. ומותרין לבא זב"ז בני ח"כ כו' ור"י אוסר לבני ח"כ כו'. כצ"ל:
תד"ה והרי. ונל"פ הרי גר שנשא ב"י שהבת כו' ומותרת בממזר. מבואר שלא כדברי הרמב"ם בפ' ט"ו מהלכות א"ב ה"ט שאוסר בכזה. וכבר העיר עליו הר"ן ועיין בח"מ סי' ד' סכ"ג:

דף עה.

ד"ה אידי ואידי. המחזיקין את זה כו'. כצ"ל בל"ו:
תד"ה וכולן. ונראה לר"י לפרש דכאו"א מותר במינו כו'. ר"ל דזהו כלל לכל עשרה יוחסין. אבל שלא במינו מהן שמותרין כגון כהני לויי וישראלי כו' כבמתניתין. ומהן שאסורין כגון הם בפסולי קהל. ומדשרי שתוקי בשתוקי ודאי דה"ה בממזרין ודאין דלא מצינו למי שמחלק בהן. והרש"א גמגם בדבריהם לחנם:

דף עה:

גמרא מקצותם כהני במות כו' מן הקוצים שבעם כו' מן הבחירים שבעם. כה"ג פליגי בספרי בפסוק ותאכל בקצה המחנה (במדבר י"א:א') הביאו רש"י שם בנימוקיו:
תד"ה ורי"ש. בשלמא עבד אית ביה לאו דלא תהיה קדשה. כ"נ דצ"ל:
בא"ד וצ"ל דכיון דאין קידושין תופסין בהן הוי ממזר דהא בהא תליא כדפי' בס"פ האומר. ע"ש דלא מוכח אלא כל שהולד ממזר אין קידושין תופסין. אבל אין זה משפט המתהפך. וחייבי כריתות לר' יהושע יוכיחו:
תד"ה שאין. לא סבר ר' אלעזר. כצ"ל בל"י:

דף עו.

גמרא ור' אליעזר אוסר. בגיטין הגי' אלעזר בל"י ונכון:
שם אר"נ א"ר בר אבוה ממזר מאחותו כו'. נראה דצ"ל ר"נ א"ר בר אבוה בלא תיבת אמר בתחלה:
רש"י ד"ה ואדם יוצא בה. דלא הוי כקמחין כו'. בפסחים שם מוכח דל"ג קמחין:
תד"ה מצת. ונראה הא דקאמר ואדם יוצא כו' היינו דוקא כו' דאל"כ כו'. לכאורה אל"כ אף איסורא איכא למיכל מפני חשש חימוץ וכמו דר"א אוסר. שוב ראיתי שהרש"ל ורש"א הרגישו בזה בגיטין. והרש"ל ישבו בטוב. אבל ישוב הרש"א תמוה דא"כ פשיטא אפי' דעובדי כוכבים כה"ג נמי ור"א אמאי אוסר:
במשנה אף מי שהיה חתום עד בערכי כו'. מפרש"י מוכח דל"ג מלת עד וכ"כ התוי"ט:
רש"י ד"ה ארבע אמהות. כל אחת מהן אותה ואת אמה. כ"נ דצ"ל:
רש"י ד"ה אין בודקין מן המזבח. ומצא שאבי אביה כו'. עתוי"ט:
רש"י ד"ה אף מי. עיר כו' ששמה ישנה כדאמרינן בעירובין כעיר חדשה כו'. אף דנראה שלא רצה לפרש דעיר ישנה דמתניתין היא הנזכרת בד"ה (ב יג יט) דשם משמע דהיתה

נודעת בשמה העצמי לבד והכא מסמנה בסמיכתה לצפורי. מ"מ קשה דטפי ה"ל לאתויי אותה לראיה דנמצאת עיר בשם זה מדמביא מעיר ששמה חדשה. וראיתי לחכם אחד שמקשה על פרש"י ממשנה דערכין (לב) כגון קצרה הישנה של צפורי. אלמא דישנה אינה אלא שם תואר. ולכאורה הנ"ל דרש"י מפרש גם שם דהיא שם עיר בפ"ע ואיננה תואר לעיר קצרה אלא הן ב' עיירות א) קצרה ב) ישנה ואף שאינה בו' העיטוף כדמצינו הרבה כמו ראובן שמעון כו' ודומיהן. וראיה לדבר שכן במגילה (י) בד"ה את אלו כתב שנמנו שם תשעה ערים ואם לא כמש"כ אינן אלא ח'. אולם האמת יורה דרכו דלפני רש"י היה נחשב שם גם לוד וכמש"כ שם בס"ד. וראיתי עוד להחכם הנ"ל שכ' דציפורי מארץ נפתלי ושגה בזה דבמגילה (ו) מסקינן דקיטרון היא צפורי והיא היתה בחלקו של זבולון. גם מה שפי' החכם הנ"ל דערכי הישנה היינו ערכים הישנים. אף שמצאנו במקרא סמיכת המתואר אל התואר כמו מי המרים כיין הטוב. אבל זה לא מצאנו להמתואר בל"ר והתואר בל"י והל"ל כערכי הישנים:

תד"ה הנושא. משום שאנו רוצים שבנה ישמש כו'. דאי משום שלא יעבור הוא בעצמו על לאו דנשיאת חללה. הלא אף לאכילת תרומה דיש בה מיתה לזר האוכלה עי' סנהדרין (פג) א"צ בדיקה כמש"כ בס"ד הסמוך. אבל בשמוש המזבח. יש ג"כ מיתת ב"ד כמש"כ לעיל (יב ב) בד"ה אם:

בא"ד דא"כ אמאי נקט כהנת כו'. לכאורה הכי הל"ל אמאי צריך בדיקה. אבל היא היא לפמש"כ לקמן דעיקר הבדיקה אינה אלא משום חשש חללות שיש בכהנת:

דף עו:

גמרא לא מאי עוד אחת זוג אחת. כצ"ל:

שם עמך בדומין לך. עי' ב"מ (סב) וחי אחיך עמך חייך קודמין ובמה שציינתי שמה:

שם ודלמא משום שכינה. עתוי"ט במש"כ בישוב דברי הרמב"ם. ותימה דהלא שם בסנהדרין מסקינן אליבא דרבנן דדומין לך ילפינן מן ונשאו אתך דיתרו ע"ש:

שם למימרא דלא מוקמינן מפסולים ורמינהו כו'. ק"ק דהרי שוטרים המה החובטין במקלות עפ"י השופטים כו' כדפרש"י שם (טז ב) וכ"פ בנימוקיו וי"ל הטעם כדמפרש לקמן בגבאי צדקה:

שם אנא עבידנא סדרותא כו'. בר"ן הגי' שררותא:

רש"י ד"ה כל משימות. מריבוייא דמשימות דקרא כו' ואפילו שררה קטנה. כצ"ל וכ"ה בר"ן:

דף עז.

גמרא מה להלן לאחר שלשה דורות כו'. הלשון קשה דהא דור שלישי ג"כ מותר בהן עי' יבמות (עח). ונ"ל להגיה מה להלן עד שלשה דורות אף כאן נמי עד ג' דורות:

שם נאמר כאן ולא יחלל זרעו בעמיו כו' מה להלן זכרים כו'. פרש"י בזה דחוק. ולע"ד נל"פ דמדלא כתיב ול"י את זרעו בסימן הפעול מוכח דכוון הקרא ג"כ דזרעו לא יחלל אחרים (וזהו דקאמר בסמוך כתיב לא יחלל זרעו מקיש זרעו לו כו'. דכיון דנכללו חילול שניהם במלות ולא יחלל דהיינו שהוא לא יחלל (כפשטי') וכן דזרעו לא יחלל לכן ילפינן חילולם מהדדי בין לענין חילול נשיהם בפ' אלמנה (סט) ובין לענין חילול זרעם דאמר הכא) וא"כ זרעו הוא הנושא ושפיר ילפינן משם דכמו דנושא דטומאה הוא זכרים כדכתיב בעל (ואין אנו צריכים לדרשת בני אהרן שפרש"י) אף נושא דחילול הוא זכרים דוקא. והשתא דיליף דזרעו פירושו זכרים לכן פריך בתו של כ"ג תשתרי דהיינו גם לפשטיה דזרעו הוא המתחלל נימא נמי דפירושו זכרים דוקא ונכון בעז"ה:

שם מי כתיב בנו זרעו כתיב. כצ"ל:

שם בעמיו בעם אחד כו' בשני עממין אינו מיחל. עפרש"י. וקשה דהא עמיו הוא ל"ר דבל"י אומר עמו. ואולי הואיל דמצינו דגם על עם אחד אומר עמיו כמו לא יטמא בעמיו ודומיו אם הי' המכוון כאן על רבים הל"ל בעממיו כמו בעממיך (שופטים ה) ועממים (נחמי' ט). ולע"ד יל"פ דכוונת הגמרא מהכינוי דבעמיו דמשמע דעם דומה לו דומה למה שפרש"י בד"ה זרעו האב והזרע הוזכרו בתיבה זו כו':

שם ק"ו מה זרעו שלא עבר עבירה מתחלל היא שעברה כו'. לכאורה י"ל ממזר יוכיח דהוא של"ע עבירה מיפסל מלבוא לקהל והיא שעברה על איסור כרת איננה נפסלת מבוא בקהל. וי"ל משום דאיכא למימר מה לשם שכן אינה נפסלת בכל מקום כדאמר בסמוך מה להוא כו':

רש"י במשנה ד"ה ראב"י. ל"ל כו' צד השוה דשאינן ברוב קהל דהיינו דומיא כו'. כצ"ל:

בא"ד ואיכא למ"ד בעלמא צד חמור ל"פ. הן במכות שם ר"י גופי' (דלמד לקמן מהצה"ש) אית ליה דל"פ צד חמור והל"ל דר"י לטעמי'. אך לפמש"כ המהרש"א שם בתד"ה ור"י משמע דגם ראב"י אית ליה הצה"ש לענין בת גר וגיורת. אולם מפרש"י ל"מ כן:

רש"י ד"ה מה להלן. לענין טומאה הזכרים הוזהרו עליה כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה כשם (בסופו). להכשיר את בתו ממנה לכהונה. כצ"ל:

רש"י ד"ה ואין מתחלל. דהא לא יחלל זרעו כתיב כו'. דרשה זו היא בסוטה (כג ב). וקצת תימה על רש"י שלא הביא ממתניתין דשם:

רש"י ד"ה ה"ק. איזו היא חללה המוזכרת בתורה שכתב חללה לא יקחו שעיקרה ממשמעות המקרא וא"צ לפרש כו'. כ"נ דצ"ל:

דף עז:

גמרא ה"ל חללה מיגו דאיתוסף איסורא למיכל בתרומה. משמע לכאורה דבבת כהן דוקא איירי דב"י מעיקרא נמי לא אכלה. אולם לפי דמסיק בזונה הואיל ושם זנות כו'. פשוט דהכא אפי' ב"י נמי הואיל ושם חללות פוסל בתרומה בב"כ. וצריך לחלק בין זה להא דכ' הרמב"ם בפ"ד מהל' שגגות ה"ג דכל אלו שתאסר כו' עליהן באיסור מוסיף צריך שיהיו כו' בעולם כו' ע"ש:

שם דאי רבנן הא אמרי איסור חע"א. קשה דילמא שאני הכא דגלי לן קרא. ודוחק לומר דיכוון להברייתא דלעיל אלמנה וגרושה כו' חייב עכאו"א. ולכאורה הנל"פ דהא דאמר כל שהוא ביקח כו' אין כוונתו ללילפותא ע"ד דאר"א בפסחים (מג ב) כל שישנו בב"ת חמץ כו'. אלא לסימנא בעלמא נקיט. אך מפרש"י מוכח דלילפותא קאמר וכ"מ מלשון פרט כו' ועי' יבמות (ד) תד"ה דכתיב. ואולי יל"פ דהקושיא היא דנילף מהכא דאין אחע"א אפי' במוסיף. ועי' חולין (קיג ב):

שם אפ"ת רבנן כו' ה"מ איסור חמור על איסור קל כו'. נראה דל"ד אלא אפי' בשוין כדמוכח מהברייתא דלעיל ולא אתא אלא לאפוקי קל על חמור כדסיים. או י"ל דמוסיף נקרא ג"כ חמור:

שם פשיטא מיגרע גרע. כצ"ל וכמו שהוא בפרש"י:

רש"י ד"ה איסור כהונה שאני. הלכך כו' על חמור דעלמא. משמע דר"ל דלאו איסור כהונה כגון איסור אחות דהכא. ול"י מאי דחקו לזה דפשטי' משמע דאפי' אם גם הראשון מאיסורי כהונה. ובזה י"ל דגם ברייתא הקודמת דאלמנה וגרושה כו' חייב עכאו"א אתיא כוותי' מטעם דא"כ שאני. וע"כ לא קמ"ל בברייתא זו דלא חייל אלא בקל על החמור:

רש"י ד"ה כשם שחלוקה כו'. ללמדך כו' לוקה עליה אף משום גרושה. משמע דאיסור גרושה בא עליה בסוף ואף שאינו איסור מוסיף וכ"כ לעיל (בע"א) בד"ה והרי אלמנה "וכן זונה כו' שבא כו' ללקות משום חללה" (ובזה י"ל קצת מה שגמגמתי על הרע"ב ברפ"ג דמכות) וא"כ פליגא על הברייתא דלעיל זינתה ונתחללה כו' א"ח אלא אחת. ונ"ל דההוא תנא מוקי להאי לא יקחו דכתיב בגרושה להא דדרשינן ביבמות (פד ב) ללמד שהאשה מוזהרת ע"י האיש. וגרושה דכתיבא בכ"ג הוא בכדי למיסמך אחריה חללה

ללמד שאין חללה אלא מאיסורי כהונה עי' מהרש"א. ובזה י"ל קצת מה שתמהתי ע"ד התוס' בב"מ (ל ב) ע"ש דהם כתבו אליבא דהאי תנא דלחלוקה קאתי:

תד"ה פרט. וכה"נ האסורות לכה"ג אסורות אף למש"מ. הוא ביומא (עג):

דף עח.

גמרא חזר ובא עליה עשאה חללה. ואע"ג דהוא א"ח עליה משום זונה כדלעיל בבא על אחותו אלמנה. מ"מ שם זונה עליה לגבי כהנים אחרים ונ"ל דאף לתנא דלעיל דזינתה ונתחללה א"ח אלא אחת נ"מ במה שנעשה חללה לקברו בין רשעים גמורים כדאמרי' ביבמות (לב ב):

שם ולילקי נמי משום ל"י זרעו כו'. לכאורה לא ליחייב עלי' אלא אם נתעברה וילדה. וגם אין זה אלא התראת ספק. ועוד לישני' ליה דמיירי בביאה ראשונה שאינה מתעברת בה. ובמש"כ התוס' ביבמות (כ) בד"ה יבא ע"ש יתיישב הכל. ואף דהתם די אפי' הראה הכא שאני דכתיב זרעו וכמו בשפחה חרופה דא"ח בהראה משום דכתיב בה ש"ז. ומצאתי להה"מ בפי"ז מהלכות א"ב ה"ב שכ' בישוב דעת הרמב"ם שחילול זרעו אינו אלא כשיולד הזרע:

שם מתיב רבא אלמנה וגרושה לוקה משום שני שמות כו'. קשה לשני לי' דמיירי בבעל בלא קידושין כדתני שם ברישא הבא על אחותו כו'. וי"ל כיון דתנא אריבוי מלקות קמהדר ליתני בקידש ובעל לוקה ד' (עי' ר"ה ו ב כה"ג) ומשני לא ב' שמות ע"ז כו' ור"ל דנכלל הכל בשני שמות דקאמר ודלא כמשמעות פרש"י:

שם קידש לוקה משום לא יקח. כצ"ל בל"ו:

שם ומודה אביי במחזיר גרושתו שאם קדש ולא בעל שאינו לוקה כו'. משמע דמודה לרבא וא"כ אם בעל ג"כ משמע דלוקה שתים כדס"ל לרבא בכ"ג באלמנה. דאל"כ הל"ל ושניהם מודים בקידש ובעל דאינו לוקה אלא אחת ול"מ כן בהרמב"ם:

שם אלא אימא מצרי ראשון יוכיח מה כו' שכן א"ר לבוא בקהל כו'. לפמש"כ לעיל במשנה דר"י ס"ל דלראב"י בבת גר וגיורת לא נצרך למילף בהצה"ש. וא"כ ה"ה לר"י הי' יכול למימר גר שנשא גיורת יוכיח וצ"ע ולשיטת הרש"א ניחא:

פיסקא ראבי"א כו' וגר כו'. כצ"ל:

שם תניא רשבי"א גיורת כו'. כה"ג במגילה (יט) הציג רבי במתניתין ג' דעות בהתחלת קריאת המגילה והשמיט דעת ר"ש השנויה שם בברייתא:

שם ורבנן החיו לכם לעבדים כו'. ר"ל לנשים לעבדיכם:

שם (בסה"ע) א"ל ר"נ לרבא כו'. לכאורה ה"נ להגיה איפכא רבא לר"נ. וי"ל הגי' שלפנינו דלא שאלהו אלא למיבדקי' (כדאיתא בירושלמי בפ"ט דתרומות הביאו גה"ש בב"מ (צ ב) ועמש"כ שם) והשיבו אין ושאלו עוד וכתב קרא הכי והשיבו אין וכו' ואתקיף ליה מכהן יקחו כו' אלא ע"כ פירושו משאר כהנים יקחו וא"כ הקרא גופי' מפרש דלאו בכה"ג משתעי. ורש"י בנימוקיו ליחזקאל הביא פי' זה וסיים עליו מצאתי ותמוה. ואולי הוא מדברי המעתיק ור"ל שמצא זה בס"א בפרש"י. והגר"א ז"ל פי' שם כפשוטו דאלמנת כהן מותרין הן ליקח ותמוה וע"ש בפי' הרד"ק. וק"ק וכי תורה קמהדר וכדמקשינן בסנהדרין (פא). ואולי הוא ע"ד דאמרי' בעלמא פרשה שנאמרה ונשנית ל"נ אלא בשביל דבר שנתחדש בה:

דף עח:

במשנה רי"א נאמנים. וכ' הרע"ב דהאם אינה נאמנת. וכ' התו"ח דאם נאמין לה א"כ תהא נפסלת משום זונה ואין אדם נפסל ע"י עצמו ע"ש. ואין זה מספיק דאם היתה זונה כבר מא"ל. ועוד דגם על עצמה נאמנת דשויתה אנפשה חתיכה דאיסורא עי' יבמות (מז) תד"ה נאמן. ועי' שלהי נדרים גבי האומרת טמאה אני לך ובר"ן שם:

רש"י במשנה ד"ה אינו נאמן. דקרוב הוא אצלו. עי' בר"ן. ובגמרא ד"ה לא מהימנא פי' בעצמו דלא מיפסל אלא בעדות גמורה. והא דלא פי' שם משום קורבה. דהלא אומר שאינו בנו. אבל מ"מ ה"ה חורגו דנחשב בקרובים בפ' ז"ב:

רש"י ד"ה אינו נאמן. אבל לענין בכור ל"פ. עמש"כ לעיל (עד) על פירושו:

רש"י במשנה ד"ה אינו ידוע. כצ"ל:

דף עט.

במשנה ואם אינן יודעין. במשניות וברי"ף ורא"ש הגי' אינו ידוע כמו ברישא:

גמרא אילימא בתוך ששה בהא נימא רב כו'. נראה דה"ה דלשמואל יקשה אמאי חיישינן לקידושי שניהם כיון דאין דרך לבא סימני בגרות בתוך שש ה"ל לאוקמא בחזקת נערה והשתא הוא דבגרה עי' שו"ע יו"ד סי' פ"א ס"ב ובהגהת רמ"א. וכש"כ לפמש"כ הת"י דאין דרך כלל לבגור תוך ו'. אלא דלרב קשה טפי עי' תד"ה ושמואל. ולשון רש"י בזה ק"ק:

שם ושמואל אמר השתא הוא דאייתי סימנים. מכאן נראה סתירה למש"כ הט"ז ביו"ד סי' שצ"ז דכ"ד שמיועד להשתנות ונמצא בו השינוי היום אמרינן דמקודם נשתנה ולא

אזלינן בתר חזקה דמעיקרא. והא הכא מספקא ליה לשמואל בכה"ג. וגם רב ל"פ אלא משום דהיום דרך ליבגר ואין לומר בו חזקת נערות כדפרש"י ותוס':

שם אדרבה העמד מקוה על חזקתו כו'. עי' ת"י. ולעד"נ משום דהספק הוא במקוה אימתי חסרה לכן יותר יש לנו לילך אחר חזקתה ולא אחר חזקת הטובל שאין בו שום ספק דהרי טבל לפניך וכדאמרינן בחולין (י) אליבא דר"ח ע"ש היטב. ומשני הרי חסר לפניך ור"ל דאיתרע חזקתה משא"כ בהא דר"ח לא איתרע חזקת הסכין במה שנמצא פגום דהרי יש לנו לתלות בעצם דודאי פוגם:

רש"י ד"ה היה בודק. כשבא לשתות מאה לוגין כו' אומר הרי שני לוגין כו'. אינו מדוייק דא' מחמשים הוא מלגאו:

רש"י ד"ה כל ג"י. ה"ה בחזקת יין ודאי וכל טבלים כו'. כצ"ל:

דף עט:

גמרא דכ"ע בחזקת בריאים קיימי. נראה דר"ל דרוב אנשים הם בריאים וי"ל להעמידו בחזקת הרוב. אבל הכא מי קא מפקא נפשה מחזקה דקמה נ"ל פירושו דלפניה ר"ל מרוב נערות שלפניה דהרי יש הרבה שאין מביאין סימני בגרות ביומא דמשלים שית כדפרש"י ולא כפי' ר"י:

שם לא אידי ואידי כשמואל כו'. והא דל"ק אידי ואידי כרב ופלוגתייהו הוא במכחישתו כדר"ל בסמוך דלא פליגי ורב מיירי במכחישתו. הוא דסתמא משמע דבריהם באינה מכחשתו ואמוראי צריכי לפרושי. רק אם היינו יכולין לומר דל"פ הוה דחקינן לאוקמי הא דרב במכחשתו:

רש"י ד"ה באשה אחת. אבל אמר ב' נשים היו ומתה האחת כו'. ק"ל דניהמני' במיגו דלא הוה אמר שהיתה לו עוד אשה אחרת. ולשון הרמב"ם בחבורו ואם בא בשתי נשים כו'. ואולי דלרש"י ל"נ דניחוש כשאמם קיימת שידבקו בזולתה. אבל מ"מ יל"פ שיש עדים שהיתה לו אשה אחרת ומתה:

תד"ה מביא ראיה. וא"ת מאי קמ"ל כו'. נראה דקושייתם אינה אלא על הסיפא דכיון דמביא ראיה על הבנים שהם מאותה אשה והיא כבר נבדקה. אבל ברישא ודאי איצטרך לאשמעינן דל"ח שמא היא מתה וזאת היא אחרת שנשא שם ודלא כהתוי"ט שהעתיק קושייתם על הרישא:

דף פ.

גמרא מלקין על החזקות סוקלין ושורפין עה"ח. ר"ל יש חזקות שמלקין וסו"ש עליהן דהיינו חזקות טובות כמו כרוכין אחריה. וא"ש תרומה עה"ח. **פי'** ויש חזקות שאפי' תרומה א"ש עליהן כמו חזקת טיפוח דתינוק לפי שאיננה חזקה טובה כמש"כ התוס':

שם אר"ל משום ר"א זו היא כו'. נראה דצ"ל ואר"ל כו' בו':

שם אם רוב שרצים טמאה אם רוב צפרדעים טהורה. נראה דסיפא ל"ד דאפי' מחצה ע"מ טהורה דהוה ספק בדבר שאין בו דעת לישאל ולא תני רוב אלא איידי דרישא וכזה איתא בברכות (נג) וע"ש במה שציינתי:

רש"י ד"ה אבל ליוחסין. עד שיביאו ראיה שהן בנותיה ש"ז. כצ"ל:

רש"י ד"ה ואין שורפין. ולא מתוך ראיה. כצ"ל:

רש"י ד"ה זו היא. שמוחזקין לטפח כו'. כצ"ל:

תד"ה ל"ש. וי"ל דרבי תנא כו' ור"ת פי' דרבי סבר כו'. כצ"ל:

תד"ה שדרכו. ובכה"ג פליגי בתוספתא כו'. ל"מ בתוספתא. ואדרבה המשנה בפ"ג דטהרות במ"ז סתמה בדין זה דטהור. ואח"כ במשנה שאחריה שנאה פלוגתת ר"מ וחכמים דלפנינו משמע דהתם כ"ע מודו. וכן הרמב"ם פסק כסתמא דמשנה ראשונה והכא פסק כחכמים. ועי' לשון התוס' בחולין ובנדה:

בא"ד או אדם טהור נתנן לו. ר"ל שלקטן ממקום אחר ולפ"ז ר"מ מטהר ממש אפי' מטומאת (עפר) [ערב] . ומיירי שהתינוק היה ודאי טהור כמש"כ התוס' שם ושם. ולחנם הניח הרש"א דבריהם כאן בקושיא:

דף פ:

גמרא אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו. ונראה דמזה נפקא ג"כ היתר האב עם בתו דחדא קורבה נינהו:

שם בשעת אנינות תביר יצרי'. לכאורה קשה מהא דסוכה (ר"ד נב) דאפי' בעת ההספד א"ק אנשים לבד ונשים לבד. ואולי שעת אנינות דהיינו ביום המיתה תביר ליבי טפי:

רש"י ד"ה הגדילו. נראה דצ"ל הד"א:

רש"י ד"ה אבל לא באיש. שלא היו בה"ק סמוכין לעיר. אבל מ"מ לא היו רחוקין כ"כ דאל"כ ליבעי ג' אנשים כבדרך:

רש"י ד"ה והוציאוה י' אנשים. ואשת איש היתה. ל"י מאי דחקו לזה:

רש"י ד"ה מוסרים לו. ואחד לבועל ואם בא עליה. כצ"ל בו':

תד"ה ר"ש. וה"ג רש"א כו' ובזמן שאשתו עמו כו' ואתאן כו'. ברי"ף ורא"ש הגי' הא דבזמן שאשתו עמו במשנה בפ"ע:
תד"ה כי. ועוד פי' כו' כלומר מה יתרעם אדם על מדותיו דיו כו'. כצ"ל:

דף פא.

גמרא רב ורב יהודה הוו כו' א"ל רב לרב יהודה דל כו'. כצ"ל:
שם שלא תהא מוציא לעז על בניה. ק"ק הא מדלא מפקינן לה מיניה מוכח דאינו ברור שזינתה דכה"ג אמרינן בגיטין (פא) כיון כו' ומראשון לא מפקינן כו' ע"ש וי"ל:
שם איכא דשמעו בהא ולא שמעו בהא. כה"ג ביבמות (לו ושם) דלמא איכא אינשי דהוו בחליצה כו':
שם במתניתא תנא איפכא. גם בסוכה (ס"ד נא) איתא ת"ר בראשונה היו נשים מבפנים כו' התקינו שיהו כו' מבחוץ מוכח דזה עדיף טפי. ואולי דהש"ס כאן יכוון להההיא ברייתא:
שם אידמא ליה שטן כאיתתא בריש דיקלא כו'. עמש"כ במגילה (כח) בד"ה סליק. וכה"ג יתכן לפרש כאן וכמו בר"מ דעמד בעבר הנהר:
רש"י ד"ה איפכא. א"ח שמא תכנס היא לפנים שאם תכנס כו'. כצ"ל וכ"ה בר"ן:
תד"ה מלקין. דהא הכא מיירי ליוחסין כו'. מש"כ הרש"א די"ל שמכירין אותו שאינו פוסל כו'. תמוה דא"כ מהיכא תיתי לאוסרה:

דף פא:

גמרא דתניא אחותו כו' אין מתייחד עמהן אלא בעדים כו'. נראה דעדים ל"ד וכמו ששנינו בגיטין (פ"ז מ"ד) לא תתייחד עמו אלא בפני עדים אפי' עבד כו' ע"ש בתוי"ט:
שם אביי מכלליה כו'. כצ"ל בלא ו' וכמו שהעתיקו התוס':
רש"י ד"ה שמעו דקאמרי. השמיע כו'. כצ"ל ור"ל דהשטן השמיע:
רש"י ד"ה דריש **צוציתא. שבגובה הדקל**. לכאורה רומנא היינו פירא דרמון:
רש"י ד"ה במה הכ"מ. מה עבירה כו'. כצ"ל:
רש"י ד"ה מתייחד עם אחותו וד"ה ודר עם אמו. נ"ל דצ"ל דבור אחד ומש"כ דלא תקיף כו' דלא מיגרי בקרובתא קאי נמי לטעמא על אחותו כי כן פי' בסנהדרין שם על בקרובתא באמו ובאחותו. ולפ"ז נ"ל דאחותו דקאמר רב יהודה ל"ד אלא ה"ה שאר קרובות ונקט אחותו לרבותא דאף שהיא עמו ראשון בראשון כאב עם בתו ובן עם אמו אפ"ה יחוד

לפרקים הוא דשרי אבל לא בתמידות. ובזה א"ש מה שלגלג אותו תלמיד על ר"ט שלא רצה להתייחד עם כלתו:
רש"י ד"ה שתי יבמות. שני אחין. כצ"ל:

דף פב.

גמרא ת"ש אף מי שיש לו כו'. כצ"ל וכ"ה בתוספתא:
בסה"ע דרש ב"ק לעולם ילמד כו'. עמש"כ רש"א בח"א במשנה. ועמש"כ בסנהדרין (קט):

דף פב:

גמרא אוי לו למי שרואה את הוריו באומנות פגומה כו'. עי' רש"א בח"א. ול"נ לפרש עפ"י הא דאיתא בערכין (טז ב) דלא ישנה אדם מאומנות אבותיו ומה שהוסיף רש"י ילדיו ל"י מנ"ל הא:
שם צבי קייץ. ר"ל לפי שהוא קל ברגליו יוכל לרוץ מהר סביב סביב כדי לשמרם מכל צד עי' רש"י בב"ק (פה ב) ד"ה שיבר את רגליו. ועוד יל"פ עפ"י הא דאיתא במדרש סוף שה"ש הביאוהו התוס' בחולין (נט ב) (בד"ה והרי צבי) דצבי אף כשהוא ישן עינו אחת פתוחה ומשמע שם קצת דרואה בה דמסיים ע"ז כך כו' מביט להם בעינו אחת. ואין לך טוב לשומר מזה:
סליק מסכת קדושין בס"ד